

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
TİCARET HUKUKU BİLİM DALI

KAMBIYO SENETLERİNDE REHİN CİROSU

Bilal ÖZEL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Cumhuri BOYACIOĞLU

Konya–2012



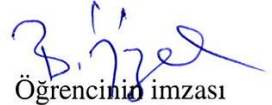
T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü



BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Bilal ÖZEL		
	Numarası	08423002009		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Hukuk		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tezin Adı	Kambiyo Senetlerinde Rehin Ciro su		

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.


Öğrencinin imzası
(İmza)



T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü



YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Bilal ÖZEL		
	Numarası	08423002009		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Hukuk		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Cumhur BOYACIOĞLU		
Tezin Adı		Kambiyo Senetlerinde Rehin Ciro su		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan *Kambiyo Senetlerinde Rehin Ciro su* başlıklı bu çalışma 30.07.2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Yrd. Doç. Dr. Cumhur BOYACIOĞLU	Danışman	<i>C. Boyacıoğlu</i>
Doç. Dr. İbrahim ARSLAN	Üye	<i>İbrahim Arslan</i>
Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman SAĞAS	Üye	<i>Abdurrahman Sağas</i>

Öğrencinin	Adı Soyadı	Bilal ÖZEL			
	Numarası	08423002009			
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Hukuk			
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Cumhur BOYACIOĞLU			
	Tezin Adı	Kambiyo Senetlerinde Rehin Ciro su			

ÖZET

Kambiyo senetlerinin uygulamada sık sık bir teminat sözleşmesine konu olduğu görülmektedir. Kambiyo senetlerinin bir borç ilişkisinin teminatı olması çeşitli şekillerde olabilir. Kambiyo senetleri üzerinde rehin tesisi esas itibariyle özel olarak Türk Ticaret Kanunu 689 hükmü çerçevesinde rehin ciro su ile mümkündür. Rehin ciro su, açık veya inançlı rehin ciro su şeklinde yapılabilir. Rehin ciro sunun beyaz ciro şeklinde yapılıp yapılamayacağı hususu öğretide tartışmalıdır. Rehin ciro su ile ilgili bir başka tartışmalı husus ise çekte rehin ciro sunun yapılıp yapılamayacağına ilişkindir. Bu husustaki tartışmalar *kanaatimizce* 5941 sayılı Çek Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle tekrar değerlendirilmelidir. Rehin ciro su ile ilgili önemli bir hususta, rehinli alacaklının kendi cirantasını takip hakkının bulunup bulunmadığı ile ilgilidir. Türk Ticaret Kanunu’nda da bu konuda olumlu ya da olumsuz açık bir hükmün bulunmaması, iki karşıt görüşün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Medeni Kanun 956’da ise genel itibariyle kıymetli evrak üzerinde rehin hakkı tesisi düzenlenmiştir. Kambiyo senedinin bir alacak hakkı ihtiva etmesi dolayısıyla taraflar arasındaki rehin ilişkisine niteliğine uygun düştükçe Medeni Kanunu’nun “*Alacak ve diğer haklar üzerinde rehin*”i düzenleyen 954-961. maddeleri de uygulanır. Burada hüküm bulunmayan hallerde ise, 954/2’nin atfı ile “*Taşınır rehni*”ne ilişkin MK 939-949 hükümlerinin uygulanması mümkündür. Bu nedenle, iki bölümden oluşan tezin ilk bölümü *Teminat Kavramı ve Haklar Üzerinde Rehin* başlığı altında incelenmektedir. İkinci bölüm ise, *Kambiyo Senetlerinde Yer Alan Alacağın Rehnine İlişkin Özel Usul: Rehin Ciro su* başlığı altında incelenmiştir.

Adı Soyadı	Bilal ÖZEL
Numarası	08423002009
Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Hukuk
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Cumhur BOYACIOĞLU

Tezin İngilizce Adı Pledge Endorsement In The Bills of Exchange

SUMMARY

In practice, bill of exchanges are often subject to a guarantee contract. A bill of exchange can serve as a guarantee of a debt relationship in various forms. The pledge of a bill of exchange is usually made with pledge endorsement which is regulated by the Turkish Commercial Code's article 689. The pledge endorsement can be made as an open or fudicia endorsement. One controversial issue about pledge endorsement amongst scholars is whether the pledge endorsement can be done by blank endorsement or not. Another controversial topic is whether the pledge endorsement can be used on a check or not. This discussion can be re-evaluated in the scope of the Check Act No. 5941. One of the important issues about pledge endorsement is whether pledged endorsers creditors have a right to follow the endorser or not. About these problems there are not any solutions in the Turkish Commercial Code. Therefore there are various opinions in the doctrine. The right of pledge on a bill of exchange can also be formed according to The Civil Code's article 956. The bill of exchange includes a right of claim. Because of this, the set of rules in the Turkish Civil Code between articles 954 and 961 saying "pledge on the right of claim and the other rights" can be used as long as they are appropriate. If there is not any regulation here, it is possible to use The Turkish Civil Code articles between 939 and 949 (via renvoi of The Turkish Civil Code's article 954/2). Therefore, the first part of my thesis includes general explanations concerning "The Concept of Guarantee and The Pledge On the Rights". In the second part "The Special Procedure Concerning The Pledge of A Claim In The Bills of Exchange; Pledge Endorsement" is analysed. The thesis ends with a general summary of the various conclusions.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR CETVELİ	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEMİNAT KAVRAMI VE HAKLAR ÜZERİNDE REHİN

§ 1. TEMİNAT KAVRAMI VE ÇEŞİTLERİ.....	3
I. Teminat Kavramı.....	3
II. Teminat Çeşitleri.....	5
A. Genel Olarak.....	5
B. Şahsî ve Aynı Teminat	5
C. Fer'î Teminat ve İnançlı Teminat.....	8
§ 2. HAKLAR ÜZERİNDE REHNİN KONUSU, HUKUKİ NİTELİĞİ VE REHNE HAKİM OLAN İLKELER.....	10
I. Rehnin Konusu	10
II. Rehnin Hukukî Niteliği	13
III. Rehnin Kurulması.....	17
A. Adi Alacaklar Üzerinde Rehin	18
B. Kıymetli Evraka Bağlanmış Alacaklar Üzerinde Rehin	21
1. Genel Olarak.....	21
2. Kıymetli Evrakin Rehninde Aranan Müşterek Şartlar	22
a. Genel Olarak.....	22
b. Rehin Sözleşmesi	22
c. Hukukî Sebebin Geçerliliği ve Rehinle Temin Edilen Alacak	24
d. Senet Zilyetliğinin Devri.....	25
e. Tasarruf Yetkisi	25
C. Emtiaı Temsil Eden Senetler Üzerinde Rehin	27
IV. Art Rehin	28
V. Haklar Üzerinde Rehne Hakim Olan İlkeler.....	30
A. Açıklık (Aleniyet) İlkesi	30
B. Belirlilik İlkesi.....	33

1. Alacakta Belirlilik	33
2. Konuda Belirlilik.....	35
C. Fer'ilik İlkesi.....	37
D. Teminat İlkesi	41
E. Güvenin Korunması İlkesi.....	42
F. Tarih İtibarıyla Öncelik (Hakların Sırası) İlkesi	43

İKİNCİ BÖLÜM

KAMBIYO SENETLERİNDE YER ALAN ALACAĞIN REHNİNE İLİŞKİN ÖZEL USUL:

REHİN CİROSU

§ 3. CİRO KAVRAMI VE ÇEŞİTLERİ	45
I. Genel Olarak	45
II. Ciro Kavramı	47
III. Cironun Hukuki Mahiyeti	50
A. Genel Olarak.....	50
B. Teoriler	50
1. Havale Teorisi	50
2. İcap Teorisi	51
3. Şart Teorisi	52
4. Muntazar Hak Teorisi	52
5. Temlik Teorisi	53
C. Değerlendirme	53
IV. Cironun Şekli	55
V. Ciroda Kişiler	60
VI. Cironun Çeşitleri	64
A. Genel Olarak.....	64
B. Şekil Yönünden Ciro	65
1. Tam Ciro	65
2. Beyaz Ciro	65
C. Ciro Lehtarının Daha Önce Senet Borçlusu Olup Olmaması Yönünden	67
D. Cironun Yapılış Zamanı Yönünden	70
E. Cironun Yasaklanmış Olup Olmaması Yönünden	71
F. Cirantanın Teminat Yükümlülüğünü Kaldırıp Kaldırmaması Yönünden	72
G. Yapılış Amacı Yönünden	73
1. Temlik Cirosu	73

2. Tahsil Ciroosu	75
3. Rehin Ciroosu	77

§ 2 HAK SAHİBİNİ TESPİT ŞEKLİNE GÖRE KAMBIYO SENETLERİNDE REHİN CİROSU 78

I. Nama Yazılı Kambiyo Senetlerinin Rehini	78
A. Rehnin Kurulması	78
B. Rehinin Hükümleri	79
II. Hamiline Yazılı Kambiyo Senetlerinin Rehin Ciroosu	80
A. Rehnin Kurulması	80
B. Rehnin Hükümleri	81
III. Emre Yazılı Kambiyo Senetlerinde Rehin Ciroosu	82
A. Rehnin Kurulması	82
1. Açık (Alenî) Rehin Ciroosu	83
2. Gizli (Örtülü-İnançlı) Rehin Ciroosu	84
3. Teminat Amacıyla İnançlı Temlik	86
4. Emre Yazılı Senetteki Alacağın Adi Alacak Olarak Rehnedilmesi	87
B. Rehin Ciroosunun Kurulmasında Özellik Arz Eden Durumlar	88
1. Beyaz Ciro Yolu ile Rehin Ciroosu Yapılabilir mi?	88
2. Çekte Rehin Ciroosu Yapılabilir mi?	91
aa. 5941 sayılı Çek Kanunu'ndan Önceki Dönemde Çekte Rehin Ciroosu	91
bb. 5941 sayılı Çek Kanunu'ndan Sonraki Dönemde Çekte Rehin Ciroosu	94
3. Teminat Senedi ile Rehin Ciroosu İlişkisi	96
C. Rehnin Hükümleri	97
1. Rehin Verenle Rehin Alan Arasındaki İlişki	97
2. Rehin Alanla – Rehin Veren Cırantı Dışındaki – Senet Borçluları Arasındaki İlişki	103
3. Rehin Ciroosunda Esas Alacağın Tahsili	106
D. Rehin Ciroosunda Teşhis Fonksiyonu	107
E. Rehin Ciroosunun Sona Ermesi	109
1. Temin Edilen Borcun Ödenmesi veya Düşmesiyle	109
2. Rehin Alanın Feragatiyle	109
3. Tarafların Anlaşmasıyla	109
4. Rehin Muamelesinin İptaliyle	110
5. Rehinli Alacağın Ödeme Yerine Kabulü İle	110
6. Rehinli Senedin Ödenmesi veya Paraya Çevrilmesi İle	111

SONUÇ.....	112
-------------------	------------

KAYNAKÇA.....	118
----------------------	------------

KISALTMALAR CETVELİ

AD	: Adalet Dergisi
ABD	: Ankara Barosu Dergisi
aşa.	: aşağıda
B.	: Baskı
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
bkz.	: bakınız
c.	: cümle
C.	: Cilt
çev.	: çeviren
dn.	: dipnot
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.	: Esas
edt	: editör
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İHFM	: İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası
İİD	: İcra ve İflas Dairesi
İİK	: İcra ve İflas Kanunu
İTÜSBD	: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
K.	: Karar
LHD	: Legal Hukuk Dergisi
MHAD	: İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi
MHB	: Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
MK	: Türk Medeni Kanunu
N	: Numara
RG	: Resmi Gazete
s.	: sayfa

S.	: Sayı
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
sy.	: sayılı
t.	: Tarih
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TD	: Ticaret Dairesi
TNBHD	: Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
YİBK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı
vd	: ve devamı
vs	: ve saire
yuk.	: yukarıda

GİRİŞ

Ülkemizde Ticaret Kanunu'nun en fazla uygulama alanı bulan konuları arasında şüphesiz ki kıymetli evraka ilişkin üçüncü kitapta yer alan hükümler zikredilebilir. Kıymetli evraka ilişkin bu hükümler arasında kambiyo senetleri ile alakalı dördüncü kısma ilişkin hükümler esas itibariyle 1930 ve 1931 tarihli *Cenevre Yeknesak Anlaşmalarından* dolayı olarak iktibas edilmiştir¹.

Kambiyo senetlerine ilişkin düzenlemenin merkezinde poliçe ile alakalı hükümler yer almaktadır. Bu kapsamda özellikle hak ile senet arasındaki özel bağlantıya istinaden ciro ile alakalı hükümler büyük önem arz eder. Giro ile ilgili olarak teferruatlı hükümler vazeden kanunkoyucu cironun *şeklini, işlevlerini, def'ileri, çeşitlerini ve hususiyetlerini* özel olarak düzenlemiştir.

Uygulamada kambiyo senetlerinin yalnızca bir borcun ifası uğruna tanzim edilmedikleri görülmektedir. Gerçekten de, taşıdıkları özel vasıflar ve takip hukukuna ilişkin sağlanan kolaylık dolayısıyla kambiyo senetlerinden teminat olarak yararlanıldığı da bir vakıdır. Bu durumda konu hem borçlar hem eşya hem de kambiyo senetleri hukukuyla bağlantılı hale gelmekte ve birçok meselenin açıklığa kavuşturulması ihtiyacı doğmaktadır.

Teori ve uygulama açısından hem borçlar hem eşya hem de kambiyo senetleri hukukuyla ilgili birçok meseleyi muhtevî böyle bir konuda gerek Türk Hukuku'nda gerekse yabancı hukuklarda yazılmış monografik bir eser bulunmaması bizi konuyla alakalı çalışma yapmaya sevk etmiştir.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. *Teminat Kavramı ve Haklar Üzerinde Rehin* başlığı altındaki birinci bölümde, daha çok eşya ve borçlar hukuku temelinde teminat kavramı ve çeşitleri hususu açıklanmıştır. Burada haklar üzerinde rehin ku-

¹ Bu konuda bkz. **POROY**, Reha / **TEKİNALP**, Ünal: Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 19. B., İstanbul 2010, s. 113, N. 162 vd.

rulmasının yolları ve buna bağlanan sonuçlar üzerinde durulmuştur. Birinci bölüm, haklar üzerinde rehne hakim olan ilkelerin açıklandığı bir başlık ile tamamlanmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümü *Kambiyo Senetlerinde Yer Alan Alacağın Rehnine İlişkin Usul: Rehin Cirosu* başlığını taşımaktadır. Bu bölüm çalışmamızın esas konusunu teşkil etmektedir. Bu bölümde kambiyo senetlerinin genel devir şekli olarak ciro kavramı ve cironun hukuki mahiyeti açıklanmıştır. Daha sonra ciro, hak sahibinin tespiti esassından yola çıkarak açıklanmış ve rehin cirosunun şekli, fonksiyonları ve yol açtığı tartışmalar ile ilgili bilgi verilmiş, kanaat beyan edilmiştir. Bu bölüm, rehin cirosunun çeşitli ihtimaller dâhilinde sona ermesi hususu açıklanmak suretiyle tamamlanmıştır.

Kambiyo Senetlerinde Rehin Cirosu başlıklı çalışmamız, vardığımız sonuçları ana hatları ile zikrettiğimiz bir sonuç kısmıyla tamamlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEMİNAT KAVRAMI VE HAKLAR ÜZERİNDE REHİN

§ 1. TEMİNAT KAVRAMI VE ÇEŞİTLERİ

I. Teminat Kavramı

Bir borç ilişkisinde alacaklı, borçlunun ödeme gücünü yeterli görmediği² veya ilerde elinde olmayan sebeplerle³ ifada bulun(a)maması ihtimalini gözeterek, alacağını garanti altına almak isteyebilir.

Ayrıca, kural olarak, borçlunun malvarlığına yönelmek bakımından bir öncelik ve üstünlük hakkına sahip olmayan alacaklı⁴, borçludan kendisine güvence göster-

² ÖĞÜTÇÜ, A. Tahir / DOĞRUSÖZ, M. Edip / ALTIN Mehmet: Türk Hukukunda Rehin – İlgili Kanunlar, Tüzükler, Yönetmelikler ve Yargıtay Kararları, Ankara 1996, s. 3.

³ DAVRAN, Bülent: Rehin Hukuku Dersleri, İstanbul 1972, s. 1.

⁴ Kuralın istisnası İİK 206'da düzenlenmiştir:

“Adi ve rehinli alacakların sırası:

Madde 206 – (Değişik: 3/7/1940 - 3890/1 md.)

Alacakları rehinli olan alacaklıların satış tutarı üzerinde, gümrük resmi ve akar vergisi gibi Devlet tekliflerinden muayyen eşya ve akardan alınması lazım gelen resim ve vergi o akar veya eşya bedelinden istifa olunduktan sonra rüçhan hakları vardır.

Bir alacak birden ziyade rehinle temin edilmiş ise satış tutarı borca mahsup edilirken her rehinin idare ve satış masrafı ve bu rehinlerden bir kısmı ile temin edilmiş başka alacaklar da varsa bunlar nazara alınıp paylaştırmada lazım gelen tenacübe riayet edilir.

Alacakları taşınmaz rehniyle temin edilmiş olan alacaklıların sırası ve bu teminatın faiz ve eklentisine şümulü Kanunu Medeninin taşınmaz rehinine müteallik hükümlerine göre tayin olunur. (Ek: 29/6/1956 - 6763/42 md.) Alacakları gemi ipoteği ile temin edilmiş olan alacaklılarla gemi alacaklıları hakkında Türk Ticaret Kanununun bu cihetlere ait hususi hükümleri tatbik olunur.

(Değişik dördüncü fıkra: 17/7/2003-4949/52 md.) Teminatlı olup da rehinle karşılanmamış olan veya teminatsız bulunan alacaklar masa mallarının satış tutarından, aşağıdaki sıra ile verilmek üzere kaydolunur:

Birinci sıra:

A) İşçilerin, iş ilişkisine dayanan ve iflâsın açılmasından önceki bir yıl içinde tahakkuk etmiş ihbar ve kıdem tazminatları dahil alacakları ile iflâs nedeniyle iş ilişkisinin sona ermesi üzerine hak etmiş oldukları ihbar ve kıdem tazminatları,

B) İşverenlerin, işçiler için yardım sandıkları veya sair yardım teşkilatı kurulması veya bunların yaşatılması maksadıyla meydana gelmiş ve tüzel kişilik kazanmış bulunan tesislere veya derneklere olan borçları,

C) İflâsın açılmasından önceki son bir yıl içinde tahakkuk etmiş olan ve nakden ifası gereken aile hukukundan doğan her türlü nafaka alacakları.

İkinci sıra:

Velâyet ve vesayet nedeniyle malları borçlunun idaresine bırakılan kimselerin bu ilişki nedeniyle doğmuş olan tüm alacakları; Ancak bu alacaklar, iflâs, vesayet veya velâyetin devam ettiği müddet yahut bunların bitmesini takip eden yıl içinde açılırsa imtiyazlı alacak olarak kabul olunur. Bir davanın veya takibin devam ettiği müddet hesaba katılmaz.

Üçüncü sıra:

Özel kanunlarında imtiyazlı olduğu belirtilen alacaklar.

Dördüncü sıra:

İmtiyazlı olmayan diğer bütün alacaklar.

(Ek fıkra: 17/7/2003-4949/52 md.) Bir ve ikinci sıradaki müddetlerin hesaplanmasında aşağıdaki süreler hesaba katılmaz:

1. İflâsın açılmasından önce mühlet de dahil olmak üzere geçirilen konkordato süresi.

2. İflâsın ertelenmesi süresi.

3. Alacak hakkında açılmış olan davanın devam ettiği süre.

4. Terekenin iflâs hükümlerine göre tasfiyesinde, ölüm tarihinden tasfiye kararı verilmesine kadar geçen süre.”

mesini isteyebilir⁵. Bu gibi durumlar, alacaklı ile borçlu veya alacaklı ile üçüncü kişi arasında bir sözleşme olan teminat kurumunun ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Teminat, Arapça kökenli bir kelime olup, Türkçe karşılığı *güvence*⁶’dir. Hukuki anlamda teminat, borçlunun veya üçüncü bir kişinin, borç konusu edimin gereği gibi ve zamanında ifa edilmesi taahhüdünü içeren bir işlemdir⁷. Bu işlem faiz, tazminat, cezai şart gibi borçluyu edimini ifaya zorlayan yaptırımlardan farklı olarak borcun uygun ifasını sağlamaya yönelmiş bir garanti niteliğindedir⁸.

Yargıtay da İçtihadı Birleştirme Kararında teminatı şöyle tanımlamıştır: “*bir borcun, bir eda mükellefiyetinin zamanında ve yerinde ödeneceğini, yerine getirileceğini temine yarayan, onu garanti eden muamelelerdir*”⁹.

Teminat sözleşmesi, bağımsız bir sözleşme olup, alacaklıya bazen asıl borca bağlı fer’i bir hak sağlar iken, bazen de asıl borçtan bağımsız bir hak sağlamaktadır¹⁰. Teminat sözleşmesinin bir fer’i hak sağlamasına örnek olarak kefalet ve rehin söz-

⁵ **KUNTALP**, Erden: *Teminat Kavramı, Teminat Türleri ve Bunlardan Doğan Sorumluluk*, Reha Poroy’a Armağan, İstanbul, 1995, s. 263 – 299, s. 265 vd.

⁶ Kelimenin sözlük anlamı “Bir antlaşmada taraflardan birinin sorumluluğu üzerine alması, inanca, teminat, garanti”dir (<http://tdkterim.gov.tr/bts/>).

⁷ Hukuki açıdan ise “*Güvence, borcun yerine getirilmemesi tehlikesine karşı, alacaklıya özel bir hukuki ilişkiyle tanınan ve alacağını borçludan başka bir kişiden ya da belirli bir eşyadan elde etme imkanını sağlayan bir araç*” (**AKİPEK**, Jale G. / **AKINTÜRK**, Turgut: *Eşya Hukuku*, İstanbul 2009, s. 732) veya “*Bir borcun zamanında ve uygun biçimde ödeneceğini sağlayan işlem, belli bir hukuksal durumu sağlamak için verilen garanti*” olarak tanımlanmaktadır (**YILMAZ**, Ejder: *Hukuk Sözlüğü, Genişletilmiş 5. B.*, Ankara 2006, s. 807). Teminat kavramı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **DAVRAN**, Rehin Hukuku 1 vd; **KUNTALP** 266 vd; **TANDOĞAN**, Haluk: *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 2. C. 3. B., Ankara 1987, s. 684 vd; **von TUHR**, Andreas: *Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı*, C. 1-2, İstanbul 1952, s. 129 vd.; **YENİCE**, Arife Özge: *Teminat Sözleşmelerinde Rücu İlişkileri*, İstanbul 2009, s. 3 vd.

⁸ **KUNTALP** 266; **TANDOĞAN** 686. Buna karşılık, cezai şartın bir teminat sözleşmesi olduğu yönünde görüşler için bkz. **BİLGE**, Necip: *Borçlar Hukuku, Özel Borç Münasebetleri*, Ankara 1962, s. 17, 315; **YENİCE** 5.

⁹ YİBK, 5.11.1969 t., E. 1969 / 6, K. 1969 / 7, RG 31.12.1969 t., S. 13388.

¹⁰ **TANDOĞAN** 688.

leşmeleri, bağımsız bir hak sağlamasına örnek olarak ise garanti sözleşmesi gösterilebilir¹¹.

Teminat sözleşmesinin şekli, teminatın nitelik ve türüne göre farklılık arz etmektedir¹².

II. Teminat Çeşitleri

A. Genel Olarak

Teminatın çeşitli tasnifleri olmakla birlikte öğretide genellikle şahsî (kişisel) teminat – aynî (nesnel) teminat ayrımı üzerinde durulmaktadır. Bunun dışında, fer'i (yan) teminat – inançlı (fidüsyer) teminat ve mahiyeten teminat – ihtiyaten teminat tasnifleri de yapılmaktadır¹³.

B. Şahsî ve Aynî Teminat

Şahsî teminat – aynî teminat tasnifi, teminatın içeriğine göre yapılan bir ayrımdır. Teminat sözleşmesinin konusunu, malvarlığının belli bir parçası üzerinde sağlanan bir değer teşkil ediyorsa, *aynî teminat*; borçlunun veya üçüncü bir kişinin belirlenmiş bir mal olmaksızın, haczi kabil tüm malvarlığına el atma imkânı ile teminat sağlanıyor ise, *şahsî teminat* oluşturur¹⁴.

¹¹ TANDOĞAN 688; von TUHR 130.

¹² Şekle bağlı bir sözleşme için teminat vaad ediliyor ise, teminat vaadi işlemi de bu şekle bağlı olarak yapılır. Örneğin, bir taşınmaz için rehin tesis etmek üzere yapılan teminat vaadi yazılı şekle tabidir (KUNTALP 269; von TUHR 130, dn. 5). Oysa, herhangi bir şekle bağlı olmayan bir sözleşme için verilen teminat vaadi de şekle bağlı değildir. Örneğin, bir taşınır rehni tesis etme vaadinde bulunmak gibi (von TUHR 130, dn. 6).

¹³ Fer'i teminatın daima mahiyeten teminat, inançlı teminatın ise daima ihtiyaren teminat olması sebebiyle bu çalışmada mahiyeten – ihtiyaren teminat ayrımına yer verilmeyecektir. Mahiyeten teminat, doğrudan doğruya kanunla düzenlenmiş olup, kefalet, rehin gibi mahiyetleri icabı teminat olan haklardır. İhtiyaren teminat, esas mahiyetleri alacağı temine yönelik olmadığı halde, taraflarca teminat amacıyla tesis edilen haklardır (DAVRAN, Rehin Hukuku 5).

¹⁴ DAVRAN, Rehin Hukuku 3; KÖPRÜLÜ, Bülent / KANETİ, Selim: Sınırlı Aynî Haklar, 2. B., İstanbul 1982, s. 251; KUNTALP 280; TANDOĞAN 688; von TUHR 131; YENİCE 6.

Şahsî teminatın alacaklısı, genellikle asıl borçlunun malvarlığı yanında, teminat borçlusu üçüncü kişinin malvarlığına da başvuru hakkına sahip olmaktadır. Bununla birlikte, uygulamada asıl borçludan borcunu ödemesi olasılığını güçlendirmek amacıyla kambiyo taahhüdünde bulunması da istenebilmektedir. Bazen asıl borçlunun kendisi de teminat sağlayan kişi olabilmektedir. Bu durum, borçlunun bir kambiyo taahhüdü altına girmesi ile sağlanmaktadır¹⁵. Kambiyo taahhüdünde bulunan borçlu, senedin vadesinde ödenmemesi durumunda protesto çekileceğini, kendisinin kambiyo senedi ile de tazyik altına alınacağı düşüncesiyle borcunu ödemeye daha kolay yanaşacaktır. Alacaklı açısından asıl borç ilişkisinden kaynaklanan edim ifa edilmediği takdirde, borçluya kambiyo senedi vasıtasıyla yönelinmesi daha avantajlı görülebilir. Bu itibarla alacaklının, alacağının kambiyo senedi ile de teminat altına alınmasını istemesi uygulamada sık rastlanan bir durumdur. Bu şekilde alacaklıya karşı malvarlığı ile sorumlu olan tek bir borçlu vardır.

Buna karşılık, teminat veren, asıl borçlunun dışında üçüncü bir kişi de olabilir. Bu durumda, alacaklının başvurabileceği biri asıl borç sözleşmesinden, diğeri teminat sözleşmesinden kaynaklanan iki malvarlığı bulunmaktadır. Alacaklı, bazen önce asıl borçluya başvurduktan sonra teminat verene başvurmak durumunda kalırken¹⁶, bazen de asıl borçlu ile teminat verenden dilediğine müracaat etme hakkına sahip olmaktadır¹⁷. Böylelikle, alacaklıya karşı sorumluluğun kapsamı genişletilmektedir¹⁸.

¹⁵ **DAVRAN**, Rehin Hukuku 3; **von TUHR** 131.

¹⁶ Alacaklının tali olarak teminat sağlayana başvurabildiği teminat ilişkisine *adi kefalet* (TBK 585) sözleşmesi örnek olarak verilebilir.

¹⁷ TTK 7/1 uyarınca iki veya daha fazla kişi, içlerinden yalnız biri veya hepsi için ticari niteliği haiz bir iş dolayısıyla, diğer bir kimseye karşı birlikte borç altına girerse, kanunda veya sözleşmede aksi öngörülmemişse müteselsilen sorumlu olurlar (*teselsül karinesi*). Teselsül karinesi, ticarî bir borca kefalet halinde gerek asıl borçlu ile kefil gerek kefiller arasındaki ilişkilerde de uygulama alanı bulur (TTK 7/2) (**ARKAN**, Sabih: Ticarî İşletme Hukuku, 15. B., Ankara 2011, s. 68 vd.). Asıl borçlu ile teminat sağlayanın alacaklıya karşı müteselsil borçlu sıfatıyla sorumlu olduğu sözleşmelere kambiyo senetlerinde *aval* (TTK 700-702) ilişkisi örnek verilebilir.

¹⁸ **KUNTALP** 287.

Bu kapsam iradi bir şekilde belirlenmiş olabileceği gibi gayri iradi bir şekilde de belirlenmiş olabilir. Bazen teminatın kapsamını taraflar arasındaki hukuki ilişkinin niteliği belirlemektedir. Örneğin ticarî borçlarda verilen teminatlar gibi.

Şahsî teminat sözleşmelerinin tipik örneklerini kefalet, garanti sözleşmesi, sigorta sözleşmesi, aval, vesikalı akreditif, itibar emri ve müteselsil borçluluk¹⁹ oluşturmur²⁰.

Aynî teminat taşınır veya taşınmaz eşya üzerinde rehin hakkı tesisi veya teminat maksadıyla bir şeyin zilyetliğinin alacaklıya devri suretiyle sağlanır²¹. Bu teminat teslim, tescil talebi, alacağın temlik, rehin cirosu (ve zilyetliğin geçirilmesi) gibi çeşitli tasarruf işlemleri vasıtasıyla gerçekleştirilir²².

Teminat, asıl borçlunun malvarlığının bir parçası üzerinde kurulabileceği gibi, borçlu lehine üçüncü bir kişinin malvarlığının bir parçası üzerinde de kurulabilir. Asıl borçlu tarafından aynî teminat verilmiş ise, alacaklı alacağını teminat konusu şey üzerinden öncelikle elde etme imkânına sahip olur (İİK 206)²³. Üçüncü kişi tarafından aynî teminat verilmesi halinde ise, üçüncü kişi alacaklıya karşı sadece teminat konusu şey ile sorumlu olur²⁴. Bu ihtimalde, alacaklı üçüncü kişinin haczi kabil bütün malvarlığına başvurma hakkına sahip değildir. Yine bu ihtimalde, alacaklı üçüncü kişi yerine borçluyu tercih ederek onun malvarlığına yönelebilir. Yahut üçüncü

¹⁹ Müteselsil borçluluk, esasında diğer teminat sözleşmeleri gibi, alacaklının durumunu güçlendiren, ona alacağını kolaylıkla tahsil etme olanağını veren, bir şahsî teminat müessesesidir (AKINTÜRK, Turgut: Müteselsil Borçluluk, Ankara 1971, s. 83). Müteselsil borçluluk, sözleşme ile alacaklı ve borçlu arasında borç ilişkisine taraf olarak katılma veya borçlunun yanında onunla birlikte sorumlu olmak üzere yer alma biçimlerinde gerçekleşmektedir (AKINTÜRK, Müteselsil Borçluluk 113).

²⁰ AKİPEK / AKINTÜRK 113; KARAHACIOĞLU / DOĞRUSÖZ / ALTIN 3; KUNTALP 288; TANDOĞAN 689; von TUHR 131.

²¹ KUNTALP 280; von TUHR 131.

²² TANDOĞAN 688.

²³ TANDOĞAN 689.

²⁴ TANDOĞAN 689.

kişinin malvarlığına yönelmesine karşın alacağının tamamını elde edemeyebilir. Dolayısıyla asıl borçluya müracaat etmiş olabilir. Bu gibi durumlarda asıl borçlunun malvarlığına yönelen alacaklının, aynı borçluya müracaat eden diğer alacaklılar karşısında bir öncelik hakkı söz konusu değildir.

Aynî teminatın tipik örneklerini taşınmaz rehni, teslim bağı taşıtır rehni, hapis hakkı, ticari işletme rehni, teminaten temlik, motorlu taşıt rehni ve hak rehni oluşturmaktadır²⁵.

C. Fer'i Teminat ve İnançlı Teminat

Taraflar arasındaki teminat sözleşmesinin hükümleri gereğince, teminat ile teminat altına alınmış alacak arasında sıkı bir bağ kurulmuş ve teminatın varlığı alacağın varlığına bağlanmış ise, *fer'i teminat* söz konusu olur²⁶. Teminatın varlığından bahsedilmesi ve bundan yararlanılması, kural olarak, alacağın varlığına ve ileri sürülebilir olmasına bağlıdır²⁷.

Taraflar, teminat sözleşmesini bir inancılı işlem²⁸ ile de yapabilirler. Bu işlem *inancılı teminat*, *teminat amacıyla temlik*, *teminaten temlik* gibi kavramlarla ifade

²⁵ KUNTALP 280 vd; YENİCE 17 vd.

²⁶ DAVRAN, Rehin Hukuku 4 vd.

²⁷ DAVRAN, Rehin Hukuku 4.

²⁸ “İnancılı işlem, hukuki sonuçları, taraflarca kasd edilen ekonomik amacı aşan ve böylece hak sahibi kılınan kimseyi üçüncü kişiler karşısında daha uygun bir duruma koyan hukuki işlemler; örneğin, bir kimsenin, alacağını tahsil için diğer bir kişiye vekâlet vereceği yerde, senedi ona devretmesi ve aslında bu devrin (temlikin) sırf tahsil amacına yönelik olması; bu işlemler, üçüncü kişiler bakımından hüküm ifade eder” YILMAZ 387; İnançlı işlem kavramı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. AYAN, Mehmet: Eşya Hukuku, I, Zilyetlik ve Tapu Sicili, 5. B., Konya 2010, s. 147; FUNK, Fritz: Borçlar Kanunu Şerhi-I: Umumi Hükümler, İstanbul 1938, s. 29; İNAN 182; KILIÇOĞLU, Ahmet: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 14. B., Ankara 2011, s. 171; MORALI, Ahu Ayanoglu: Mülkiyet Hakkın Teminat Amaçlı Devrine Yönelik İnançlı İşlemler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi SBE, İstanbul 2006, s. 13; OĞUZMAN / ÖZ 112 vd; REİSOĞLU, Safa: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 17. B., İstanbul 2005, s. 93 vd; SARUHAN, Duygu: Adi Alacakların Teminat Amacıyla Temliki, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sos. Bil. Ens., İstanbul 2011, s. 3 vd; ŞAFAK, Ali: Teminat Amaçlı Alacağın Temliki, İstanbul 2011, s.24; TUNÇOMAĞ, Borçlar Hukuku 207; UYGUR, Atiye B.: Teminat Amaçlı İnançlı İşlemler, GÜHFD., C. X, S. 1-2, 2006, s.172.

edilmektedir²⁹. Böyle bir durumda, teminat ile teminat altına alınmış alacak arasında doğrudan bir bağ kurulmamış olur³⁰. Tarafların iradeleri, alacağı teminata bağlamak olmakla birlikte, yapılan hukuki işlem dış görünüşte teminat amacını aşan bir işlem-dir³¹. Örneğin, alacaklı, alacağı için bir rehin hakkı ile teminat almak yerine, eşyanın mülkiyetini kazanmaktadır³². Fakat, taraflar arasındaki sözleşmede öngörülen şartların yerine gelmesi ile inanç anlaşmasına göre alacaklı devraldığı hakkı, devredene iade etme³³ borcu altındadır³⁴.

Fer'i teminat alacaklısı ise, sahip olduğu teminat hakkından fazlasına ne gerçekte, ne de görünürde sahip değildir. Teminat verene, asıl borçludan daha fazla bir mükellefiyet yüklenemez ve teminat verenin sorumluluğu asıl borçludan daha ağır olamaz³⁵.

²⁹ **ESKİOCAK**, Ali: Teslime Bağlı Taşınır Rehninde Alacaklının Hukuki Durumu, İstanbul 2009, s. 14; **İNAN** 183; **OKTAY-ÖZDEMİR** Saibe: Teminat Amaçlı Mülkiyet Devri Sözleşmeleri, Prof. Dr. Aysel ÇELİKEL'e Armağan, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, S. 1-2, 1999-2000, s. 659; **ÖZSUNAY** Ergun: Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta İnançlı İşlemler, İstanbul 1968, s. 36 vd; **SARUHAN** 3; **SEROZAN**, Rona: Mülkiyeti Saklı Tutma Anlaşması ve Teminatın Temlik, Prof. Dr. Erdoğan MOROĞLU'na 65. Yaş Günü Armağanı, İstanbul 1999, s. 1009; **ŞAFAK** 24; **UYGUR** 179.

³⁰ **DAVRAN**, Rehin Hukuku 5.

³¹ Böyle bir işlemin muvazaa teşkil edip etmediği hususu düşünülebilir. Muvazaalı işlem, tarafların gerçek iradelerini yansıtmadığı için hukuka aykırı bir işlem olarak geçersizdir. İnançlı işlem ise, tarafların iradeleri birbirine uygun ve gizlenmek istenen bir başka işlem söz konusu olmadığından hukuka uygundur. Muvazaa ile inançlı işlemin karşılaştırılması hususunda ayrıntılı bilgi için bkz. **FUNK** 29; **KILIÇOĞLU** 173; **MORALI** 207; **REİSOĞLU**, Safa, Borçlar Hukuku, 94; **SARUHAN** 6; **ŞAFAK** 55; **UYGUR** 181.

³² **DAVRAN**, Rehin Hukuku 5.

³³ Anlaşmaya aykırı hareket edilmesi halinde, iade mükellefiyetini yerine getirmeyen borçlu TBK 112 vd hükümleri uyarınca tazminat ödemek zorunda kalabilir. **FUNK** 29; **İNAN** 185; **KILIÇOĞLU** 173; **MORALI** 207; **OĞUZMAN / ÖZ** 112 vd; **REİSOĞLU**, Safa: Borçlar Hukuku, 94; **SARUHAN** 6; **ŞAFAK** 55; **TUNÇOMAĞ**, Borçlar Hukuku 209; **UYGUR** 181.

³⁴ **AYAN**, Eşya-I 147; **ESKİOCAK** 15; **KILIÇOĞLU** 174; **KÖPRÜLÜ / KANETİ** 462; **MORALI** 30; **OKTAY-ÖZDEMİR** 658; **ÖZSUNAY** 37; **REİSOĞLU**, Safa, Borçlar Hukuku, 94.

³⁵ **ARAL** 439.

§ 2. HAKLAR ÜZERİNDE REHNİN KONUSU, HUKUKİ NİTELİĞİ VE REHNE HAKİM OLAN İLKELER

I. Rehnin Konusu

Kanunkoyucu, haklar üzerinde rehin³⁶ kurulmasına imkan vererek, hem borçlunun teminat sağlayabilmesi ile kredibilitatesini arttırmış, hem de alacaklının daha güvenilir yollarla borç vermesini ve alacağına kavuşmasını mümkün kılmıştır.

Medeni Kanun, haklar üzerinde rehni 954 ile 961'inci maddeleri arasında taşınır³⁷ rehnine³⁸ ilişkin hükümlerin içerisinde bir alt başlık olarak düzenlemiştir. Aksi-

³⁶ 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi düzenlemesinde fasıl başlığı “*Alacak üzerinde rehin hakkı ve diğer haklar*” şeklinde idi ve bu hali ile öğretide eleştiriliyordu. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nda kullanılan “*Haklar üzerinde rehin*” başlığı da öğreti tarafından eleştirilmektedir. *Hak* kavramının *alacak hakkını* da içeren üst bir kavram olması sebebiyle “*Hak rehni*” veya “*Haklar üzerinde rehin*” şeklinde başlık her iki düzenlemeye de alternatif olarak benimsenmektedir. **GÖKTÜRK**, Hüseyin Avni: Türk Medeni Hukuku – Aynî Haklar, Ankara 1949, s. 1130; **SAYMEN**, Ferit H. / **ELBİR**, Halid K.: Türk Eşya Hukuku – Aynî Haklar, İstanbul 1954, s. 758; **ŞENSÖZ**, Ebru / **ÖZBİLEN**, Arif Barış / **SAVAŞ**, Burcu: Alacak Rehninin Teminat Altına Alınan Alacak ve Rehin Yüklü Bakımından Kapsamı, İTÜSBD, C. 4, S. 8, 2005/2, s. 234; **UYUMAZ**, Alper: Motorlu Taşıt Rehni, İstanbul 2012, s. 95.

³⁷ “*Cevherine (özüne) zarar vermeksizin bir yerden başka bir yere taşınabilen eşya taşınır, taşınamayanlar taşınmazdır*” (**OĞUZMAN**, Kemal / **SELİÇİ**, Özer / **ÖZDEMİR**, Saibe OKTAY: Eşya Hukuku: Zilyetlik-Tapu Sicili, Taşınmaz Ve Taşınır Mülkiyeti, Kat Mülkiyeti, Sınırlı Aynî Haklar, 10. B., İstanbul 2004, s. 7). Taşınır eşya kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **AKİPEK** / **AKINTÜRK** 32; **AYAN**, Eşya Hukuku-I 16; **AYBAY** / **HATEMİ** 11; **ERTAŞ**, Eşya Hukuku 55; **SEROZAN**, Rona: Taşınır Eşya Hukuku, 2. B., İstanbul 2007, s. 246. Gemi niteliği itibarıyla bir taşınır eşya olmasına karşın, İİK 23/4 ve 136 (gemi siciline tescilli olması şartıyla) hükümleri gereğince taşınmaz sayılmıştır.

³⁸ Taşınır rehni, Medeni Kanun’un 939-972 maddeleri arasında çeşitleri ayrı ayrı gösterilerek düzenlenmiş, fakat taşınır rehninin tanımına yer verilmemiştir. Taşınır rehni, *bir taşınır eşya, alacak veya diğer bir hakkın, bir alacağı teminat altına almak üzere alacaklıya borcun yerine getirilmemesi halinde, teminatın satış bedeli üzerinden alacağını elde etmesi için zilyetliğin devredilmesidir*. **AKİPEK** / **AKINTÜRK** 832; **AYAN**, Mehmet: Eşya Hukuku, III, Sınırlı Aynî Haklar, 2. B., Konya 2012, s. 233; **AYİTER**, Nurşin: Eşya Hukuku, 3. B., Ankara 1987, s. 184; **CANSEL**, Erol: Türk Menkul Rehni Hukuku, 1. Cilt, Ankara 1967, s. 11; **DAVRAN**, Rehin Hukuku 78; **GÜRSOY** Kemal T. / **EREN**, Fikret / **CANSEL**, Erol: Türk Eşya Hukuku: Zilyetlik, Tapu Sicili, Mülkiyet, Sınırlı Aynî Haklar, 2. B., Ankara, 1983, s. 1162; **KÖPRÜLÜ** / **KANETİ** 440; **OĞUZMAN** / **SELİÇİ** / **ÖZDEMİR** 765; **SEROZAN**, Rona: Taşınır Eşya Hukuku, 2. Bası, İstanbul 2007, s. 334.

ne bir hüküm bulunmayan hallerde, haklar üzerinde rehin hakkında teslim bağli taşınır rehnine ilişkin hükümler uygulanır (MK 954/2)³⁹.

Hak üzerinde rehin kurulabilmesi için, bu hakkın hem nakdî bir değerinin olması hem de temlik kabiliyetinin bulunması gerekir. Bu iki şarttan biri eksik olduğu takdirde, o hak, rehnin konusunu teşkil etmez⁴⁰. Hak, ancak paraya çevrilebilme kabiliyetine sahipse, rehnin konusu oluşturabilir. Haklar üzerinde rehin kurulması alacaklıya, borçludan alacağını elde edememesi halinde devletin yetkili organları (örneğin icra müdürlüğü) aracılığıyla rehnin paraya çevrilerek alacağını tahsil imkânı sağlar⁴¹. Paraya çevirme, kural olarak, İcra ve İflas Kanunu'nun 145-153. maddeleri ile düzenlenmiş olan rehnin paraya çevrilmesine ilişkin hükümler çerçevesinde yapılır (MK 946)⁴².

Rehin hakkı, ancak devri mümkün olan alacaklar ve haklar üzerinde kurulabilir (MK 954/1). Patent, marka, ticaret unvanı, hisse senetleri üzerindeki hak, telif hakları gibi paraya çevrilmesi mümkün haklar rehnin konusu olabilir⁴³.

³⁹ Teslime bağli taşınır rehninde uygulanan sonradan gelen rehin hakkının (art rehin) kurulmasına ilişkin MK 941 ve rehin yükünü belirleyen MK 947 hükümleri, haklar üzerinde rehne uygulanamayacak hükümlere örnek olarak verilebilir.

⁴⁰ Paraya çevrilebilme kabiliyetine sahip olup da rehin konusu oluşturmeyen hakların bulunup bulunmadığı düşünülebilir. "...[P]ara ile kabili takdir olmalarına rağmen, müstakil ve daimî haklar, menkul rehninin mevzuunu teşkil edemezler. Bunlar [MK 704] mucibince gayrimenkul hükmünde telâkki olunduklarından, ancak gayrimenkul rehnine mevzu teşkil edebilirler" (SAYMEN / ELBİR 761).

⁴¹ **ERGÜNE**, Mehmet Serkan: Hukukumuzda Taşınır Rehninin, Özellikle Teslime Bağli Taşınır Rehninin Kuruluşu, İstanbul 2002, s. 34; **FEYZİOĞLU**, Feyzi / **DOĞANAY**, Ümit / **AYBAY**, Aydın: Eşya Hukuku Dersleri, İstanbul 1968, s. 232; **KAYNAR**, Reşad: Medeni Hukuk Dersleri, İstanbul 1978, s. 307; **KÖPRÜLÜ** / **KANETİ** 446; **OĞUZMAN** / **SELİÇİ** / **ÖZER** 798; **ÖĞÜTÇÜ** / **DOĞRUSÖZ** / **ALTIN** 29; **SAYMEN** / **ELBİR** 761; **ŞENSÖZ** / **ÖZBİLEN** / **SAVAŞ** 234.

⁴² Rehnin paraya çevrilmesi işlemi sonucunda, rehin konusu alacakları karşılamaya yetmez ise, alacaklıya *rehin açtığı belgesi* verilir (İİK 152). Rehin alan, rehin açtığı belgesi ile borçlunun şahsî sorumluluğuna giderek malvarlığı üzerinde genel haciz yoluyla takip yapabileceği gibi, kanunun cevaz verdiği hallerde iflâs yoluyla takip de yapabilir (İİK 152/2).

⁴³ **AYAN**, Eşya Hukuku-III 282; **AYİTER** 194; **BERKİ**, Şakir: Aynî Haklar, Ankara 1965, s. 169; **ESENER**, Turhan / **GÜVEN**, Kudret: Eşya Hukuku, 510; **FEYZİOĞLU** / **DOĞANAY** /

Ancak, kişiye sıkı sıkıya bağlı alacak ve haklar ile paraya çevrilmesi mümkün olmayan haklar rehin konusu olamaz⁴⁴. Devredilemeyen alacak haklarına nafaka alacağı (MK 175 vd), devredilemeyen haklara ise oturma (sükna) hakkı (MK 823 vd) örnek olarak gösterilebilir. Hakkın devredilemez niteliği, kanundan⁴⁵ veya sözleşmeden⁴⁶ doğabilir. Örneğin vergiler, harçlar gibi devri mümkün olmayan kamu alacakları rehnedilemez⁴⁷.

Henüz doğmamış veya şarta bağlı bir alacak için rehin kurulması mümkün müdür? Medeni Kanun'da bu sorunun cevabına ilişkin hem haklar üzerinde rehne ilişkin hükümler hem de teslim bağli taşınır rehnine ilişkin hükümler arasında herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Öğretide bu soruya olumlu yanıt verilmektedir⁴⁸. Ancak, alacağın doğumuna kadar rehin hakkının hükümleri askıdadır⁴⁹. Haklar üzerinde rehin, geçerli bir alacak hakkının doğması veya şartın gerçekleşmesi ile hüküm ifade eder⁵⁰.

Alacaklı, borcun vadesinde ödenmemesi üzerine, alacağını cebri icra yolu ile elde etmek yerine, rehin konusu şeyi üçüncü bir kişiye kendisi devrederse MK 945

AYBAY 232; KÖPRÜLÜ / KANETİ 536; OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR 799; SEROZAN 355.

⁴⁴ **AYAN**, Eşya Hukuku-III 282; **KAYNAR 307; ESENER / GÜVEN 510; KÖPRÜLÜ / KANETİ 536; OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR 799; SAYMEN / ELBİR 761.**

⁴⁵ Örneğin TBK 366, 619/1.

⁴⁶ **AYAN**, Eşya Hukuku-III 282; **AYİTER 194; BERKİ 169; ESENER / GÜVEN 510; FEYZİOĞLU / DOĞANAY / AYBAY 232; KÖPRÜLÜ / KANETİ 536; OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR 799; SEROZAN 355.** Rehin veren alacağı temlik veya rehin vermemeyi taahhüt etmiş ise, bu şart iyiniyetli üçüncü kişilere karşı da geçerlidir (**WIELAND 746**).

⁴⁷ **BERKİ, 169; KAYNAR 307; WIELAND 746.**

⁴⁸ **AYİTER 186; CANSEL 82 vd; DAVRAN, Rehin Hukuku 79; ERTAŞ, Eşya Hukuku 543; ESENER / GÜVEN 510; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ / ALTIN 12; KAYNAR 307; SAYMEN / ELBİR 761; SİRMEN 28 vd; ŞENSÖZ / ÖZBİLEN / SAVAŞ 245; UYUMAZ 98.**

⁴⁹ **SİRMEN 29, dn. 11.**

⁵⁰ **AYİTER 186; CANSEL 82 vd; DAVRAN, Rehin Hukuku 79; ERTAŞ, Eşya Hukuku 543; ESENER / GÜVEN 510; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ / ALTIN 12; KAYNAR 307; SİRMEN 28 vd; ŞENSÖZ / ÖZBİLEN / SAVAŞ 245; UYUMAZ 98.**

hükmü gereğince, temlik geçerlidir, ancak bundan doğacak bütün zararlardan alacaklı sorumlu olur. Fakat, taraflar cebri icra yolu kullanılmaksızın rehin konusunun rehin alacaklısı tarafından temellük edilebileceğini kararlaştırabilirler⁵¹.

Bununla birlikte, borcun vadesinde ödenmemesi halinde rehin konusu hakkın mülkiyetinin alacaklıya geçeceğine yönelik her türlü sözleşme ve sözleşme şartı batıldır (MK 949) (Lex commissoria yasağı). *Lex commissoria* yasağı olarak adlandırılan bu aykırılık, rehin hakkının geçerliliğine etki etmez, sadece mülkiyetin devrini içeren şart veya sözleşme geçersiz sayılır⁵².

II. Rehinin Hukuki Niteliği

Taşınır rehininin tesisi ile alacaklı sınırlı aynî hakka⁵³ sahip olur⁵⁴. Ancak, haklar üzerinde rehin, alacaklısına sınırlı aynî hak sağlayıp sağlamadığı hususu öğretide tartışmalıdır⁵⁵.

Bir kısım yazarlar⁵⁶, haklar üzerinde kurulan rehinin aynî hak niteliğinde olmadığını savunmaktadırlar. Zira, yalnızca nesneler aynî hakkın konusunu teşkil ederler⁵⁷, rehin konusu hak ise gayri maddi bir varlıktır. Bu rehin türünde amaç, rehin

⁵¹ **AYAN**, Eşya Hukuku-III 176; **AYİTER** 185; **CANSEL** 235; **DAVRAN**, Rehin Hukuku 78; **ERTAŞ**, Eşya Hukuku 556; **KÖPRÜLÜ / KANETİ** 463; **OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR** 781.

⁵² **AYİTER** 185; **KÖPRÜLÜ / KANETİ** 462; **OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR** 781.

⁵³ Sınırlı aynî haklar Medeni Kanun'da üç gruba ayrılarak düzenlenmiştir: İrtifak(Yararlanma) Hakları (779-838), Taşınmaz Yüku(Mükellefiyeti) (839-849), Rehin(Teminat) Hakları (850-972).

⁵⁴ **AKİPEK / AKINTÜRK** 832; **CANSEL** 10; **GÜRİSOY / EREN / CANSEL** 1162; **KÖPRÜLÜ / KANETİ** 440; **OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR** 765; **SEROZAN** 334.

⁵⁵ Bu konudaki tartışmalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **SİRMEN**, Lale: Alacak Rehni, Ankara 1990, s. 5 vd.

⁵⁶ **AYAN**, Eşya Hukuku-III 282; **AYİTER** 194; **ERTAŞ**, Eşya Hukuku 561; **KAYNAR** 307; **KÖPRÜLÜ / KANETİ** 536; **SAYMEN / ELBİR** 760; **UYUMAZ** 95 vd; **WIELAND**, C.: Kanunu Medenide Aynî Haklar, C. 2, Ankara 1949, s. 745.

⁵⁷ **AYİTER** 194; **KÖPRÜLÜ / KANETİ** 536.

hakkı sahibinin diğer alacaklılara oranla öncelikli olarak alacağına kavuşmasını sağlamaktan ibarettir⁵⁸. Dolayısıyla burada aynî hak benzeri bir mutlak hakkın⁵⁹ varlığından bahsedilebilir⁶⁰.

Bazı yazarlar⁶¹ ise, rehinli alacaklının rehin hakkının asıl alacak ile aynı nitelikte olduğunu, dolayısıyla bu rehin türünün bir aynî hak sağlamadığını⁶² belirtmektedirler⁶³. Bu sebeple, alacak hakkına sahip olmayan bir kişiden iyiniyetli de olsa rehin hakkı kazanan kişinin bu kazanımı korunmaz⁶⁴.

Haklar üzerinde rehnin, taşınır rehninin bir türü olarak düzenlenmiş olması da hi bu hakkın aynî hak niteliği kazanmasını sağlamaz⁶⁵. Rehin hakkı sadece alacaklısına, rehni paraya çevirtme ve borçlunun diğer alacaklılarına göre rehinli alacaklıya bir öncelik hakkı sağlamaktadır⁶⁶.

Bir diğer grup yazar⁶⁷ ise, pozitif hukukta haklar üzerinde rehnin *Sınırlı Aynî Haklar* başlığının altında düzenlendiğini ve kanunkoyucunun bu suretle eşyalar için

⁵⁸ **AYAN**, Eşya Hukuku-III 282; **AYİTER** 194; **KÖPRÜLÜ / KANETİ** 536; **SAYMEN / ELBİR** 760.

⁵⁹ “Mutlak haklar, hak sahibi dışında herkese karşı ileri sürülebilen ve bu sebeple herkesin uymakla yükümlü olduğu haklardır.” **AYAN / ARSLAN**: Temel Hukuk Bilgisi, 5. B., Konya 2009, s. 179.

⁶⁰ **KÖPRÜLÜ / KANETİ** 536; **SAYMEN / ELBİR** 760; **WIELAND**, 745.

⁶¹ **AKİPEK / AKINTÜRK** 867; **OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZER** 799; **SEROZAN** 355; **TEKİNAY** 146.

⁶² *Serozan*, mutlaka aynî haktan bahsedilmesi gerekiyor ise, burada *dış aynilikten* bahsedilebileceğini, bu hususun da üçüncü kişilere karşı halefiyet koruması ile cebri icrada öncelik ve ayrıcalık sağlamaktan ibaret olduğunu belirtmektedir (**SEROZAN** 355).

⁶³ **OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZER** 799; **SEROZAN** 355.

⁶⁴ **TEKİNAY** 146.

⁶⁵ **OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZER** 799.

⁶⁶ **AKİPEK / AKINTÜRK** 867; **TEKİNAY** 146.

⁶⁷ **FEYZİOĞLU / DOĞANAY / AYBAY** 231-232; **KARAHACIOĞLU / DOĞRUSÖZ / ALTIN** 29; **SİRMEN**, 9 vd; **ŞENSÖZ / ÖZBİLEN / SAVAŞ** 237.

geçerli olan aynî hakkın, haklar açısından da mümkün kılındığını belirtmektedir. Bu yazarlara göre, haklar üzerinde kurulan rehnin aynî hak niteliğinde olamayacağını savunan görüşler pozitif hukukla çelişmektedir⁶⁸. Keza alacak rehniinde de lex commissorıa yasağının kabul edilmiş olması ve ayrıca alacaklının rehin konusu hakkın paraya çevrilmesi yoluyla tatmin edilmesi de haklar üzerinde rehnin aynî hak niteliğinde olduğunu göstermektedir⁶⁹.

Esasen, incelediğimiz konu açısından rehin hakkının aynî niteliği, hakkın senede bağlanmış olup olmadığına göre değerlendirilmelidir. Konu, özellikle kambiyo senedine bağlanmış hakların rehni açısından önemlidir. Zira, kıymetli evrakın⁷⁰ tanımında *senet*⁷¹ unsuru aslî nitelik taşımakta ve kural olarak senetsiz kıymetli evrakın düşünülemeyeceği düzenlenmektedir. Keza kambiyo senetlerinde hak, senedin ihdası ve zilyetliğinin devri ile doğar, geçerli bir senedin mevcudiyeti ile varlığını sürdürür ve ancak senetle ileri sürülebilir⁷².

Kambiyo senetlerinde hak zaten aynî bir varlığın üzerindedir ve eşya⁷³ silüetine bürünmüştür (cismanileşme). Aynı şekilde, MK 955/1’de de senede bağlanmış alacaklarda rehin hakkının kurulabilmesi için senedin teslimi zorunlu kılınmıştır. Tes-

⁶⁸ SİRMEN 9.

⁶⁹ ŞENSÖZ / ÖZBİLEN / SAVAŞ 237.

⁷⁰ “Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez” (TTK 645).

⁷¹ Klâsik anlamda senet, bir kimsenin bir düşüncesini bildiren yazılı bir nesnedir. Bu haliyle bir senet iki unsuru bünyesinde taşır: Yazılı bir cisim olmak ve bilme amacına yönelmiş olmak. Modern anlamda senet ise, bir irade beyanının ancak teknik bazı cihazlarla ortaya konabildiği “taşıyıcı”yı ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Örneğin, mikrofilm, disket, çip gibi (ÖZTAN, Fırat: Kıymetli Evrak Hukuku, 2. B., Ankara 1997, s. 14 vd). Kıymetli evrakın birincil unsurunun *Evrak* (kâğıtlar) olduğunu kabul eden yazarlar da vardır. Mamafih ayırım sadece terminolojik bir farklılıktan kaynaklanmaktadır. Bu görüş için bkz. POROY / TEKİNALP 21, N. 16.

⁷² Bu kuralın tek istisnası kıymetli evrakın zıyayı ve iptali durumudur. Senedin kaybolma, çalınma, yırtılma gibi hallerle zayı olması durumunda daha önce senette mündemiç olan hak senetten ayrılmakta, mahkeme tarafından verilen iptal kararı neticesinde ilam veya düzenlenmiş yeni bir senet ile ileri sürülebilmektedir. POROY / TEKİNALP 22, N. 17.

⁷³ “Hukuki anlamda eşya, üzerinde ferdi hakimiyet sağlanabilecek, iktisadi bir değer taşıyan, kişi dışı cismani varlıklardır.” OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR 6.

limden anlaşılması gereken TTK 647’de belirtilen zilyetliğin devri⁷⁴ olup, senedi devreden ile devralan arasındaki anlaşma aynî sözleşme niteliğindedir⁷⁵.

Yine, haklar üzerinde rehnin bir çeşidi olan emtiayı temsil esen senetler üzerinde rehin hakkı ile aynî nitelikte bir teslim bağli rehnin kurulmuş olduğu düşünce- si, hak rehninin aynî nitelikte olmadığını savunan yazarlar⁷⁶ tarafından dahi kabul edilmektedir.

Bu açıklamalar neticesinde, kambiyo senetleri başta olmak üzere, ihdasi nite- likteki kıymetli evraka bağlanmış hakların, bağlandıkları senetler üzerinde kurulan rehnin alacaklısına aynî hak sağladığı düşünülebilir. Ancak bu aynî hakkın kapsamı ve özellikle teminat fonksiyonu bahşedip bahşetmediği tartışmalıdır⁷⁷. Buna karşılık, senede bağlanmamış haklar üzerinde tesis edilen rehin hakkının, aynî hak niteliğin- den bahsedilebilmesini, düzenlemenin Medeni Kanun’daki yeri ile açıklanmak yeter- li değildir⁷⁸. Keza, rehin hakkının alacaklıya paraya çevrilen değer üzerinde öncelikli tahsil imkânı tanınması, hakkın aynîliğinden ziyade mutlak etkisinden kaynaklanmak- tadır. Zira sınırlı aynî hakların tamamı, mutlak hak vasfını taşımalarına rağmen, en azından tahsil imkânı bakımından rehin hakkı seviyesinde bir öncelik bahşetmez.

Alacak üzerinde rehin hakkının hukuki mahiyetinin alacağın temliki hükümleri çerçevesinde açıklanıp açıklanamayacağı akla gelebilir. Alacak üzerinde rehin hak-

⁷⁴ **POROY / TEKİNALP** 154, N. 253; **ÖZTAN** 641.

⁷⁵ **ÖZTAN** 642.

⁷⁶ **KAYNAR** 310; **TEKİNAY** 147.

⁷⁷ Bu konuda eşya, borçlar ve kambiyo senetleri hukuku bakımından çeşitli değerlendirmeler için bkz. **KARAYALÇIN**, Rehin Cirounda Rehneden Cırantanın Hukuki Durumu, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu: Bildiriler – Tartışmalar, Ankara 194, s. 232 vd, 239 vd. Tezdeki temel tartışma konularından birini teşkil eden bu noktadaki tartışma ve açıklamalarımız için bkz. aşağı.

⁷⁸ Haklar üzerinde rehnin hukuki niteliğini Medeni Kanun’daki yeri ile açıklayan görüş için bkz. Sayfa?

kının kurulması, alacağın rehin alana temlik anlamına gelmez⁷⁹. Rehin alacaklısı, rehnin kurulması ile rehin konusu hak üzerinde asıl alacaklı sıfatını kazanmaz, alacaklılık sıfatı rehin verende kalmaya devam etmektedir. Bu hususun açık bir örneği MK 960’da ifadesini şöyle bulmaktadır: “*Ortaklık genel kurulunda rehinli pay senetlerini temsil etmek yetkisi, rehin alacaklısına değil, sahibine aittir*”. Bu sebeple, rehin alan, rehin konusunu temlik edemeyeceği gibi bir başkası lehine de rehin hakkı kuramaz⁸⁰.

Alacak üzerindeki rehin hakkının alacak üzerindeki intifa hakkıyla mahiyet ve bahsettiği yetkiler bakımından hangi ölçülerde örtüştüğü üzerinde de durulmalıdır. Alacak üzerinde rehin hakkı, alacak üzerinde kurulan intifa hakkına (MK 820 – 823) benzemekle birlikte, özellikle rehin alacaklısının durumu yönünden bu kavramdan farklıdır⁸¹. İntifa hakkı sahibi, alacağın getirisini edinmede (MK 820/1) ve yönetiminde (MK 820/3) yetkili olduğu halde, rehin alacaklısı sadece satıştan elde edilen bedelle tatmin edilir⁸².

Bir başka önemli fark ise, intifa hakkı sahibi MK 822’de belirtilen şartların gerçekleşmesi ile alacağın kendisine devrini istemeye yetkili iken, rehin alacaklısı MK 949 hükmü (lex comissoria yasağı) gereğince, alacağı devralamaz.

III. Rehnin Kurulması

Kanunkoyucu, Medeni Kanun’da haklar üzerinde rehnin kurulmasını, rehnin konusunu oluşturan hakkın niteliğine göre çeşitli şekillerde düzenlemeyi tercih etmiştir. Alacağın, adi alacak niteliğinde (senede bağlanmamış adi alacak - senede bağ-

⁷⁹ **ESENER / GÜVEN** 509; **SAYMEN / ELBİR** 760; **ŞENSÖZ / ÖZBİLEN / SAVAŞ** 237.

⁸⁰ **ESENER / GÜVEN** 510.

⁸¹ **SAYMEN / ELBİR** 760; **WIELAND**, 746.

⁸² **WIELAND** 746.

lanmış adi alacak) olması yahut kıymetli evraka bağlı bir alacağın mevcudiyeti veya eşyayı temsil eden senetlerin varlığı halinde rehin tesisi farklı özellikler gösterir⁸³.

Haklar üzerinde rehin kurulabilmesi için borçlandırıcı işlem ve tasarruf işlemlerine ihtiyaç vardır⁸⁴. Borçlandırıcı işlemde Medeni Kanun'da bahsedilmemiştir. Borçlandırıcı işlem, çoğu zaman, rehin verenle rehin alan arasında, bir hakkın üzerinde rehin kurulması borcunu kapsamak üzere yapılan bir sözleşmedir⁸⁵. Bu sözleşmeye öğretide *rehin vaadi sözleşmesi* de denilmektedir⁸⁶. Bu sözleşme, TBK 12/1 hükmündeki genel kural gereğince herhangi bir şekle bağlı değildir⁸⁷. Ancak, rehin kurma borcunun ölüme bağlı bir tasarruftan kaynaklanması halinde, ölüme bağlı tasarruflara ilişkin şekil kurallarına uyulması gerekir⁸⁸.

A. Adi Alacaklar Üzerinde Rehin

Adi alacaklar üzerinde rehin, alacağın bir senede bağlanmış olup olmamasına bakılmaksızın, taraflar arasında yapılan rehin sözleşmesi ile kurulur⁸⁹. Rehin sözleşmesinin geçerliliği yazılı şekilde yapılmış olmasına bağlıdır (MK 955/1). Rehin kurulması için, kural olarak, tasarruf işlemine ihtiyaç vardır.

⁸³ Haklar üzerinde rehin, Medeni Kanun'da senede bağlı olan veya olmayan alacaklarda (MK 955), kıymetli evrakta (MK 956) ve emtiayı temsil eden senetlerde (MK 957) rehin şeklinde düzenlenmiştir.

⁸⁴ **KÖPRÜLÜ / KANETİ** 538. Borçlandırıcı işlem ile ilgili özellikle bkz. **SEROZAN**, Rona: Taşınır Eşya Mülkiyetinin Devrinde: Ayni Tasarruf Sözleşmesinin Borçlanma Sözleşmesinden Ayrılığı ve Soyutluğu, Prof. Dr. Tahir ÇAĞA'nın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 397-412.

⁸⁵ **KÖPRÜLÜ / KANETİ** 538.

⁸⁶ **ESENER / GÜVEN** 511; **SAYMEN / ELBİR** 764; **WIELAND** 749.

⁸⁷ **AYAN**, Eşya Hukuku-III 255, dn.661; **ERGÜNE** 38-39; **ESENER / GÜVEN** 424; **FEYZİOĞLU / DOĞANAY / AYBAY** 232; **KÖPRÜLÜ / KANETİ** 538; **SİRMEN** 41.

⁸⁸ **ERGÜNE** 38-39; **ESENER / GÜVEN** 424; **KÖPRÜLÜ / KANETİ** 538; **SİRMEN** 41.

⁸⁹ **AKİPEK / AKINTÜRK** 868; **AYAN**, Eşya Hukuku-III 282; **AYBAY / HATEMİ** 299; **AYİTER** 194; **CANSEL** 39 vd; **ERGÜNE** 38 vd; **ESENER / GÜVEN** 511; **KARAHACIOĞLU / DOĞRUSÖZ / ALTIN** 33; **KÖPRÜLÜ / KANETİ** 538 vd; **OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZER** 800; **SİRMEN** 34 vd.

Senede bağlanmamış alacaklar bakımından rehin sözleşmesi, hem borçlandırıci işlem, hem de tasarruf işlemidir⁹⁰. Senede bağlanmış alacaklar bakımından ise, rehin sözleşmesi borçlandırıci işlem niteliğindedir⁹¹. Alacak bir senede bağlanmış ise, tasarruf işlemi olarak senedin rehin alana teslimi de şarttır (MK 955/1). Teslimden anlaşılması gereken senedin zilyetliğinin rehin alana devredilmiş olmasıdır⁹². Senetlerin zilyetliğinin devredil(e)memesi halinde rehin hakkı kurulmuş sayılmaz⁹³.

Görüldüğü üzere, MK 955'te adi senede bağlanmış alacaklar açısından iki ayrı yazılı belge şartı aranmaktadır. Bunlar, *borç senedi* ve *rehin senedi*dir⁹⁴. Borç senedi ve rehin senedi aynı belgede tecessüm etmiş olabilir. Alacak dışında diğer hakların rehni hususunda ise, rehin sözleşmesi için getirilen yazılı şekil şartının yanı sıra, rehni konusu hakkın devri için öngörülen şekle uyulması zorunludur (MK 954/3).

Rehin hakkının kurulması bakımından, rehin veren ve rehin alanın borçluya ihbarda bulunma mükellefiyeti bulunmamaktadır. Ancak, ihtiyari olarak, asıl alacaklı veya rehin alan, borçluya rehni bildirebilir (MK 955/2). Bildirimde bulunulması halinde, borçlu, asıl alacaklıya veya rehin alacaklısına ancak diğerinin rızasıyla ödeme de bulunabilir (MK 961/2). Bildirim, alacağın temlikinde olduğu gibi (TBK 186) borçlunun borcunu ifa etmek istemesi halinde sorumluluğu bakımından önem arz

⁹⁰ KAYNAR 308.

⁹¹ KAYNAR 308.

⁹² ESENER / GÜVEN 511; SİRMEN 44.

⁹³ AYAN, Eşya Hukuku-III 283; BERKİ 170; KARAHACIOĞLU / DOĞRUSÖZ / ALTIN 33; KÖPRÜLÜ / KANETİ 540; SAYMEN / ELBİR 765.

⁹⁴ AKİPEK / AKINTÜRK 868; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ / ALTIN 12.

eder⁹⁵. Borçlu, alacaklı ile rehin alan arasındaki anlaşmazlık nedeniyle borcunu yerine getiremiyor ise, tevdi hakkını kullanarak temerrüitten kurtulabilir⁹⁶ (TBK 107).

Bazen rehin sözleşmesinin tarafları, bir kambiyo senedi üzerinde rehin tesisi yoluna gitmek isteyebilirler. Fakat kambiyo senetlerinde bulunması gereken zorunlu unsurlardan bir⁹⁷ veya birkaçının eksik olması halinde bu senedin duruma göre, adi senet niteliğinde sayılabileceği hem öğreti⁹⁸ hem de Yargıtay⁹⁹ tarafından kabul edilmektedir. Böyle bir senet üzerine rehin cirosu şerhi düşülmesi halinde, rehin ciro-su hükümleri doğmaz fakat adi alacaklar üzerinde rehin kurulması için aranan yazılı geçerlilik şartı tamamlanmış sayılır¹⁰⁰.

⁹⁵ **AYAN**, Eşya Hukuku-III 283 vd; **SİRMEN** 34.

⁹⁶ **ERTAŞ**, Eşya Hukuku 562; **KAYA**, Arslan: Yargıtay Kararları Işığında Bono ve Poliçe Borçlusunun Tevdi Hakkı, Tevdi Etmeyen Borçlunun Temerrüdü ve Temerrüd Faizi Ödemesi Sorunu Üzerine Bir İnceleme, Prof. Dr. Hüseyin ÜLGİN'e Armağan, C. 1, İstanbul 2007, s. 719.

⁹⁷ Açıkça emre yazılı senet, poliçe (bono) unsurlarının tamam olması fakat poliçe (bono) kelimesinin eksik bulunması durumunda senet emre yazılı havale (TTK 826) [emre yazılı ödeme vaadi (TTK 830)] niteliğindedir. Emre yazılı havalenin (emre yazılı ödeme vaadinin), poliçede (bonoda) olduğu gibi hem Medeni Kanun hükümleri çerçevesinde MK 954 vd maddelerine göre, hem de Ticaret Kanunu hükümleri çerçevesinde TTK 689'a göre rehni mümkündür. Buna karşılık, bu senetler hakkında İcra ve İflas Kanunu'nun kambiyo senetlerine mahsus takip usulünü düzenleyen İİK 167 vd hükümleri uygulanmaz (TTK 829). Rehlin alacaklısının genel haciz yoluyla takip usulüne yönelerek, rehnin paraya çevrilmesi işlemini talep etmesi gerekecektir.

⁹⁸ **ARSLANLI**, Halil: Ticari Senetler, 3. B., İstanbul 1954, s. 68; **KINACIOĞLU** 136; **ÖZTAN** 497; **POROY / TEKİNALP** 137 vd, N. 218. Zorunlu unsurlardan bir veya bir kaçını ihtiva etmeyen kambiyo senetlerinin yazılı delil başlangıcı sayılacağı yönünde bkz. **İMREGÜN** 54.

⁹⁹ 11. HD, 10.11.1989 t., E. 1989 / 7729, K. 1989 / 6164, (www.kazanci.com)

¹⁰⁰ “Bir kısım senetlerde tanzim tarihi bulunmadığından adi senet sayılacağı yolundaki mahkemenin tavsifi doğrudur. Ancak, davacıya teslim edilen senetlerin arka yüzü senet alacaklısı tarafından (İş Bankası emrine tediye ediniz. Bedeli teminattır.) şerhi konarak imza edilmiş bulunması karşısında, alacağın temlik için TBK'nun 163. maddesinde aranan tahriri şekil şartı ve MK'nun 869. maddesinde, rehin tesisi için aranan teslim ve senede raptedilen alacakların rehnedilmesi tahriren olur hükümleri yerine getirilmiş olmakla tüm davanın kabülüne karar verilmesi gerekirken davanın kısmen kabul ve kısmen reddine ilişkin karar vermesi doğru görülmemiştir...” 11. HD, 10.11.1989 t., E. 1989 / 7729, K. 1989 / 6164 (www.kazanci.com); “Senet ihdas tarihini taşımadığı için Türk Ticaret Kanunun 688[776] ve 689[777]'uncu maddeleri mucibince bono sayılamayacağından mezkûr kanun hükümlerine göre ciro suretiyle tedavüle çıkarılamaz. Senede merbut alacak ancak Medenî Kanun ve Borçlar Kanunu hükümlerine göre tevfikân temlik veya terhin olunabilir ” İİD. 10.11.1964 t., E. 1964 / 12732, K. 1964 / 12652, Ankara Barosu Dergisi, 1964, S. 6, s. 758; **ESENER / GÜVEN** 512.

B. Kıymetli Evraka Bağlanmış Alacaklar Üzerinde Rehin

1. Genel Olarak

Kıymetli evraka bağlanmış alacaklar üzerinde rehin, Medeni Kanun'un 955. maddesi hükmüne göre kurulabileceği gibi, bu konuyu özel olarak düzenlemiş olan Medeni Kanunu'nun 956. maddesi hükmü ile Ticaret Kanunu'nun 647. ve 689. maddesi hükümlerine göre de kurulabilir¹⁰¹. Rehnin hangi yolla kurulacağı tarafların iradesine bağlıdır.

Kıymetli evraka bağlı alacaklar üzerinde rehin kurulması, kıymetli evrakta hak sahibini tespit şekline göre farklı şekillere tabi tutulmuştur¹⁰² (MK 956).

Hamiline yazılı senetlerin rehni için senedin zilyetliğinin rehin alacaklısına devri¹⁰³ yeterli görülmüştür (MK 956/1). Dolayısıyla, rehin sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması şartı, hamiline yazılı senetler açısından aranmamaktadır¹⁰⁴.

Emre yazılı senetler bakımından rehin hakkı ciro ve zilyetliğin devri yoluyla tesis edilir (MK 956/2). Poliçenin cirosunun, *bedeli teminattır, bedeli rehindir* ibaresini veya rehin hakkını karşılayan bir başka kaydı içermesi halinde (TTK 689), senet hamili rehin hakkına sahip olur.

¹⁰¹ AKİPEK / AKINTÜRK 869; AYAN, Eşya Hukuku-III 283 vd; DAVRAN 95; ERGÜNE 41; FEYZİOĞLU / DOĞANAY / AYBAY 233; GÖKTÜRK 1130; KÖPRÜLÜ / KANETİ 541; OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR 800; SİRMEN 67; UYUMAZ 101 vd. Yazar, nama veya emre yazılı senetlerin rehinde MK 955 ve MK 956 yollarından birinin kullanılabileceğini belirtirken, hamiline yazılı senetler açısından sadece MK 956'yı zikretmiştir. AYBAY / HATEMİ 299.

¹⁰² Bu tasnif *kıymetli evrakın devir şekline göre* olarak da adlandırılır. Kıymetli evrakın çeşitli tasnifleri için bkz. ARSLANLI 13 vd; İMREGÜN 12; KINACIOĞLU 39; ÖZTAN 196 vd; POROY / TEKİNALP 63, N. 67 vd; PULAŞLI 37 vd; TEKİL 48 vd; ÜLGEN / HELVACI (KENDİGELEN / KAYA) 17 vd. Bu husus ayrıntılı bir şekilde aşağıda incelenecektir. bkz. § 6. HAK SAHİBİNİ TESPİT ŞEKLİNE GÖRE KAMBİYO SENETLERİNDE REHİN CİROSU sayfa?

¹⁰³ MK 956'da geçen *teslim* kavramını *zilyetliğin devri* şeklinde anlamak gerekir. ÖZTAN 157; SİRMEN 60.

¹⁰⁴ AKİPEK / AKINTÜRK 869; AYAN, Eşya Hukuku-III 283 vd; ESENER / GÜVEN 512; OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR 800; SAYMEN / ELBİR 766; UYUMAZ 101 vd.

Nama yazılı senetler bakımından ise, yazılı bir devir beyanı ile senet zilyetliğinin devri rehlin kurulabilmesi açısından zorunludur (MK 956/2). Devir beyanı, kıymetli evrakın üzerine veya ayrı bir kağıdın üzerine yazılabilir (TTK 647/2-c.2).

2. Kıymetli Evrakın Rehninde Aranan Müşterek Şartlar

a. Genel Olarak

Kıymetli evrakın rehninde MK 956'da her senet türü için asgari müşterek bir şart aranmıştır. Bu asgari müşterek şart, senet zilyetliğinin devridir. Bu şart hamiline yazılı senetler üzerinde rehin hakkı kurulması açısından yeterli iken, nama yazılı senetlerde ayrıca rehin beyanına, emre yazılı senetlerde ise ciroya ihtiyaç vardır.

MK 956 dışında diğer müşterek şartlar, teslim bağli taşınır rehnine ilişkin ve haklar üzerinde rehne uygulanabilen hükümlerden çıkarılmaktadır¹⁰⁵.

b. Rehin Sözleşmesi

Kıymetli evrakın rehninde, rehlin kurulmasına yönelik tasarruf işleminin hukuki sebebini oluşturan borçlandırıcı işlem niteliğinde, şekle tabi olmayan bir rehin sözleşmesine ihtiyaç vardır¹⁰⁶. Bu sözleşme ile rehin veren rehlin kurulması için gerekli olan ifa eylemlerinin edası borcunu yüklenmektedir¹⁰⁷. İfa, emre yazılı kıymetli evrakta ciro, nama yazılı kıymetli evrakta rehin beyanı ve hamiline yazılı kıymetli evrakta zilyetliğin devri şeklinde yapılır. Rehin sözleşmesi taraflar arasında ayrıca ve açıkça yazılı olarak düzenlenebileceği gibi, zımninden de düzenlenebilir. Örneğin ayrı bir rehin sözleşmesi yapılmamış olması halinde, emre yazılı kıymetli evrakın ciro edilerek senet zilyetliğinin devredilmesi durumunda zımninden bir rehin söz-

¹⁰⁵ Çalışmamızın bu bölümünde sadece rehlin kurulması için varlığı aranan müşterek şartlar üzerinde durulacaktır. Hamile, emre ve nama yazılı olmalarına göre kıymetli evrakın rehninde aranan şartlar üzerinde çalışmamızın ikinci bölümünde durulacaktır. Bu hususta bkz. aşağı.

¹⁰⁶ KARAHACIOĞLU / DOĞRUSÖZ / ALTIN 36; SİRMEN 59.

¹⁰⁷ SİRMEN 59.

leşmesinin varlığı kabul edilir¹⁰⁸. Esasında, taraflar aralarında daha önce hiç rehin sözleşmesi yapmamış ise, verdiğimiz örnek, borçlandırııcı işlemle tasarruf işleminin birleşmiş olduğunu gösterir.

Rehin sözleşmesinde rehnedilen alacak ile rehnin temin ettiği alacağın miktarının açıkça gösterilmesi şart değildir; bunların rehin sözleşmesinde belirlenebilir bir şekilde yer alması yeterlidir¹⁰⁹.

Rehin sözleşmesinin şarta bağlanması da mümkündür¹¹⁰. Bu halde, şartın gerçekleştiği anda sözleşme hüküm ifade eder. Burada özellik arz eden husus, emre yazılı senetlerde cironun şarta bağlanamamasıdır. Ciroya yazılan şart cironun geçerliliğini etkilemez, fakat şartın kendisi yazılmamış sayılır¹¹¹. Rehin cirosu ve zilyetliğin devri, kıymetli evrakın rehni açısından bir tasarruf işlemi niteliğindedir. Bununla birlikte, burada bahsedilen husus cironun değil, ayrı bir rehin sözleşmesinin şarta bağlanmış olmasıdır. Bu durum, emre yazılı senetlerin rehni açısından sakatlık oluşturmamaktadır.

Rehin veren, tasarruf işlemini yerine getirmemek suretiyle rehin hakkının kurulmasını sağlamaz ise, rehin alan rehin sözleşmesine dayanarak borcun aynen yerine getirilmesi için dava açabilir. Hakimin bu yönde verdiği karar, rehin beyanı veya ciro yerine geçer¹¹². Bu ilâm İİK 24 hükmü çerçevesinde icra edilip, icra memuru tarafından senedin zilyetliği rehin alana devredilir¹¹³. Hamiline yazılı kıymetli evrak açısından zilyetliğin devri yeterli olduğundan, mahkeme ilâmı bu senetler için bir beyan

¹⁰⁸ “Her temlik cirosunda bir temlik sözleşmesi, her rehin sözleşmesinde bir rehin sözleşmesi, her tahsil cirosunda bir işgörme sözleşmesi vardır” (KARAYALÇIN, Rehin Cirosu 233).

¹⁰⁹ KARAHACIOĞLU / DOĞRUSÖZ / ALTIN 36; KAYNAR 307; SİRMEN 59.

¹¹⁰ KARAHACIOĞLU / DOĞRUSÖZ / ALTIN 36; KAYNAR 307; SİRMEN 59.

¹¹¹ “Cironun kayıtsız ve şartsız olması gerekir. Cironun bağlı tutulduğu her şart yazılmamış sayılır” (TTK 682/1).

¹¹² KARAHACIOĞLU / DOĞRUSÖZ / ALTIN 36; SİRMEN 59.

¹¹³ KÖPRÜLÜ / KANETİ 538; SİRMEN 59.

niteliğinde değildir. Bu senet türü için ilâma dayalı olarak icra memurunun rehin alana senedin zilyetliğini devretmiş olması senet üzerinde rehin hakkını kurmaya yeterlidir.

c. Hukuki Sebebin Geçerliliği ve Rehinle Temin Edilen Alacak

Rehin hakkı, rehin alacaklısına asıl alacağa bağlı fer'i bir hak sağlar¹¹⁴. Dolayısıyla, rehin hakkı kıymetli evrak üzerinde rehin kurulmasını öngören temeldeki rehin sözleşmesinin varlığına ve geçerliliğine bağlıdır¹¹⁵.

Öğretide, kıymetli evraka bağlanmış alacakların rehnine ilişkin bu görüşün tüm kıymetli evrak hakkında uygulanmasına imkan bulunmamaktadır. Rehin hakkı fer'i bir hak olmakla birlikte, fer'ilik tüm sonuçları ile kıymetli evraka bağlanmış alacaklar üzerinde rehin kurulmasına uygulanamaz. Zira, *asıl borca bağlı hak ve borçların sona ermesine* ilişkin TBK 131/3 hükmü kıymetli evraka ilişkin hükümleri saklı tutmaktadır. Nama yazılı senetler açısından, bu senetler üzerinde kurulan rehin hakkının geçerliliği, temeldeki rehin sözleşmesinin geçerliliğine bağlıdır (illî). Bu sebeple, borçlandırıcı işlem niteliğindeki rehin sözleşmesinin sakatlığı halinde tasarruf işlemi olan rehin beyanı ve zilyetliğin geçirilmesinin de geçersiz olması düşünülebilir.

Fakat, emre yazılı senetler açısından ciro¹¹⁶ ve zilyetliğin devri¹¹⁷ işlemleri temelde yatan borçlandırıcı işlemde soyuttur. Aynı şekilde hamiline yazılı senetler de temelde yer alan borçlandırıcı işlemde soyut bir işlem olan zilyetliğin devri neticesinde rehne konu olmaktadır. Dolayısıyla, emre ve hamiline yazılı kıymetli evrak üzerinde kurulan rehnin geçerliliği, temeldeki borç ilişkisinin geçerliliğine bağlı değildir.

¹¹⁴ KARAHACIOĞLU / DOĞRUSÖZ / ALTIN 36; SİRMEN 59.

¹¹⁵ KARAHACIOĞLU / DOĞRUSÖZ / ALTIN 36; SİRMEN 61.

¹¹⁶ POROY / TEKİNALP 78, N.98 - 154, N. 253.

¹¹⁷ AYAN, Eşya Hukuku-I 62; OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR 66; ÖZTAN 642.

d. Senet Zilyetliğinin Devri

Devir şekli ne olursa olsun, kıymetli evrakta rehin hakkının kurulabilmesi için her halûkarda senet zilyetliğinin de devri gerekir. Bu şart, hem MK 956'da, hem de TTK 647'de zikredilmiştir. Zilyetliğin devri, hamiline yazılı kıymetli evrakta rehin kurmak için tek başına yeterli iken, emre veya nama yazılı kıymetli evrakta ayrıca ciro veya rehin beyanı da aranır¹¹⁸.

Senet zilyetliğinin devri ihtiyacı, rehin tesisi işleminin mahiyetinden veya tarafların iradelerinden değil, taraf iradelerinin serbestîsini sınırlayan ve aleniyet (açıklık) prensibine hizmet eden bir kanun hükmünden kaynaklanmaktadır¹¹⁹. Bu bakımdan, haklar üzerinde rehne ilişkin uygulama alanı bulan, taşınırın fiilen yalnızca rehin verenin hâkimiyetinde kaldığı sürece rehin hakkının doğmayacağını düzenleyen MK 939/3 ve yine rehin alacaklısının rehinli taşınırı geri verme borcunu düzenleyen MK 944 hükümleri rehnalanın senet üzerindeki zilyetliklerinin ne şekilde olacağını göstermektedir.

Senet üzerindeki zilyetlik, rehin alan tarafından bir *art rehin* tesis etmek maksadıyla üçüncü bir kişiye de devredilebilir (MK 958). Böyle bir durumda zilyetliğin havalesi yoluyla rehin tesisi gerçekleşmiş olur¹²⁰.

e. Tasarruf Yetkisi

MK 939/2 hükmüne göre, emin sıfatıyla zilyetten bir taşınırı rehin alan iyiniyetli üçüncü kişi, rehin verenin tasarruf yetkisi bulunmasa da rehin hakkını kazanır. Ancak, nama yazılı kıymetli evrak üzerinde, eşya hukuku kuralları gereğince

¹¹⁸ Zilyetliğin karşı tarafa devri hususundaki anlaşma soyut ve aynî nitelikte bir anlaşmadır. **AYAN**, Eşya Hukuku-I 61 vd; **ÖZTAN** 642.

¹¹⁹ **ÖZTAN** 157.

¹²⁰ **ÖZTAN** 158; **SİRMEN** 60; **ZWAHLEN**, Mary: Zilyetliğin Havalesi, KUBALI'ya Armağan, MHAD, 1974, S. 11, s. 400. *Sirmen*, MK 958'de yazılı ihbar şart koşulmasını, genel olarak zilyetliğin havale yoluyla devrini düzenleyen MK 979/2'den farklı olması sebebiyle, MK 958'de nitelikli bir havalenin söz konusu olduğunu belirtmektedir (**SİRMEN** 60).

iyiniyetli üçüncü kişilerin rehin hakkı kazanması söz konusu değildir¹²¹. Zira, bu senetlere TBK 183 vd çerçevesinde alacağın temlik hüükümleri uygulanır. Bu nedenle, rehin veren rehin verdiği alacak üzerinde tasarruf yetkisine sahip değilse, rehin alan iyiniyetli de olsa, rehin hakkını kazanamaz. TBK 19/2 ile 183/2 ise, bu kuralın istisnalarını oluşturmaktadır.

İyiniyetli üçüncü kişilerin hamiline yazılı kıymetli evrak üzerinde tasarruf yetkisine sahip olmayan kişilerden rehin hakkı kazanması ise, hem MK 939 ile 988 hükümlerine göre, hem de özel olarak MK 990 ve TTK 792 hükümlerine göre korunur. Zira, hamiline yazılı kıymetli evrak tıpkı bir taşınır eşya gibi devredilir. Bununla birlikte, hamiline yazılı kıymetli evrak rehin şerhi ile devredilmiş olabilir. Bu hâlde, her ne kadar TTK 689'da yer alan rehin cirosunun hükümleri uygulama alanı bulmasa da MK 955 hükmüne göre bir rehin tesisi söz konusu olur¹²². Böylelikle taraflar arasındaki rehin sözleşmesi senetten anlaşılır hale geldiğinden dolayı, üçüncü kişinin iyiniyetle senedi iktisabına imkân kalmaz¹²³.

Rehin verenin tasarruf yetkisi bulunmasa dahi emre yazılı kıymetli evrak üzerinde kazanılan rehin hakkı TTK 686/2 ve TTK 687/1, 825 hükümleri çerçevesinde korunur. Emre ve hamiline yazılı kıymetli evrak, kıymetli evraka özgü def'i sistemine göre korunmaktadırlar. Tasarruf yetkisine sahip olmayan bir kişiden emre veya hamiline yazılı senedi rehin alan kişiye karşı, bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olmadıkça, borçlu rehin veren kişiyle arasındaki ilişkiye dayanan def'ileri ileri süremez (TTK 659/2, 688/1, 825/2)¹²⁴.

¹²¹ OĞUZMAN / ÖZ 932; SİRMEN 22.

¹²² ÖZTAN 251.

¹²³ ÖZTAN 251.

¹²⁴ ÖZTAN 213 vd, 240, 1484; POROY / TEKİNALP 79, N. 100 vd, 91, N. 126.

C. Emtiayı Temsil Eden Senetler Üzerinde Rehin

Emtiayı temsil eden senetler¹²⁵ [makbuz senedi (TTK 834), taşıma senedi (TTK 856), konişmento (TTK 1228)] kıymetli evrak niteliğinde olmasına rağmen rehin hukukunda ayrı bir düzenlemeye tabi tutulmuştur. Gerçekten MK 957/1 hükmüne göre, “*Emtiayı temsil eden kıymetli evrakın rehnedilmesiyle emtia üzerinde rehin hakkı doğar*”. Bu durum, görünüşte teslimsiz taşınır rehni kurulmasının bir yolu gibi görünse de, esasen *zilyetliğin havalesi*¹²⁶ (MK 979) yolu ile taşınır eşya üzerinde rehin hakkı kurulmasını sağlamaktadır (MK 980/1)¹²⁷.

Emtia için makbuz senedi ve varant düzenlenmiş ise, bu senetlerin ziyaından, mirastan veya iflâstan kaynaklanan uyuşmazlıklar hariç olmak üzere, umumi mağazalara tevdi olunan emtia üzerinde haciz, el koyma¹²⁸ veya rehin işlemleri yapılamaz (TTK 841). Ancak, varant veya makbuz senedinin ziyai veya miras ve iflas sebeplerinden biri nedeniyle çıkan ihtilaflarda iptal edilmesi, fakat bu senetlerin yeniden ihdas edilmemiş olması halinde, emtia üzerinde rehin kurulabilir. Zira, artık emtia ile emtia senedi üzerindeki hak birbirinden ayrılmıştır¹²⁹.

Emtiayı temsil eden senetten başka özel bir rehin senedi [varant¹³⁰ (TTK 835)] düzenlenmişse, rehinli alacak miktarının ve muaccel olduğu tarihin senet üzerine

¹²⁵ “*Emtia senedi, bir umumi mağazaya veya taşıyıcıya(nakliyecisi) tevdi edilen mallara karşılık verilen ve bu malları temsil eden kıymetli evrak vasfında senetlerdir.*” **ÖZTAN** 1453.

¹²⁶ “*Zilyetliğin havalesi, dolaylı (asli - vasıtalı) zilyedin, zilyetliğini aralarındaki, bir anlaşma gereğince dolaysız (fer'i - vasıtasız) zilyet dışındaki bir üçüncü kişiye devretmesidir*” **AYAN**, Eşya Hukuku-I 67; Zilyetliğin havalesi ile ilgili ayrıca bk. **ZWAHLEN** 384 vd.

¹²⁷ **ERGÜNE** 47; **KÖPRÜLÜ** / **KANETİ** 544; **SEROZAN** 356.

¹²⁸ *Elkoyma* kavramından anlaşılması gereken MK 950 vd düzenlenen hapis hakkıdır. Bkz. **POROY** / **TEKİNALP** 343, N. 552.

¹²⁹ **POROY** / **TEKİNALP** 343, N. 552.

¹³⁰ Bazı yazarlar *emtiayı temsil eden senetler üzerinde rehin kurulması* konusuna ilişkin açıklamalarında *varantı* emtiayı temsil eden senetleri zikrederken bu grubun içinde saymaktadırlar. Bkz. **ERGÜNE** 45; **ERTAŞ**, Eşya Hukuku 563; **KAYA (ÜLGEN / HELVACI / KENDİGELEN)** 261, N. 2; **ÖZTAN** 1433; **POROY** / **TEKİNALP** 334, N. 540; **SEROZAN** 356; **WIELAND** 756. Ancak *varant*, bir emtia senedi olan makbuz senedine ilişkin kayıtları aynen içeren ve mak-

yazılmış olması koşuluyla, rehin senedinin rehnedilmiş olması yeterlidir (MK 957/2). Varant açıkça emre yazılı olmasa dahi ciro ve zilyetliğin devri yoluyla devredilir (TTK 838/1). Varantın, makbuz senedi ile birlikte cirosu, emtianın mülkiyetini senedi devralana geçirir (TTK 839/1-a). Bu durumda, emtia üzerinde rehin hakkı kurulmuş olmaz ve senedi devralan emtiayı yüksüz olarak devralmış olur¹³¹.

Yalnız varantın cirosu, devralana rehin hakkı sağlar (TTK 839/1-b). Yalnız makbuz senedinin cirosu ise, rehin alacaklısının rehin hakkı saklı kalmak üzere, emtianın mülkiyetini devreder (TTK 839/1-c). Bu işlemlerin umumi mağazaya bildirilmesine gerek yoktur¹³².

Kanunkoyucu, emtianın zilyetliğini iyiniyetli olarak elde eden kişinin kazanımını, emtianın temsil ettiği senedin zilyetliğini iyiniyetli olarak elde eden kişinin kazanımına üstün tutmuştur. Bu ilkeyi MK 980/2’de “*Kıymetli evrakı iyiniyetle teslim alan kimse ile emtiayı iyiniyetle teslim alan kimse arasında uyumsuzluk çıkarsa emtiayı teslim alan tercih olunur*” şeklinde ifade etmiştir.

IV. Art Rehin

Önceden rehin edilmiş bir hak üzerinde, borçlunun yeniden bir rehin kurması imkân dâhilindedir. Bu şekilde tesis edilen rehine, *art rehin* (MK 958) denir. Art rehinin kurulabilmesi için rehin veren borçlu ile sonraki alacaklı arasında rehin sözleşmesinin yazılı¹³³ şekilde yapılması (MK 955/1) ve durumun rehnedenden borçlu veya

buz senedine bağlanan (TTK 83), *özel bir rehin senedi* (TEKİNAY 147-148.)’dir. *Emtiayı temsil eden senetler üzerinde rehin kurulması* konusuna ilişkin açıklamalarında *varantı* emtiayı temsil eden senetler içerisinde zikretmeyen yazarlar da bulunmaktadır. Bkz. AKİPEK / AKINTÜRK 870; AYAN, Eşya Hukuku-III 283 vd; KÖPRÜLÜ / KANETİ 543-544; OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR 801; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ / ALTIN 91; SAYMEN / ELBİR768; TEKİNAY 147; UYUMAZ 102 vd.

¹³¹ KÖPRÜLÜ / KANETİ 544.

¹³² POROY / TEKİNALP 343, N. 551.

¹³³ AKİPEK / AKINTÜRK 870; AYAN, Eşya Hukuku-III 284; AYİTER 196; KÖPRÜLÜ / KANETİ 546; OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR 801; SAYMEN / ELBİR 770; SİRMEN 105; TEKİNAY 148; UYUMAZ 104; WIELAND 758.

art rehin alacaklısı tarafından ilk alacaklıya yazılı olarak bildirilmesi gerekir. Bildirimin yazılı şekilde yapılması bir geçerlilik şartıdır¹³⁴. Örneğin A, B’de olan 10.000 TL tutarındaki alacağını C’ye rehnetmiştir. Daha sonra, A, B’de olan aynı alacağını bu kez D’ye rehnetmiştir. A ile D arasındaki rehin sözleşmesinin geçerli olması için bunun yazılı şekilde yapılması ve A veya D tarafından C’ye ihbarda bulunulmasıyla art rehin geçerlilik kazanır. MK 958’de üçüncü kişi durumundaki borçluya bildirimden bahsedilmemiştir. Dolayısıyla, yukarıda verdiğimiz örnekte B’ye herhangi bir bildirimde bulunulması gerekmeyecektir. Bununla birlikte alacaklı veya rehnedenin MK 955/2 hükmü çerçevesinde borçluya bildirimde bulunmalarına mani olmadığı gibi böyle bir bildirimin art rehnin kurulmasına etkisi de yoktur¹³⁵. Üçüncü kişi borçluya bildirimde bulunulmaması halinde, borçlu önceki alacaklıya yapacağı ödeme ile borcundan kurtulur¹³⁶.

Kıymetli evrak hukuku açısından art rehnin yapılıp yapılamayacağı üzerinde de durulmalıdır. Kural olarak, Medeni Kanun hükümleri çerçevesinde inceleme konumuz olan kambiyo senetlerinin de art rehin konusu teşkil edebilecekleri kabul edilmektedir¹³⁷. İlk rehin hakkının sona ermesi halinde rehin alanın, elindeki rehinli senedin zilyetliğini, gerekiyorsa kıymetli evrak için ciro da yaparak, art rehin alacaklısına devretmesi gerekir. Bunun için önceki alacaklı namına yapılmış cironun çizilmesi yeterlidir¹³⁸. Önce gelen rehinli alacaklı tatmin edildikten sonra senet sonra

¹³⁴ AKİPEK / AKINTÜRK 870; AYAN, Eşya Hukuku-III 284; AYİTER 196; BERKİ 171; ESENER / GÜVEN 513; KÖPRÜLÜ / KANETİ 546; OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR 802; ÖĞÜTÇÜ / DOĞRUSÖZ / ALTIN 37; SAYMEN / ELBİR 770; SEROZAN 356; SİRMEN 106; TEKİNAY 148; UYUMAZ 104 vd; WIELAND 758.

¹³⁵ AYAN, Eşya Hukuku-III 284; SAYMEN / ELBİR 770; SİRMEN 106; WIELAND 758.

¹³⁶ AYAN, Eşya Hukuku-III 284; UYUMAZ 104 vd; SİRMEN 106; WIELAND 758.

¹³⁷ Birçokları yerine bkz. SİRMEN 105 vd; WIELAND 758.

¹³⁸ AKİPEK / AKINTÜRK 871; ERTAŞ, Eşya Hukuku 563; KAYNAR 308; OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR 802; WIELAND 758.

gelen alacaklıya verilir. Eğer, senet üçüncü kişi borçluya iade edilmiş ise, art rehin hakkı hüküm ifade etmez¹³⁹.

V. Haklar Üzerinde Rehne Hakim Olan İlkeler

Medeni Kanun’da haklar üzerinde rehne ilişkin ilkeler özel olarak düzenlenmemiştir. Öğretide, genel olarak teslim bağli taşınır rehninin hükümleri göz önünde tutularak, haklar üzerinde rehne ilişkin ilkeler açıklanmaya çalışılmıştır. Bu ilkeler, *Açıklık (Aleniyet)*, *Belirlilik*, *Fer’ilik*, *Teminat*, *Güvenin Korunması*, *Tarih İtibarıyla Öncelik (Hakların Sırası)* olarak sıralanabilir¹⁴⁰. Çalışmamızın bu bölümünde, öğretiye paralel olarak teslim bağli taşınır rehnine ilişkin ilkeler dahilinde haklar üzerinde rehne ilişkin özellikler belirtilmeye çalışılacaktır.

A. Açıklık (Aleniyet) İlkesi

Teslime bağli taşınır rehninin hüküm ifade edebilmesi için geçerli bir rehin sözleşmesinin varlığı ve zilyetliğin devri şarttır. Bu rehin türünde, rehin sözleşmesi borç doğuran bir işlem olup, alacaklıya rehin konusu eşyanın teslimini talep hakkı verir¹⁴¹. Ancak sadece rehin sözleşmesinin yapılması rehin hakkını doğurmaz.

Gerçekten MK 939/1’e göre, “*Kanunda öngörülen ayırık durumlar dışında taşınırlar, ancak zilyetliğin alacaklıya devri suretiyle rehnedilebilir*”. Yine, MK 939/3 uyarınca, “*Taşınır, fiilen yalnız rehnedenin hâkimiyetinde kaldığı sürece rehin hakkı doğmaz*”.

Taşınır rehninin aynî hak niteliği¹⁴² sebebiyle, aynî hakkın üçüncü kişilerce bilinmesi ve üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi için, rehnin alenileştirilmesi gere-

¹³⁹ WIELAND 758.

¹⁴⁰ Bu ilkeler konusunda birçokları yerine bkz.

¹⁴¹ CANSEL 45; DAVRAN, *Rehin Hukuku* 80.

¹⁴² Haklar üzerinde rehnenin hukuki niteliği tartışmalar ve özellikle kıymetli evraka bağlanmış alacakların rehninin aynî hak niteliği ile ilgili açıklamalarımız için bkz. Yuk. Sayfa.

kir¹⁴³. Taşınır rehni alanında aleniyet, zilyetliğin devri yoluyla gerçekleştirilir. Zilyetliğin devri yoluna gidilmeksizin, taşınır eşya üzerine rehin hakkının varlığına ilişkin işaretlerin konulması, rehnin kurulması açısından yetersizdir¹⁴⁴. Bu kapsamda örneğin, kambiyo senedine yapılan rehin cirosuna ilişkin bir şerh rehne konu senedin zilyetliği devredilmediği müddetçe, rehin hakkı doğurmaz.

Zilyetliğin devri, rehin alacaklısına veya tarafların anlaşması ile üçüncü bir kişiye yapılabilir. Her halûkarda, rehin verenin eşyanın üzerindeki tek başına hakimiyetinin ve tasarruf yetkisinin sona ermesi gerekir. Bu bakımdan, rehin sözleşmesi yapıldıktan sonra rehin veren ile rehin alanın *elbirliğiyle (iştirak halinde) zilyet*¹⁴⁵ sıfatıyla rehin konusu üzerinde zilyet olmaları rehin hakkının doğumuna engel olmaz¹⁴⁶. Örneğin rehin alanın, rehin konusu senedi koyduğu kasaya ait anahtarın bir kopyasını rehnedene vermesi hâlinde böyle bir durum söz konusudur¹⁴⁷. Bunun sağlanabilmesi için kasanın tek anahtarla açılmıyor olması gerekir. MK 939/3 hükmü, bu duruma cevaz vermektedir. Buna karşılık, zilyetliğin MK 979'e göre, hükmen teslim yoluyla devri halinde, rehin hakkı doğmaz¹⁴⁸. Zira bu durumda, rehin verenin rehin konusu üzerinde hâkimiyeti devam etmektedir.

¹⁴³ CANSEL 20; DAVRAN, Rehin Hukuku 81.

¹⁴⁴ DAVRAN, Rehin Hukuku 82.

¹⁴⁵ “İştirak halinde (elbirliğiyle) zilyetik, bir mala aynı anda zilyet olan kişilerin eşya üzerinde birlikte hakimiyet kurma ve zilyetlikten doğan yetkileri birlikte kullanma mecburiyetinde olmalıdır” AYAN, Eşya-I 50.

¹⁴⁶ CANSEL 20; SEROZAN 339; WIELAND 753. Cansel, eserinde müşterek zilyet ifadesini kullanmış olsa da, burada bahsedilenin iştirak halinde zilyetlik olduğu “...rehin veren, rehin alanın iştiraki olmadan rehin veren üzerinde tasarruf edemez...” ifadesinden anlaşılmaktadır (CANSEL 20). “Müşterek zilyetlik, zilyetlerden her birinin eşyayı fiili hakimiyeti altında bulundurma ve zilyetlikten doğan yetkileri tek başına kullanma gücüne sahip olduğu zilyetliktir” AYAN, Eşya-I 50.

¹⁴⁷ Örnek için bkz. ÖZTAN 158; WIELAND 753.

¹⁴⁸ AKİPEK / AKINTÜRK 837; AYİTER 187; CANSEL 20; DAVRAN, Rehin Hukuku 81; FEYZİOĞLU / DOĞANAY / AYBAY 229; GÜRİSOY / EREN / CANSEL 91; SEROZAN 339.

Kambiyo senetleri ile alakalı olarak taşınır eşya vasfını taşıyan senet üzerindeki zilyetliğin devri iki amaca hizmet etmektedir. Birinci amaç, rehin verenin rehin sözleşmesinin sona ermesine kadar senet (taşınır eşya) üzerinde fiili ve hukuki tasarruflarda bulunarak, alacaklının zararına hareket etmesine engel olmaktır¹⁴⁹. Zira, Medeni Kanun hükümleri çerçevesinde yapılacak bir kıymetli evrak rehninde MK 988 uyarınca iyiniyetli üçüncü kişilerin rehin konusu senet (eşya) üzerinde mülkiyet veya sınırlı aynî hak kazanımları korunacaktır. İkinci amaç ise, rehin veren cirantanın rehin konusu senet (eşya) üzerinde tasarruf etmeye yetkisi varmış gibi davranarak, üçüncü kişileri kredibilitesi hakkında aldatmasını önlemektir¹⁵⁰.

Haklar üzerinde rehnin kurulabilmesi için, rehin sözleşmesinin yazılı şekilde olması ve yazılı borç senedinin veya hak kıymetli evraka bağlanmış ise, kıymetli evrakın zilyetliğinin alacaklıya devri şarttır¹⁵¹ (MK 955/1).

Bir taşınır rehni türü olan hayvan rehni, zilyetlik devredilmeden de, icra dairelerinde tutulacak özel sicile yazılmak suretiyle kurulabilir (MK 940/1). Keza, emtiayı temsil eden kıymetli evrakın rehnedilmesiyle emtia üzerinde rehin hakkı doğar¹⁵² (MK 957/1).

Bu iki düzenlemeden başka Medeni Kanun'un 940/2, 941, 970, 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni kapsamında kurulan ticari işletme rehni ile 6309 sayılı Maden Kanunu'nun 108. maddeleri, öğretide taşınır rehninde açıklık ilkesinin istisnaları arasında mütalaa edilir¹⁵³. Bu rehin türlerinde açıklık ilkesi, rehinin ilgili sicile tesci-

¹⁴⁹ AKİPEK / AKINTÜRK 838; DAVRAN, Rehin Hukuku 81; OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR 770; SEROZAN 340.

¹⁵⁰ AKİPEK / AKINTÜRK 837; KÖPRÜLÜ / KANETİ 465; SEROZAN 339.

¹⁵¹ Kıymetli evrakta rehin tesisi konusunda zilyetliğin devrine ilişkin çeşitli imkanlar ve bunların kullanılması neticesinde doğabilecek sonuçlar açısından bkz. ÖZTAN 157 vd.

¹⁵² Emtiayı temsil eden senetler üzerinde rehin tesisi hakkında bkz. yuk.

¹⁵³ AKİPEK / AKINTÜRK 838; AYİTER 187; DAVRAN, Rehin Hukuku 85 vd; OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR 770 vd; SEROZAN 840 vd.

li¹⁵⁴ ile sağlanmış bulunmaktadır¹⁵⁵. Buradaki istisna, açıklık ilkesinin söz konusu olmaması değil, sadece bu ilkenin zilyetliğin devri yoluyla sağlanmamasıdır¹⁵⁶.

B. Belirlilik İlkesi

Taşınır rehninde belirlilik ilkesini düzenleyen bir hükme Medeni Kanun'da yer verilmemiştir. Fakat taşınmaz rehninde olduğu gibi, taşınır rehninde de belirlilik ilkesinin hakim olduğu yönünde öğretide bir görüş birliği mevcuttur¹⁵⁷.

Bu ilke, rehinle temin edilen alacak ve rehin konusu eşya bakımından ayrı ayrı incelenmektedir¹⁵⁸. Haklar üzerinde rehin kurulması bakımından, *alacakta belirlilik* ve *konuda belirlilik* başlıkları altında bu ilkeye ilişkin açıklamalar yapılacaktır.

1. Alacakta Belirlilik

Taşınır rehminin, alacaklının borçlu nezdindeki hangi alacağı için ve ne miktarda¹⁵⁹ kurulmak istendiğinin belirlenebilir olması gerekir. MK 851/1-1.c hükmüne göre, *“taşınmaz rehni, miktarı Türk parası ile gösterilen belli bir alacak için kurula-*

¹⁵⁴ Aleniyet prensibinin delinmesini Serozan şöyle eleştirmektedir: *“Zilyetliğin yerini tutabilecek ve kamuya açıklığı sağlayabilecek bir ‘tescil’, ancak tapu sicili gibi gerçekten kamuya açıklık işlevini gereği gibi yerine getirebilecek bir sicile tescil olabilir. Yoksa trafik sicili gibi kamuya açıklık işlevini yerine getiremeyecek bir sicile tescil değil.”* SEROZAN 341.

¹⁵⁵ KÖPRÜLÜ / KANETİ 466.

¹⁵⁶ Bu tip zilyetliğin devrini gerektirmeyen (teslimsiz) rehin hakkının kabul edilmesinin temel sebebi, bir krediye ihtiyacı olan hayvan veya ticari işletme sahibinden, teminat olarak vermek istediği hayvan veya ticari işletmesinin alınmasının, onun zararına yol açacak olmasıdır. Diğer taraftan, rehinli alacaklı için de rehin konusu şeyin (hayvan veya işletme) korunması ve bakımının (işletme bakımından işletilmesinin) güçlüğüdür (OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR 785). Bu hususta ayrıca bkz. AYAN, Eşya Hukuku-III 260; KÖPRÜLÜ / KANETİ 503; UYUMAZ 104.

¹⁵⁷ AKİPEK / AKINTÜRK 839; CANSEL 21; DAVRAN, Rehin Hukuku 90; ERTAŞ, Eşya Hukuku 544; GÜRSOY / EREN / CANSEL 1164; SEROZAN 343.

¹⁵⁸ Bu ayırım çerçevesinde yapılan inceleme için birçokları yerine bkz. :

¹⁵⁹ Taşınır rehninde, rehinle teminat altına alınan alacağın para olarak belirtilmesi şart değildir. Rehmin paraya çevrilmesi sırasında alacağın değerinin para ile belirlenebilmesi yeterlidir. Bkz. AKİPEK / AKINTÜRK 839 vd; AYİTER 188; CANSEL 22; ERTAŞ, Eşya Hukuku 545; SEROZAN 344; SİRMEN 19.

bilir”. Taşınmaz rehnine ilişkin bu hükmün benzerine taşınır rehni için yer verilmemiştir. Taşınır rehninde sabit derece sistemi uygulanmadığı için, Türk parası ile alacağın belirlenmesi kuralı bu rehin türü için önem arz etmez¹⁶⁰. Zira, rehin konusu şey, sırası önde olan alacaklının hakimiyeti altındadır ve diğer alacaklılar lehine rehinin hüküm ifade edebilmesi için zilyetliğin ilk alacaklının elinden çıkması, sonraki alacaklılarının eline geçmesi şarttır¹⁶¹. Teslimsiz (sicilli) eşya rehninde MK 851 aynen uygulama alanı bulur¹⁶².

Hali hazırda mevcut olan bir alacak veya müstakbel bir alacak, hatta doğması muhtemel bir alacak için dahi rehinle teminatın mümkün olduğu MK 881/1’de düzenlenmiştir. Taşınmaz rehnine ilişkin bu hüküm, taşınır rehnine de uygulanır¹⁶³. Alacağın belirli bir alacak olması gerekmez; belirlenebilir olması yeterlidir¹⁶⁴. Özellikle müstakbel veya doğması muhtemel bir alacağın teminatı amacıyla yapılacak rehin sözleşmelerinde borçlunun kişilik haklarını zedelemeyecek şekilde, alacağın sınırının belirlenmesi veya hiç değilse hukuki sebebinin gösterilmesi gerekir¹⁶⁵.

“Mevcut 500.000 TL alacak ile ileride (Bundan sonra-10 yıl içinde) borçlu nezdinde doğacak tüm alacaklar için borçluya ait Osman Hamdi Bey’in Huzur isimli tablosu, alacalıya teminat amacıyla teslim edilmiştir.” şeklinde hüküm içeren bir rehin sözleşmesinin müstakbel alacağa ilişkin kaydı batıldır (MK 23, TBK 27).

¹⁶⁰ Türk parası ile üst sınırın belirlenmesi (MK 951/ I-2.c), üçüncü kişilerin o taşınmaz üzerinde hangi derecede ne miktar rehin olduğunu kolayca görebilmeleri açısından getirilmiş bir kuraldır. Bkz. CANSEL 22; GÜRSOY / EREN / CANSEL 91.

¹⁶¹ CANSEL 22.

¹⁶² AKİPEK / AKINTÜRK 65; CANSEL 22; GÜRSOY / EREN / CANSEL 91.

¹⁶³ CANSEL 22.

¹⁶⁴ AKİPEK / AKINTÜRK 839 vd; AYİTER 188; CANSEL 22; ERTAŞ, Eşya Hukuku 545; GÜRSOY / EREN / CANSEL 1165; SEROZAN 344; SİRMEN 19.

¹⁶⁵ CANSEL 22; SEROZAN 344; SİRMEN 19.

Taşınır rehnine hakim bu ilkenin, kambiyo senetleri açısından özellik arz eden bir önemi ve tatbikatı bulunmamaktadır. Dolayısıyla, bu ilke ile ilgili açıkladığımız kurallar kambiyo senetlerinin rehni için de geçerlidir.

2. Konuda Belirlilik

Genel rehin suretiyle taşınır rehninin kurulması mümkün değildir¹⁶⁶. Bu manada malvarlığının bir kısmı veya bütün malvarlığı üzerinde taşınır rehni kurulamaz¹⁶⁷. Rehin, ancak ferden tayin olunmuş, paraya çevrilmeye elverişli taşınır üzerinde kurulabilir. Bu sebeple, kamu hukuku kaynaklı, niteliği gereği tedavül olanağı bulunmayan belgelerin (pasaport, diploma, sürücü belgesi gibi.) taşınır rehnine konu olması mümkün değildir¹⁶⁸.

Açık kambiyo senetlerinin rehnedilmesi mümkündür¹⁶⁹. Bu bakımdan, özellikle bedel kısmı boş bırakılmış açık (beyaz) kambiyo senetleri açısından *konuda belirlilik* ilkesinin uygulanmasının mümkün olup olmadığı tartışılabilir. *Kanaatimizce* açık kambiyo senetlerine bu ilkenin uygulanması açısından hiçbir engel yoktur. Keza, uygulamada da açık kambiyo senetleri daha çok teminat maksadıyla verilmektedir¹⁷⁰. Rehin hakkı, esasen kambiyo senedinin cismanî varlığında değil, senette mündemiç olan hak üzerinde tesis edilmektedir. Dolayısıyla rehin hakkı boş bir senet üzerinde değil, tarafların daha sonra senet üzerinde doldurmaları hususunda anlaştıkları hak üzerinde tesis edilmektedir. Burada belirsiz bir alacak hakkı söz konusu değildir. Tarafların daha sonra senet üzerine yazılması hususunda anlaştıkları en azından belirlenebilir bir alacak hakkı mevcuttur.

¹⁶⁶ **CANSEL 21; ERTAŞ**, Eşya Hukuku 545; **GÜRSOY / EREN / CANSEL 1164; SEROZAN 343; SİRMEN 18.**

¹⁶⁷ Ticari İşletme Rehni Kanunu, ticari işletmeye dahil tüm taşınırlar üzerinde rehin kurulmasını şart koşarak bu kurala istisna getirmektedir (TİRK 3/1).

¹⁶⁸ **AYİTER 188; SEROZAN 343.**

¹⁶⁹ **ÖZTAN 626.**

¹⁷⁰ **KARAYALÇIN 120; ÖZTAN 503.**

Misli eşyalar üzerinde rehin kurulamaz, bu tür eşyalar ancak teminat maksadıyla temlik olunabilir¹⁷¹. Belirli oranda mal veya çeşit rehnedilemez¹⁷² fakat bir eşya topluluğu rehnedilebilir¹⁷³. Örneğin, bir deponun yüzde onu¹⁷⁴, bir ton çimento¹⁷⁵ şeklinde taşınır rehni kurulamaz iken, bir kütüphanedeki bütün kitaplar¹⁷⁶, bir pul koleksiyonu¹⁷⁷ üzerinde rehin kurulabilir. Eşya topluluğu üzerinde kurulan rehinin geçerli olabilmesi için topluluğa dahil her bir eşyanın zilyetliğinin rehin alacaklısına devri gerekir¹⁷⁸.

Birden fazla kambyo senedi de rehin konusunu teşkil edebilir. Bu her bir senedin aynı türden kambyo senedi olması veya farklı türden olması şeklinde de olabilir. Örneğin on adet bono bir rehin tesisine konu olabileceği gibi, üç adet nama yazılı bono beş adet hamile yazılı çek ve beş adet poliçe de aynı rehin tesisi işlemine konu teşkil edebilir. Bu durumda, yukarıda açıkladığımız şekilde her bir senet üzerinde, senedin devri hususunda gerekli şekil şartlarına riayet edilerek, rehin tesisi mümkündür.

¹⁷¹ **AYİTER** 188.

¹⁷² **SEROZAN** 343.

¹⁷³ **AYİTER** 181; **DAVRAN**, Rehin Hukuku 91; **OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR** 773. Aksi yönde bkz. **SEROZAN** 343.

¹⁷⁴ **SEROZAN** 343.

¹⁷⁵ **SEROZAN** 343.

¹⁷⁶ **AYİTER** 181.

¹⁷⁷ **ERTAŞ**, Eşya Hukuku 545; **OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR** 773. Yazar bu hususta bir koyun sürüsü üzerinde rehin kurulması örneğini de vermektedir. Fakat Hayvan Rehni teslimine bağlı olmadan, değeri, çeşidi, cinsiyeti ve özel işaretleri ile sicile tescil yoluyla (Hayvan Rehni Tüzüğü m.13) kurulduğundan, verilen örneğin yerinde olmadığı kanaatindeyiz. Bkz. **DAVRAN**, Rehin Hukuku 91; **ERTAŞ**, Eşya Hukuku 545; **OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR** 773.

¹⁷⁸ **AYİTER** 181; **DAVRAN**, Rehin Hukuku 91.

C. Fer'ilik İlkesi

Taşınır rehni, teminatı olduğu alacağın varlığına bağlı fer'i bir haktır¹⁷⁹. Rehin hakkının geçerliliği, kural olarak, alacak hakkının varlığına bağlıdır¹⁸⁰. Rehin hakkı, bir alacakla birlikte doğar, alacakla birlikte el değiştirir. Borç ilişkisinin ifa veya diğer herhangi bir sebeple sona ermesi halinde, rehin hakkı da sona erer (TBK 131). Taşınır rehni alanında fer'ilik ilkesinin doğrudan düzenlendiği tek hüküm, alacağın sona ermesi halinde rehin konusunun rehin verene geri verileceğine ilişkin MK 944'tür. Bu hükme göre alacaklı, alacağın ifası veya başka bir suretle sona ermesi halinde, taşınırı hak sahibine vermekle yükümlüdür (MK 944/1). Alacağın tamamına kavuşmadığı sürece alacaklı, rehinin tamamını veya bir kısmını iade etmekle zorunda değildir (TTK 944/2).

İleride doğması muhtemel veya şarta bağlı alacak üzerinde, fer'i niteliği bulunan bir rehin hakkı kurulabilir mi? Taşınmaz rehnine ilişkin MK 881/1 hükmü kıyasen, taşınır rehnine de uygulanır¹⁸¹. Ancak, taşınmaz rehninde henüz mevcut olmayan bir alacak lehine tapuda yapılan tescilin hüküm doğurmasına ilişkin MK 856, taşınır rehnine kıyas yoluyla uygulanamaz. Bununla birlikte, ileride doğacak bir alacak lehine taşınır rehni hakkı, alacağın doğumu ile hüküm ifade eder¹⁸².

Rehin alacaklısı, rehinle temin edilmiş olan alacağını başkasına temlik ederse, rehin hakkı da temlik alana geçer (TBK 189/1). Bu durumda, temlik eden alacaklı, borçluya karşı doğacak tüm zararlardan sorumlu olur (MK 945/2). Bu kural, rehin alacaklısının, rehin konusu şey üzerinde bir başkası lehine taşınır rehni tesis etmesinde de geçerlidir (MK 945/2). Kambiyo senedi ile teminat altına alınmış bir alacağın

¹⁷⁹ AKİPEK / AKINTÜRK 836; AYİTER 185; CANSSEL 10; DAVRAN, Rehin Hukuku 79; ERTAŞ, Şeref: Eşya Hukuku, 6. B., Ankara 2005, s. 543; GÜRSOY / EREN / CANSSEL 1167; KÖPRÜLÜ / KANETİ 442; SEROZAN 334; SİRMEN 11 vd.

¹⁸⁰ Taşınmaz rehninin kurulması için geçerli bir alacağın mevcudiyeti kural olarak şart değildir. Taşınmaz rehni, alacak henüz mevcut olmasa dahi, tapu siciline tescille doğar (MK 881/1).

¹⁸¹ CANSSEL 27; OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR 768.

¹⁸² AYİTER 186; CANSSEL 82 vd; DAVRAN, Rehin Hukuku 79; ERTAŞ, Eşya Hukuku 543.

temlik söz konusu ise, alacaklı zilyetliğinde bulunan kambiyo senetlerini de yeni alacaklıya devretmekle yükümlüdür¹⁸³. Yeni alacaklının rehin hakkını iktisabı, temlik işleminin hükümlerini doğurmasıyla kanundan ötürü olmaktadır (TBK 189/1). Fakat kambiyo senetlerinde, kural olarak, hak senetsiz ileri sürülemediğinden (TTK 646/1) yeni rehin alacaklısının senedin hamili olması gerekir (TTK 686/1). Temlik eden eski rehin alacaklısı, kambiyo senedini yeni alacaklıya devredene kadar onun adına zilyet olarak kalmaktadır¹⁸⁴.

Bununla birlikte, özellikle emre yazılı kambiyo senetlerinin devredilmesine ilişkin prosedürün nasıl olacağı hususunu açıklamak gerekir. Emre yazılı kambiyo senetlerinde rehin alacaklısı hamil, TTK 689/1 hükmü çerçevesinde senedi yalnızca tahsil cirosu ile devredebilmektedir. Yeni bir rehin cirosu ile devretmiş olsa dahi, bu ciro tahsil cirosu hükümlerini doğurur (TTK 689/1). Bu durumda rehinli alacaklının teminat konusu senedi ciro ile devretmesi, dış ilişkide bir rehin tesisi sonucunu doğurmuş olmayacaktır. Taraflar bir inanç anlaşması yaparak rehnin kendi aralarında bu şekilde hüküm doğurmasını isteyebilirler. Bu şekilde rehin tesisini tercih etmeyen taraflar, rehin borçlusu cırantaya, eski rehin cirosunun TTK 686 hükmü çerçevesinde çizilmesi ve yeni alacaklı lehine bir rehin cirosunun yapılması için başvurabilirler¹⁸⁵.

Teminat altına alınmış alacağın temlik edilmiş olması, nama yazılı kambiyo senetlerinin rehni açısından da bazı hususların incelenmesini gerektirir. Zira nama yazılı senetler *basit kıymetli evrak kaydı* ihtiva eder, fakat emre ve hamiline yazılı senetler *mevsuf kıymetli evrak kaydı* ihtiva ederler¹⁸⁶. Dolayısıyla, nama yazılı kam-

¹⁸³ SİRMEN 12.

¹⁸⁴ SİRMEN 13.

¹⁸⁵ Rehinli alacağın temlik eden eski rehin alacaklısının ve/veya rehin borçlusunun senedi yeni alacaklıya devretmek hususunda edimi ifadan kaçınması hali ile ilgili açıklamalar için bkz. sayfa?

¹⁸⁶ *Basit kıymetli evrak kaydı*, borçlunun senet ibraz edilmedikçe ödememe taahhüdünden ibarettir. *Mevsuf kıymetli evrak kaydı* ise, borçlunun, ifa sırasında, o anda senette hak sahibi olduğu görülen kimseyi hak sahibi kabul edeceği ve ona ifada bulunacağı hususundaki taahhüdünden ibarettir. Senet kayıtları ve bu kayıtların senet türleri üzerindeki etkisi hakkında ayrıntılı açıklamalar için birçokları yerine bkz. ÖZTAN 35 vd.

biyo senetlerinde hak ile senet arasındaki bağ, emre ve hamiline yazılı senetlere nazaran daha zayıftır. Nama yazılı senedin devrinde şu ihtimalleri değerlendirmek lazım gelir.

İlk olarak, nama yazılı senedin rehin alacaklısı asıl senedi zilyetliğinde tutarak, yeni rehin alacaklısına sadece temliknameyi devretmek suretiyle rehin hakkı kurmak istemiş olabilir. Örneğin, A'dan bir nama yazılı kambiyo senedini rehin alan B, C'ye bu senedi rehin amacıyla devretmek istemektedir. Fakat bu rehin tesisi işlemini nama yazılı senedin aslını kendi zilyetliğinde tutarak sadece temlikname üzerine rehin beyanını dercetmek ve temliknamenin zilyetliğini C'ye devretmek suretiyle yapmıştır. Bu örneği iki açıdan ele alarak incelemek gerekir. Birincisi, temlikname senetten bağımsız bir hak ihtiva etmez ve ilk rehin kambiyo senedine bağlanmış hak üzerinde kurulmuştur. Bununla birlikte, kambiyo senedi üzerinde kurulan aynî hak temliknameyi de kapsar. İkincisi ise, hak senette mündemiç olduğu için (TTK 645) ve borçlu senedin ibrazı olmadan ödemede bulunmayacağından dolayı (TTK 464/1) sadece temliknameye zilyet olan kişi borçluya başvuramaz. Bu örnekte C nezdinde bir rehin hakkının kurulup kurulmadığının tespiti için tarafların iradesine bakmak gerekir. B ile C nama yazılı kambiyo senedi üzerinde rehin hakkı tesisi için temliknamenin devri hususunda anlaşmışlar ise, kambiyo senedinin zilyetliği C'ye geçirilmesine kadar rehin hakkı hüküm ifade etmez, askıdadır. Şayet B ile C yalnız temlikname üzerinde rehin hakkı tesis etmek istemişler ise, temliknamenin tek başına paraya çevrilme kabiliyeti bulunmaması nedeniyle rehin tesisi geçerli sayılmaz¹⁸⁷.

Bir diğer ihtimal ise, rehin alacaklısının nama yazılı kambiyo senedini rehin amacıyla üçüncü bir kişiye devretmesi fakat temliknameyi zilyetliğinde bulundurmasıdır. Örneğin B, A'dan rehin amacıyla devraldığı kambiyo senedini C'ye devretmiş fakat temliknamenin zilyetliğini devretmemiştir. B tarafından C'e lehine senet üzerine rehin kaydı düşülmüş olabilir. Her ne kadar bu yolla MK 955/2 hükmüne göre rehin hakkı tesisi söz konusu olsa dahi, kıymetli evrak hukuku bakımından, C, senet

¹⁸⁷ Hangi hakların rehne konu teşkil edebileceği hususundaki açıklamalar için bkz. yuk. Rehmin Konusu sayfa?

borçlusuna karşı TTK 655/1 hükmü çerçevesinde hak sahipliğini ispat edemeyeceği için başvuramaz. Dolayısıyla, C ile B arasında iç ilişkide hüküm doğuran fakat dışarıya karşı ileri sürülemeyen bir rehin hakkı ilişkisi doğmuş olmaktadır.

Kambiyo senetlerinden sadece çek hamiline yazılı düzenlenebilir (TTK 785/2). Hamiline yazılı çekin cirosu, senedin niteliğini değiştirerek onu emre yazılı hale getirmez (TTK 791). Böyle bir cironun sadece teminat fonksiyonu vardır (TTK 791); teşhis ve temlik fonksiyonu mevcut değildir¹⁸⁸. Dolayısıyla rehin kaydı ile ciro edilmiş bir hamile yazılı çekin üçüncü bir kişiye devri için senet üzerindeki zilyetliğin yeni alacaklıya geçirilmesi yeterlidir.

Alacak üzerinde taşınır rehninin kurulması, alacağa ilişkin zamanaşımını durdurmaz veya kesmez (TBK 159). Alacağın zamanaşımına uğraması da rehin hakkını sona erdirmez (TBK 159). Dolayısıyla, alacağın zamanaşımına uğraması halinde, alacaklı her zaman rehnin paraya çevrilmesi yoluna gidebilir¹⁸⁹. Paraya çevirtme tali bir hak olup, alacaklı ancak muaccel hale gelmiş borç yerine getirilmediği takdirde bu yola başvurabilir¹⁹⁰.

Kambiyo senetleri açısından da durum aynıdır. Kambiyo senedinde yer alan alacak zamanaşımına uğramış olsa bile, alacaklı, rehin hakkından yararlanmaya devam eder¹⁹¹. Diğer taraftan, temel ilişkideki borcun zamanaşımına uğramış olması, kambiyo senedi alacağına, dolayısıyla da rehin hakkına etkisi yoktur¹⁹².

¹⁸⁸ ÖZTAN 1148.

¹⁸⁹ ERTAŞ, Eşya Hukuku 543; OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR 769; ÖZTAN 897.

¹⁹⁰ CANSEL 27; GÜRİSOY / EREN / CANSEL 1167; OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR 769.

¹⁹¹ DOMANİÇ, Şerh 423; ÖZTAN 897.

¹⁹² ÖZTAN 878.

D. Teminat İlkesi

Teminat ilkesi hem temin olunan alacak bakımından hem de teminat konusu taşınır açısından geçerlidir.

MK 944/2 hükmüne göre, alacaklı, alacağının tamamına kavuşmadıkça, rehinli taşınırın bir kısmını veya tamamını geri vermek zorunda değildir. Alacak için birden fazla taşınır rehin verilmiş olsa dahi, kısmi ödeme halinde alacaklının tüm rehinli taşınırlar üzerinde rehin hakkı devam eder¹⁹³. Aynı sonuca, borçlunun birden fazla borcu için aynı taşınır üzerinde rehin hakkı sağlaması, borcunun tamamı yerine bir veya birkaç kısmını ödemesi halinde de varılır¹⁹⁴. Keza, rehinli alacağın bir kısmından feragatte dahi durum böyledir¹⁹⁵.

Kambiyo senetleri açısından ise, rehinli alacaklı olan hamil, kısmî ödemeyi reddedemez (TTK 709/2). Rehlin konusu alacak miktarı kısmî ödeme miktarından daha az ise, rehinli alacaklı senedi ve fazla ödenen miktarı rehin veren cirantaya iade etmek zorundadır¹⁹⁶. Rehlin konusu alacak miktarı kısmî ödeme ile eşit ise, rehinli alacaklı yine senedi rehin veren cirantaya iade etmekle yükümlüdür. Buna karşılık, kısmî ödeme neticesinde rehinli alacaklı alacağına tam kavuşmamış ise, senet üzerindeki rehin hakkı devam eder.

Rehlin kapsamına taşınırın bütünleyici parçaları ve aksi kararlaştırılmamış ise eklentileri¹⁹⁷ de dahildir (MK 947/1). Alacaklı, bütünleyici parça taşınır eşyadan ay-

¹⁹³ CANSEL 25; GÜRSOY / EREN / CANSEL 1166; KÖPRÜLÜ / KANETİ 472; SEROZAN 349; SİRMEN 24.

¹⁹⁴ AKİPEK / AKINTÜRK 840; CANSEL 25; GÜRSOY / EREN / CANSEL 1166; KÖPRÜLÜ / KANETİ 472.

¹⁹⁵ SİRMEN 24.

¹⁹⁶ DOMANIÇ, Rehlin Ciro su 523; ŞİMŞEK 89; ÜLGİN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA) 135.

¹⁹⁷ GÜRSOY / EREN / CANSEL (1166) rehlin kapsamına eklentilerin (teferruatın) dahil edilmiş olması gerektiğini ifade etmektedirler. Ancak, MK 947/1 hükmünün lafzından, kural olarak taşını-

rılırsa, bağımsız eşya halini alan taşınırı borçluya geri vermekle yükümlüdür (MK 947/2). Örneğin, rehin konusu koyun doğurursa, alacaklı tarafından kuzunun iadesi gerekir¹⁹⁸. Bu kural emredici nitelikte olmadığından, taraflar bağımsız eşya haline gelen taşınır üzerinde rehin hakkının devam edeceğini kararlaştırabilirler¹⁹⁹.

Rehin hakkı alacağın tamamı ile bütün fer'ileri için hüküm doğurur²⁰⁰. Rehın hakkının kapsamına asıl alacakla birlikte sözleşme ve gecikme faizleri, yargılama giderleri de dahildir (MK 946/2). Fakat, rehin sözleşmesinin kurulmasından önce işlemiş faiz ve temettüler açısından bu kural geçerli değildir²⁰¹. Asıl alacağın bir kısmının, faizlerinin ödenmesi rehin konusunun iadesini gerektirmez (MK 944/2).

E. Güvenin Korunması İlkesi

Rehin hakkı, kural olarak, eşya üzerinde tasarruf yetkisine sahip olan bir kişi tarafından zilyetliğin devri yoluyla kazanılır. Ancak, MK 988/2 hükmü, tasarruf yetkisi bulunmayan, emin sıfatıyla zilyet olan bir kişiden iyiniyetle mülkiyet veya sınırlı aynî hak elde eden kişinin bu kazanımının korunacağını düzenlemektedir. Bu düzenlemeye paralel olarak, MK 939/2'de rehin verenin tasarruf yetkisi olmasa bile, rehin konusu taşınıra iyiniyetle zilyet olan kişinin rehin hakkını kazanacağı belirtilmiştir.

Güvenin korunması ilkesi, MK 989'da belirtilen hallerde uygulanmaz. Buna göre, çalınan, kaybolan veya zilyedin iradesi dışında herhangi bir şekilde elinden çıkan eşyanın üzerinde iyiniyetli taşınır rehni kurulmuş ise, üçüncü kişinin iyiniyeti

rın eklentilerinin rehın kapsamına dahil olduğu, eklentilerin kapsam dışı bırakılmasının taraflarca kararlaştırılması gerektiği anlaşılmaktadır.

¹⁹⁸ **AYİTER** 188.

¹⁹⁹ **AKİPEK / AKINTÜRK** 840; **DAVRAN**, Rehın Hukuku 91; **OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR** 774.

²⁰⁰ “Rehin hakkı, alacaklıya asıl alacak ile birlikte sözleşme faizlerinin, takip giderlerinin ve gecikme faizinin güvencesini sağlar.” 19. HD, 25.05.2003 t., 2002 / 9625 E., 2003 / 5099 K.; 19. HD, 16.06.2005 t., 2002 / 4900 E., 2005 / 6735 K., (www.kazanci.com).

²⁰¹ **FEYZİOĞLU / DOĞANAY / AYBAY** 233.

korunmaz. Para ve hamiline yazılı senetler üzerinde rehin hakkının kazanımı bu durumun istisnasını oluşturur (MK 990).

Emre yazılı kambiyo senedinin kaybedilmesi, çalınması veya başka bir şekilde rızası hilâfına hamilin elinden çıkması halinde, şeklen yetkili hamil görünen bir kişiden bu senedi iyiniyetle iktisap eden üçüncü şahsın iktisabı korunur (TTK 686/2)²⁰². Dolayısıyla, kambiyo senedinden yetkili hamil olarak bir kimseden senedi rehin ciro-su ile devralan kişinin rehin hakkı mevcuttur.

Nama yazılı kambiyo senetlerinin iyiniyetle iktisabı söz konusu değildir²⁰³. Bunun neticesinde, yetkili olmayan birinden nama yazılı kambiyo senedi üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi mümkün değildir.

F. Tarih İtibarıyla Öncelik (Hakların Sırası) İlkesi

Bir taşınır üzerinde birden fazla rehin kurulabilir. Medeni Kanun'da bunu engelleyen herhangi bir hüküm bulunmadığı gibi, birden fazla rehin kurulması yollarından biri olan *art rehin* (MK 941) de düzenlenmiştir. Alacaklıların müşterek zilyet sıfatıyla rehin hakkına sahip olmaları veya rehin konusunun birden fazla alacaklı lehine rehin hakkı kurulması amacıyla yediemine bırakılması durumları birden fazla rehin verilmesine örnek olarak gösterilebilir²⁰⁴.

Bu şekilde, bir taşınır üzerinde birden fazla rehin hakkı söz konusu ise, rehin hakları arasında nasıl bir sıra gözetmek gerekecektir? Medeni Kanun'un 948'inci maddesi bu soruna şu şekilde bir hükümle çözüm getirmektedir: “*Aynı taşınır üzerinde birden çok rehin hakkı bulunduğu takdirde, alacaklılara rehin haklarının sırasına göre ödeme yapılır. Rehin hakkının sırası kuruluş tarihine göre belirlenir.*”

²⁰² KARAYALÇIN 144; ÖZTAN 550; POROY / TEKİNALP 162, N. 266.

²⁰³ ÖZTAN 550; POROY / TEKİNALP 70, N. 79.

²⁰⁴ GÜRSOY / EREN / CANSEL 1168 vd.

Görüldüğü üzere, rehin hakları arasındaki sıra ilişkisi *kuruluş tarihi* esas alınarak belirlenmektedir. Buna göre, rehnin paraya çevrilmesinde taşınır üzerinde rehin hakkı kuran ilk alacaklı alacağına kavuştuktan sonra artan kısım var ise, tarih olarak kendisinden sonra gelen ikinci alacaklıya alacağı ödenir. Bu şekilde, paraya çevrilme işleminde elde edilen miktar sona erinceye kadar alacaklılar rehnin kuruluş tarihi sırasına göre tatmin edilir. Rehnin kurulma tarihi, her bir rehin türü için aranan kanuni şartların gerçekleşmiş olduğu andır²⁰⁵.

²⁰⁵ AKİPEK / AKINTÜRK 842; OĞUZMAN / SELİÇİ / ÖZDEMİR 776.

İKİNCİ BÖLÜM

KAMBIYO SENETLERİNDE YER ALAN ALACAĞIN REHNİNE İLİŞKİN ÖZEL USUL: REHİN CİROSU

§ 3. CİRO KAVRAMI VE ÇEŞİTLERİ

I. Genel Olarak

Kambiyo senetlerinin devri usulü, senedin hak sabinin tespit şekline göre farklılık göstermektedir. Kanunen emre yazılı olan kambiyo senetleri ciro ve zilyetliğin²⁰⁶ geçirilmesi^{207, 208} ile²⁰⁹ devrolunur²¹⁰. Nama (ve eksik nama²¹¹) yazılı kambiyo

²⁰⁶ “Bir şey üzerinde fiili hakimiyeti bulunan kimse onun zilyedidir” (MK 973). Öğretide Medeni Kanun’un zilyed tanımından yola çıkarak zilyedlik “bir şey (eşya) üzerinde fiili hakimiyete sahip olma ve bunu kaybetmeme” şeklinde tanımlanmaktadır. **AYAN**, Eşya-I 37; **ERTAŞ**, Eşya Hukuku 74; **OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY** 49.

²⁰⁷ 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 596’ıncı maddesinde “*ciro ve teslim*”den bahsedilirken, *teslimden* ne anlaşılması gerektiği açıklanmaya muhtaç idi. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 681’inci maddesinde öğretide yaygın olarak kullanılan “*ciro ve zilyetliğin geçirilmesi*” deyiminin getirilmesi isabetli olmuştur. Bu hususta 6762 sayılı TTK düzenlemesine ilişkin eleştiriler için bkz. **ÖZTAN** 147 vd, 553; **POROY / TEKİNALP** 154, N. 253. TTK 647’de *zilyetliğin devri*, TTK 489, 490/2, 648/2, 649, 681, 684 ve 788’de *zilyetliğin geçirilmesi* deyimini kullanılmıştır. Bu iki kavram da zilyetliğin karşı tarafa intikali amacıyla kullanılmakta ve aynı anlama gelmektedir. Kullanımda yeknesaklığın sağlanması maksadıyla *kanaatimizce* TTK 647’deki ifadenin de *zilyetliğin geçirilmesi* şeklinde değiştirilmesi isabetli olur.

²⁰⁸ “Salt eşyanın kendisinin karşı tarafa teslimi ile zilyetlik, devredilmiş olmaz. Bunun için önce, diğer zilyetlik devirlerinde olduğu gibi, taraflar arasında zilyetliğin devrine ilişkin bir anlaşma (Einigung), ki buna zilyetliğin devri(nakli) sözleşmesi diyoruz, yapılması gerekir” (**ERTAŞ**, Eşya Hukuku 84)

²⁰⁹ “6762 sayılı Kanunun 593’üncü maddesini karşılayan bu maddenin kaynağı CBA’nın 11’inci maddesidir. Maddenin birinci fıkrasının eski ve yeni metni kaynaktan ayrılmaktadır. Kaynakta ve İsv. TBK m. 1001 (1) ile Alm. Kamb. SK 11 (1) hükümlerinde, her poliçenin açıkça emre yazılı olmasa da ciro ile devredilebileceği belirtilmiş, senedin tesliminden ve daha geniş bir ifadeyle zilyetliğin geçirilmesinden söz edilmemiştir. ‘Ciro ve teslim yolu ile’ ibaresi eski metinde yer almaktadır. Sadece cironun poliçeyi devredemeyeceği yabancı öğretide görüş birliği halinde belirtilmektedir” (TTK 681 madde gerekçesi).

²¹⁰ Vadesi geçmiş kambiyo senedi bu vasfını yitirmez fakat ödememe protestosundan veya bu protestonun düzenlenmesi için öngörülmüş sürenin geçirilmesinden sonra yapılan ciro alacağın temlikli hükümlerine tabidir (TTK 690). Emre yazılı poliçenin alacağın temlikli yoluyla da devredilebileğine ilişkin bkz. **KINACIOĞLU** 160, dn. 174’te belirtilen yazarlar.

senetleri alacağın temliki ve zilyetliğin geçirilmesi ile devrolunur. Kambiyo senetlerinden poliçe ve bono hamiline yazılı olarak düzenlenemez. Çek ise, emre, nama yahut hamiline yazılı olarak düzenlenebilir²¹². Hamiline yazılı çekin devri senet üzerindeki zilyetliğin geçirilmesi ile sağlanır.

Ciroya ilişkin hükümler, yalnızca emre yazılı kıymetli evrak ile kanunda açıkça hüküm bulunan hallerde diğer kıymetli evrak²¹³ türlerinin devri hakkında uygulanır. Kambiyo senedi niteliği taşımayan senetlerde hak ciro kelimesi ile devredilse dahi, bunlara alacağın temliki hükümleri uygulanır²¹⁴. Keza kambiyo senedinin ödenmediğine ilişkin ödememe protestosu ile her halükârda ödeme gününden itibaren iki iş gününden sonra yapılan ciro, alacağın temliki hükümlerine tabidir (TTK 690/1).

Kambiyo senetleri, kural olarak, ciro yoluyla devreder fakat bazı hallede ciro dışı devirler de söz konusu olabilmektedir. Bu kapsamda, kambiyo senetlerinin külli halefiyet yoluyla intikali de mümkündür. Örneğin miras²¹⁵, cebrî icra²¹⁶, şirketlerin

²¹¹ “Nama yazılı senet içinde, senet bedelini her hamiline ödemek hakkını saklı tutmuş olan borçlu, alacaklı sıfatının ispat edilmesini aramamış olsa da hamile iyiniyetle yapacağı ödeme sonucunda borcundan kurtulmuş olur. Ancak, hamile ödemede bulunmakla yükümlü değildir. 785’inci maddenin ikinci fıkrası saklıdır” (TTK 656).

²¹² Çek eksik nama yazılı olarak düzenlenemez. “...veya hamiline” kaydı içeren çek, hamiline yazılı çek vasfını taşır (TTK 785/2).

²¹³ Örneğin niteliği öğretide tartışmalı olan nama yazılı pay senetlerinin devri (TTK 490/2). **DOMANİÇ**, Şerh 124, dn. 1; **ERTEKİN / KARATAŞ** 19; **HELVACI (ÜLGEN / KENDİGELEN / KAYA)** 43; **KARAYALÇIN** 367, dn. 57; **ÖZTAN** 1508 vd; **POROY / TEKİNALP** 73 vd., N. 88 vd.; **PULAŞLI** 49; **TEKİL** 55.

²¹⁴ **KARAYALÇIN** 133. **ERDOĞAN**, şekil eksikliği sebebiyle kambiyo senedi niteliğini kazanamamış senetler üzerinde yapılan ciroların, yorumla ve kıyas yoluyla alacağın temliki olarak kabul edilemeyeceklerini savunur. Bu hususta açıklamalar için bkz. **ERDOĞAN**, İhsan: Alacağın Temliki ve Kıymetli Evrakın Devri, Prof. Dr. Jale AKİPEK’e Armağan, Konya 1991, s. 488 vd. Aynı yazar farklı bir yerde ise şekil eksikliği sebebiyle kıymetli evrak sayılmayan senetlerin cirosunun alacağın temliki sayılacağını belirtir. Bkz. **ERDOĞAN** 504.

²¹⁵ “Mirasçılar, mirasbırakanın ölümü ile mirası bir bütün olarak, kanun gereğince kazanırlar” (MK 599/1).

²¹⁶ “Hacze iştirak eden bütün alacaklılar muvafakat ederlerse borçlunun borsada ve piyasada fiyatı olmiyan alacakları, ödeme yerine geçmek üzere itibari kıymetleriyle kendilerine veya hesaplarına olarak içlerinden birine devredilir. Bu halde alacaklılar, alacakları nispetinde borçlunun haklarına halef olurlar” (İİK 120/1).

birleşmesi yoluyla intikal gibi. Keza kanun hükmü gereği kambiyo senedinin devri söz konusu olabilir. Örneğin, TTK 678, 702/3, 742/1 gibi. Bu durumda kambiyo senedi bir ciro yapılmaksızın, kendiliğinden devredilmiş olur. Dolayısıyla kambiyo senedinin devri, ciro kavramından daha geniş bir kavramdır.

II. Ciro Kavramı

Ciro, İtalyanca *dönmek*, *devretmek* anlamına gelen “*girare*” fiilinden türetilmiştir²¹⁷. Kelime, İtalyanca’da “*giro*”nun telaffuz şeklinin Türkçe’deki yazılışı ile hukukumuzda yerleşmiştir²¹⁸. Bazı Avrupa ülkelerinin hukuklarında da bu kelimenin değişime uğramış hâlleri kullanılmakta iken²¹⁹, bir takım Avrupa ülkelerinde ise yine İtalyanca “*indossamento*”²²⁰ kelimesinin değişime uğramış hâlleri kullanılmaktadır²²¹.

TTK’da cironun tanımı yapılmamıştır. Öğretideki ciro tanımlarını ve kanunun düzenleme şeklini de göz önünde tutarak ciroyu şöyle tanımlayabiliriz: *Ciro, emre yazılı senetlerin (kambiyo senetleri ile TTK 831²²² hükmü gereğince cirosu kabil di-*

²¹⁷ <http://www.langtolang.com/?selectFrom=italian&selectTo=turkish&txtLang=girare> ; DOMANİÇ, Şerh 124; KARAYALÇIN 134 dn. 5; TEKİL 128, dn. 100.

²¹⁸ <http://tdkterim.gov.tr/bts/>

²¹⁹ Macar, Norveç, İsveç hukuklarında olduğu gibi, bkz. DOMANİÇ, Şerh 124; ÖZTAN 553, dn. 18.

²²⁰ ÖZTAN 553; TEKİL 127.

²²¹ Alman hukukunda “*indossament*”, İngiliz hukukunda “*indorsement*” ve “*endorsement*”, İspanyol hukukunda “*endosso*” kelimeleri kullanılır (ALİŞKAN 50).

²²² “C) *Cirosu kabil olan diğer senetler*

MADDE 831- (1) *İmza edenin, yer, zaman ve tutar bakımlarından belirli nakdî ödemelerde bulunmayı ve belirli miktarda misli şeyler teslim etmeyi borçlandığı senetler, açıkça emre yazılı oldukları takdirde ciro ile devredilebilirler.*

(2) *Bu senetler ve makbuz senetleri, varant ve konişmento gibi cirosu kabil olan senetler hakkında, cironun şekli, hamilin hak sahipliği ve senedi elinde bulunduranın onu geri vermekle yükümlü olması hususlarında, poliçelere ilişkin hükümler geçerlidir. İptal konusunda, varant ve makbuz senedi dışındaki emre yazılı senetlere poliçelere ilişkin hükümler uygulanır.*

*ğer senetlerin*²²³) *senette mündemiç hak ile birlikte devrine yönelik yazılı, soyut*²²⁴ *bir irade beyanıdır*²²⁵. Senedi ciro eden kimseye *ciranta* denir. Lehine ciro yapılan şahsa ise, *ciro lehtar*ı denir²²⁶. Ciranta ile ciro lehtar kavramları çoğu zaman aynı kişinin şahsında doğsa da bu durum her zaman söz konusu olmaz. Örneğin kambiyo senedinin lehtar ciro lehtar sıfatına sahip olmadan sadece ciranta sıfatına sahip olabilirken (daha sonra ciro silsilesinde yer almamış ise), son hamil de (daha önce herhangi bir şekilde ciro silsilesinde yer almamış ise) ciranta sıfatına sahip olmaksızın sadece ciro lehtar sıfatına sahip olabilir.

Ciro, bazen dar bazen de geniş anlamda kullanılmaktadır. Dar anlamda ciro, sadece ciro beyanını ifade etmek için kullanılır. Geniş anlamda ciro ise, ciro beyanı ile birlikte zilyetliğin geçirilmesi işlemi de kapsar şekilde kullanılmaktadır. Öğreti ve uygulamada ciro kavramı, hem senet üzerine yapılan ciro işlemi hem de senedin zilyetliğinin karşı tarafa geçirilmesini kapsar şekilde kullanılmaktadır²²⁷. Bu manada ciro, yazılı bir beyan olup, senet üzerine veya “*alonj*”²²⁸ (TTK 683/1) denilen senede iliştilmiş ve senedin bir parçası olan ek kâğıt üzerine dercedilir. Bu yazılı beyan,

(3) *Kambiyo senetlerindeki başvuruya ilişkin hükümler kanunda açık hüküm olmadıkça, birinci fıkrada yazılı senetler hakkında uygulanmaz.*”

²²³ “*Makbuz senediyle varant emre yazılı olmasa bile ayrı ayrı veya birlikte teslim ve ciro yoluyla devredilebilir. Ciro, yapıldığı günün tarihini de taşır.*” (TTK 838/1).

²²⁴ **ARSLANLI 104; İMREGÜN 68; POROY / TEKİNALP 154, N. 253; PULAŞLI 137; ÜLGEN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA) 125.**

²²⁵ **KARAYALÇIN 133; ÖZTAN 552; POROY / TEKİNALP 154, N. 253; PULAŞLI 137; ÜLGEN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA) 124.**

²²⁶ Ciranta kavramı TTK’nın 649, 683, 685, 688/2 vb. birçok maddesinde kullanılmıştır. Fakat lehine ciro işlemi yapılan kişi ile ilgili sadece TTK 649’da *ciro edilen* kavramı kullanılmıştır. Biz lehine ciro işlemi yapılan kişiyi ifade etmek üzere çalışmamızda *ciro lehtar*ı kavramını kullanacağız.

²²⁷ **ARSLANLI 104; ÖZTAN 553; POROY / TEKİNALP 154, N. 253.**

²²⁸ Alonj, poliçenin (kambiyo senedinin) arka yüzünün devamı olarak kabul edilen bir kâğıttır (**PORO / TEKİNALP 157, N. 256**). Bu kâğıdın ne şekilde kambiyo senedi ile bağlanmış olduğu hususu önemlidir. Alonj ile kambiyo senedi arasındaki bağ, o kadar güçlü olmalıdır ki, kambiyo senedi ile başka bir alonj arasında bir bağ kurmak mümkün olmasın. Bu bağ, ancak maddî bağ veya hem kambiyo senedi, hem de alonj üzerine yazılı uygun bir beyanla sağlanabilir (**ÖZTAN 348**).

cironun hükümlerinin doğması için tek başına yeterli değildir; ayrıca senedin karşı tarafa devredilmesi gerekir ki, bu da zilyetliğin geçirilmesi yoluyla sağlanır.

Ciranta için, senedi ciro etmek bir hak olduğu kadar bir yükümlülüktür de²²⁹. Taraflar arasında senedin devrine ilişkin bir anlaşma mevcut olmasına karşın ciranta ciro işlemine yanaşmıyor ise, ciro lehtarı mahkemeden bunun yerine getirilmesini talep ve dava edebilir²³⁰.

Senedin hamili, senet borçlusuna kendisi başvurabileceği gibi, isterse senedi bir başkasına da devredebilir. Ciranta tarafından senedin cirosunun yasaklanmasının da cironun geçerliliği ve hamilin ciro etme hakkı üzerinde herhangi bir etkisi yoktur. Cironun ciranta tarafından yasaklanmış olması, sadece o cirantanın kambiyo senedini ciro yoluyla devralmış kimselere karşı sorumluluktan kurtulma imkânı sağlar (TTK 685/2).

Emre yazılı senedi devretmek isteyen hamil, bunu ciro ve zilyetliğin geçirilmesi yoluyla yapmakla yükümlüdür. Burada bir geçerlilik şartı söz konusudur²³¹. Emre yazılı senet, alacağın temlik ve zilyetliğin geçirilmesi suretiyle devredilmiş ise, bu durumda, Türk Borçlar Kanunu'nun alacağın temlikine ilişkin 183 vd hükümleri uygulanır. Dolayısıyla ciroya ilişkin hükümler uygulanamaz; cironun sağlamış olduğu tedavül kolaylığı ve teminat fonksiyonu işlemez²³².

Ciro ile ciranta, senetten doğan haklarını hamile devretmiş olur (TTK 649, 684/1). Burada alacağın temlikinden daha dar kapsamda bir hak geçişi mevcuttur. Şöyle ki, ciranta senedi devraldığı kişi ile arasındaki temel ilişkiden kaynaklanan

²²⁹ ARSLANLI 104.

²³⁰ SİRMEN 59. Bu hususta bkz. yuk. Sayfa?

²³¹ Beyaz ciro ile iktisap olunmuş bir emre yazılı senet ile hamiline yazılı bir çek söz konusu ise, doğal olarak, ciro yapma mecburiyeti yoktur (TTK 684/2-c).

²³² ÖZTAN 550 vd; TEKİL 125 vd. Yargıtay, bir kararında “Bonoda mündemiç hak ancak senedin ciro ve teslimi ile devredilebilir. Bonodaki hak kendisine noter senedi ile temlik edilen ve bonoyu teslim almamış bulunan kimse bonoya bağlı hakkı iktisab edemez” (TD., 27.10.1966 t., E. 1964 / 4105, K. 1966 / 4159, İMREGÜN 90) şeklinde kanaatimizce isabetsiz bir tespitte bulunmuştur.

haklarını değil, sadece senette mündemiç olan hakkını ve kambiyo hukukundan kaynaklanan haklarını devretmektedir²³³.

III. Cironun Hukuki Mahiyeti

A. Genel Olarak

Ciro, emre yazılı senetlere mahsus bir devir yolu olarak, diğer devir şekillerinde farklı kendine has özelliklere sahiptir. İleride açıkladığımız üzere, cironun çeşitleri ve fonksiyonları mevcuttur. Ciro ile senedin intikalinin nasıl meydana geldiği, karşı tarafa intikal eden hakların sınırları gibi hususlar açıklanmaya muhtaçtır.

Cironun hukuki mahiyetini açıklamaya çalışan çeşitli teoriler öne sürülmüştür. Bunlar havale teorisi, icap teorisi, şart teorisi, muntazar hak teorisi ve temlik teorisi- dir. Bunları kısaca açıklayıp, değerlendirme ve görüşümüzü sunmaya çalışacağız.

B. Teoriler

1. Havale Teorisi

Havale teorisine göre²³⁴, lehtar senet borçlusuna kendisinin gösterdiği kişiye ödeme yapması için bir havalede bulunmaktadır. Bu havale, keşidecinin yaptığı havaleden ayrı ve ikinci bir havale niteliğindedir. Bundan dolayıdır ki, ciranta senetten

²³³ TTK 649'da kıymetli evrakın mülkiyeti ile birlikte senette yer alan mündemiç hakkın devralana geçeceği düzenlenmiştir. TTK 684/1'de ise poliçeden (kambiyo senedinin) doğan cirantanın haklarının devralana intikal edeceği düzenlenmiştir. Cirantanın kambiyo senedinden doğan hakları şunlardır: kabule arz (TTK 694), ödemeye arz (TTK 708), protesto tanzimi (TTK 714), ihbar yükümlülüğü (TTK 723), başvurma hakkı (713 vd), sebepsiz zenginleşme talebi (TTK 732), kabul edilmeme ve/veya ödememeden sorumsuzluk kaydı koyabilme (TTK 685/1), ciro yasağı koyabilme (TTK 685/2), kabule arz şartı koyabilme (TTK 692/4), ve nihayet masrafsız iade kaydı koyabilme (722). **ÖZTAN** 579; **POROY / TEKİNALP** 154, N. 253, 156, N. 255. **POROY / TEKİNALP**, kabule arz yasağı koyma (692/2, 3) hakkını da cirantanın kambiyo senedinden doğan hakları arasında saymıştır (**POROY / TEKİNALP** 156, N. 255). Kanunun lafzından bu sonuca ulaşmak mümkün görünmemektedir. Kabule arz yasağı koymak sadece keşideciye tanınmış bir haktır. Bu hususta birçokları yerine bkz. **DOMANIÇ**, Şerh 204; **KARAYALÇIN** 172; **ÖZTAN** 528.

²³⁴ Havale teorisi için özellikle bkz. **ALIŞKAN** 81; **KINACIOĞLU** 161; **ÖZTAN** 554; **POROY / TEKİNALP** 155, N. 254; **TÜZEL** 28.

doğan hakları devretmemektedir. Senet borçlusundan kendisinin ciro ile tayin ettiği hamile ödemeye yapılmasını istemektedir.

Bu teoriye göre, ciro işlemi nitelikli bir havaledir²³⁵. Zira ciranta, lehine ciro yapılan kişiye senet bedelini tahsil, senet borçlusuna ise muntazam ciro ile senede hamil olan kişiye ödemede bulunma yetkisi vermektedir.

Ciro, bazı yazarlara göre²³⁶, ciranta tarafından yeni bir poliçe keşidesi gibidir. Hamil, ciranta tarafından kendisine devredilmiş olan hakları değil, havale işlemi ile senetten doğan ve kendisine müstakil hakları elde eder. Dolayısıyla hamilin iktisabı *devren*²³⁷ değil *aslen*²³⁸ iktisap şeklinde tezahür eder²³⁹. Ciranta, senet alacaklısı sıfatını hala muhafaza etmekle birlikte, bu hakkını senedin zilyetliğini yitirdiği için kullanamamaktadır. Hamile müracaat borçlusu sıfatıyla yapacağı ödeme neticesinde ciranta, devretmemiş olduğu alacak hakkı neticesinde kendisine karşı borçlu olanlara başvurabilir.

2. İcap Teorisi

İcap teorisi, havale teorisine yapılan eleştiriler neticesinde ortaya atılmıştır. Kimi yazarlarca havale teorisinin içinde değerlendirilmektedir²⁴⁰. İcap teorisine göre²⁴¹, ciranta, ciro lehtarına ve sonraki hamillere karşı kabul etmeme ve ödememeden

²³⁵ ARSLANLI 21; KARAYALÇIN 133; ÖZTAN 555; PULAŞLI 137.

²³⁶ KARAYALÇIN 133; TÖHL zikreden ÖZTAN 555 dn. 21.

²³⁷ “Devren kazanma, ya devreden ile kazanan kişinin bu hususta anlaşmaları sonucu vaki olur veya onların iradeleri dışında mirasın geçmesi şeklinde ortaya çıkar” (OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY 557).

²³⁸ “...bir kimse, ya daha önce hiç kimsenin mülkiyetine tabi olmayan bir mal üzerinde mülkiyet hakkı kazanmaktadır; yahut da bir kimse mülkiyet hakkını kazanırken diğer bir kimse mülkiyet hakkını kaybetmekte, fakat bir intikal söz konusu olmamaktadır” (OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY 567).

²³⁹ POROY / TEKİNALP 155, N. 254.

²⁴⁰ ALIŞKAN 81; KINACIOĞLU 162.

²⁴¹ ALIŞKAN 81; KINACIOĞLU 162; ÖZTAN 557; POROY / TEKİNALP 155, N. 254; TÜZEL 29.

dolayı sorumlu olduğunu bildiren bir icapta bulunmakta, lehine ciro yapılan kimse de bunu zımnen kabul etmektedir.

Havale teorisinde olduğu gibi burada da, senetten doğan haklar bir devir yoluyla değil, aslen her bir hamil nezdinde doğmaktadır. Dolayısıyla hamil, cirantanın hukuki halefi konumunda bulunmamaktadır. Cirantanın alacaklı sıfatına da halel gelmemekte, yalnız senet elinde bulunmadığından, senet borçlusuna başvuru hakkını kullanamamaktadır.

3. Şart Teorisi

Şart teorisi, diğer iki görüşün aksine devren iktisabı kabul eder. Şart teorisine göre²⁴², ciranta senetteki hakkı infisahî şarta bağlı olarak devreder; kabul etmeme veya ödememe durumunda şart gerçekleşmiş olur²⁴³. Bu olasılıkta hamil müracaat haklarını kullanmak için cirantaya başvurduğunda ciranta senet bedelini ödemek suretiyle kendi cirosundan önceki konumuna sahip olur. Şartın gerçekleşmiş olduğu an ile ilgili öğretilerde farklı iki görüş vardır. *POROY / TEKİNALP*'e göre şart, poliçenin kabul edilmemesi veya ödenmemesi durumunda gerçekleşmiş olur²⁴⁴. Diğer yazarlara göre ise şart, hamilin müracaat hakkını kullanması neticesinde cirantanın ödeme yapmasıyla gerçekleşmiş olur²⁴⁵.

4. Muntazar Hak Teorisi

Bu teoriye göre²⁴⁶, ciranta ciro ile kambiyo senedinden doğan hakkını devretme fakat sorumluluğu devam ettiği sürece, senedi yeniden iktisap edinceye kadar

²⁴² ALIŞKAN 81; KINACIOĞLU 163; ÖZTAN 559; *POROY / TEKİNALP* 156; TÜZEL 30.

²⁴³ *POROY / TEKİNALP* 156, N. 254.

²⁴⁴ *POROY / TEKİNALP* 156, N. 254.

²⁴⁵ ALIŞKAN 82; KINACIOĞLU 163; ÖZTAN 559, ayrıca bkz. 559 dn. 39'daki yazarlar; TÜZEL 30.

²⁴⁶ ALIŞKAN 82; KINACIOĞLU 163; ÖZTAN 56.

muntazar hakka²⁴⁷ sahip olmaktadır. Muntazar hak teorisine göre, ciranta, devrettiği hakkı, kambiyo senedindeki bedeli ödenmek suretiyle tekrar elde eder ve eski durumuna kavuşur.

5. Temlik Teorisi

Modern görüş²⁴⁸ olarak da adlandırılan bu teoriye göre²⁴⁹, ciro, ciranta ile cirantaya senedi devreden kişi arasındaki temel ilişki saklı kalmak kaydıyla, senetten doğan hakların kayıtsız ve şartsız olarak hamil tarafından iktisabını sağlar. Dolayısıyla buradaki temlik işlemi, alacağın temlikinden farklı olarak karşı tarafa geçirilen hakları daraltmaktadır. Bunun anlamı, ciranta ile hamilin durumu birbirinden farklılık arz ettiğidir²⁵⁰. Ancak, protesto tanziminin gerektiği hallerde buna uyulmaması veya kanunda öngörülen sürelerden sonra cironun yapılmış olması durumunda ciro, alacağın temliki hükmünde sayıldığından, temlik konusu haklar aynı olacaktır.

C. Değerlendirme

Türk öğretisinde hakim olan havale teorisi, hamilin müracaat borçlularına başvuru hakkını ve bunun kapsamını açıklamakta yetersiz kalmaktadır²⁵¹. Zira bu görüşe göre, hamil senedi aslen iktisap yoluyla kazanmaktadır ve cirantadan hak intikali gerçekleşmemektedir. Bu durumun TTK 649, TTK 681/1 ve TTK 684/1 ile çelişki içinde olduğu açıktır. Ayrıca hamile aslen iktisap yoluyla senet intikal ediyorsa ve ciranta tarafından bir hak devri söz konusu değilse, iki alacaklılık birlikte bulunmak durumunda kalır.

²⁴⁷ Muntazar hakkın günümüz Türkçesi karşılığı *beklemece hak*'tır. "*Beklemece haklar: İleride kazanılacağı umulan haklar; muntazar haklar; örn. mirasçıların terekenin açılmasından önceki tereke hakları gibi*" (YILMAZ 113).

²⁴⁸ ÖZTAN 560; TÜZEL 30.

²⁴⁹ ALIŞKAN 82; KINACIOĞLU 164; TÜZEL 30.

²⁵⁰ ÖZTAN 560.

²⁵¹ ALIŞKAN 81; KINACIOĞLU 162; ÖZTAN 556; POROY / TEKİNALP 155, N. 254; TÜZEL 28.

İcap teorisi de aslen iktisap yolu ile senedin intikalini açıkladığı için havale teorisi için yaptığımız değerlendirme geçerlidir. Ayrıca, def'ilerle ilgili yapılan sınırlandırmalar bakımından da eleştiri yapılmaktadır²⁵². Eleştiriler hem kanunda dermeyan edilebilecek def'iler hakkındaki sınırlandırmaları açıklayamaması yönünden, hem de icabın sakat olması durumunda yeterli koruma sağlanmaması açısından dır.

Şart teorisi en başta cironun kayıtsız şartsız olması gerektiği kuralına (TTK 682/1) ters düşmektedir. Bunun dışında taraflar arasında şart anlaşmasının varlığını kabul de farazi bir çözümden öteye geçmektedir²⁵³. Müracaat borçlusuna hakkın intikali kural olarak kanun hükmü gereğince olduğundan çözümü taraflar arasındaki anlaşmada aramak hatalı bir yaklaşımdır.

Muntazar hak teorisinde ise, cirantanın bekleyen bir hakkının bulunması ile hamilin hakkının aynı anda bulunması senetteki alacağın tekliği ile bağdaşmadığından ciroyu açıklamakta yetersiz kalmaktadır.

Temlik teorisi, özü itibarıyla diğer teorilere nazaran kanuni düzenlemelere daha uygunsa da, bazı müesseselerin açıklanmasında yetersiz kalmaktadır. Bu teoriye göre, kambiyo alacağının kayıtsız ve şartsız hamile devrolunduğuna yukarıda değinmiştik²⁵⁴. Ancak, aşağıda göreceğimiz üzere cironun temlik fonksiyonu bütün ciro türlerinde bulunmamaktadır²⁵⁵. Örneğin tahsil cirosunda ciranta mülkiyet hakkını muhafaza etmekte fakat senet bedelinin kabzı amacıyla hamile vekâlet vermektedir. Ciranta, hamile sadece senedin zilyetliğini geçirmekle yetinmektedir. Temlik teorisinin, kanunun “devrolunur” lafzına sıkı sıkıya bağlı olması da eleştirilmeye değer bir husustur. Ciranta poliçeden doğan hakları hamile devrediyor ise, son cirosu beyaz ciro olan bir senedi hırsızdan devralan iyiniyetli kişinin hukuki durumunun bu teori ile

²⁵² ALIŞKAN 84; KINACIOĞLU 162; ÖZTAN 561; TÜZEL 30.

²⁵³ KINACIOĞLU 163; ÖZTAN 559

²⁵⁴ Bkz. Aşa. Temlik Teorisi sayfa?

²⁵⁵ Bkz. Aşa. Temlik Fonksiyonu sayfa?

açıklanması olanaksızdır. Zira hırsız esasında sahip olmadığı bir hakkı devredecektir. Keza, iyiniyetli üçüncü kişi daha sonradan senedi hırsızdan devraldığını bilse dahi iyiniyeti korunur.

IV. Cironun Şekli

Ciro, bir takım şekil şartlarına bağlanmış yazılı bir irade beyanıdır²⁵⁶. Cironun şekli TTK 68’te düzenlenmiştir²⁵⁷. Buna göre, ciro senedin üzerine yazılabileceği gibi, “*alonj*” denilen senede bağlı bir kâğıt üzerine de yazılabilir²⁵⁸. Her halükârda cironun ciranta tarafından imzalanması gerekir. Dolayısıyla ciro sözlü olarak yapılamaz²⁵⁹.

Ciro senedin üzerinde herhangi bir yere yazılabilir; fakat ön yüze yazılmak isteniyorsa imza sahibinin (cirantanın) ciro iradesinin açıkça anlaşılıyor olması gerekir. Zira keşideci (bonoda düzenleyen) ve muhatap dışında senedin ön yüzüne atılan imza “*ava*” hükmündedir (TTK 701/3). Devir beyanı ile cirantanın imzasının farklı yerlerde olması halinde durum ne olacaktır? Örneğin, devir beyanı ön yüzde, cirantanın imzası senedin arkasında olabilir. Bu durumda, imzanın beyanı kapsayacak şekilde atılmamış olması nedeniyle ön yüzdeki devir beyanının geçerliliği söz konusu olmaz. Arka yüzdeki imza beyaz ciro hükmündedir (TTK 683). Bu örneğin tersi de düşünülebilir. Örneğin devir beyanı senedin arka yüzünde olmasına karşın, ciranta ön yüze imza atmış olabilir. TTK 683/2 hükmü çerçevesinde senedin ön yüzüne beyaz ciro

²⁵⁶ Kambiyo senedinin devri sözleşmesi, iki taraflı bir hukuki işlem olması nedeniyle senedi devralan kişinin de bu hususta kabul beyanını açıklaması gerekir. Kabul beyanı, açık olabileceği gibi zımnî de olabilir.

²⁵⁷ Kıymetli evrakın devrinde cironun şekline ilişkin TTK 648 hükmü gereğince ciro, poliçenin ciro-suna ilişkin hükümler uyarınca yapılır.

²⁵⁸ Alonj ile senet arasındaki bağ ile ilgili bkz. yuk. sayfa 47. Dn 228.

²⁵⁹ “*Temlik cirosunun ciranta tarafından imzalanmış olması gerekir. İmzanın cirantaya ait olmadığı bilirkişi raporu ile sabit olursa ciranta ile hamilin senedin ciro edildiği yolunda sözbirliği etmeleri yeterli sayılmaz*” HGK 17.04.1968 t., 1967 / 129 E, 1968 / 259 K (ABD, 1968, S. 4, s. 770-771); **KARAYALÇIN** 134; **ALIŞKAN** 160; **İMREGÜN** 69; **ÖZTAN** 567; **POROY / TEKİNALP** 157, N. 256.

yapılamaz. Yine bu imzanın 701/3 hükmüne göre aval sayılması gerekir. Senedin arkasındaki devir beyanı ise, imza eksikliğinden ötürü geçersiz sayılır. Teamülen ciro senedin arkasına yazılmaktadır.

Cironun asgari şekil şartı imzadır. Sadece cirantanın imzasını taşıyan ciroya “*beyaz ciro*” denir²⁶⁰. Hamiline ciro, beyaz ciro hükmündedir (TTK 682/3). Ciroda imza dışında bir şart aranmadığından ciro tarihi, ciro yeri, lehine ciro edilen kimsenin ismi²⁶¹, bedel, cirantanın adresi²⁶² gibi bilgileri içermemesi geçerliliğini etkilemez. Fakat imzanın el yazısı ile atılması gerekir²⁶³; aksi takdirde ciro beyanı hiçbir sonuç doğurmaz²⁶⁴.

Ciro kayıtsız ve şartsız yapılmış olmalıdır (TTK 682/1-c.1). Ancak ciro bir şartla bağlanmış ise, bu husus cironun geçerliliğini etkilemez. Şart yazılmamış sayılır (TTK 682/1-c.2). Bu kuralın kanuni istisnaları mevcuttur: Öncelikle keşideci kabul için ibrazı yasaklamamış ise, her ciranta bir süre tayin ederek veya süre tayin etmeksizin poliçenin kabul için ibrazını zorunlu tutabilir (TTK 692/4). Yine ciranta, kabul etmeme veya ödememe hâllerinde sorumlu olmayacağını şart koşabilir (TTK 685/1). Ciranta ayrıca, senedin mülkiyetini karşı tarafa geçirmeden tahsil kaydı (TTK 688) ve rehin kaydı (TTK 689) ile senedi devredebilir. Keza, ciranta, görüldükten belli bir süre sonra ödenmesi gereken poliçeye kabule arz süresini kısaltan bir kayıt (TTK 693/3) koyabilir. Yahut görüldüğünde ödenecek poliçenin ibraz süresini kısaltabilir

²⁶⁰ Beyaz ciro, cironun çeşitleri başlığı altında ayrıca incelenecektir.

²⁶¹ Muayyen bir kimsenin emrine yapılan ciroya “*tam ciro*” denir. Tam ciro, cironun çeşitleri başlığı altında ayrıca incelenecektir.

²⁶² Cirantanın adresi, ciro beyanında yer alması zorunlu bir unsur olmamakla birlikte, özellikle, hamilin poliçenin kabul edilmesinin veya ödenmediğinin poliçe yükümlülerine bildirmesi hususunda önem arz eder (TTK 723/4). TTK 723/4 hükmüne göre, bir ciranta adresini hiç yazmamış veya okunması mümkün olmayacak şekilde yazmış ise, ihbarın ondan önceki cirantaya yapılması yeterlidir.

²⁶³ **KARAYALÇIN** 134; **ÖZTAN** 568; **POROY / TEKİNALP** 157, N. 256; **PULAŞLI** 138.

²⁶⁴ **KARAYALÇIN** 134; **ÖZTAN** 568-569; **PULAŞLI** 139.

(TTK 704/1). Son olarak, poliçenin tekrar ciro edilmesi ciranta tarafından yasaklanabilir (TTK 685/2).

Kısmî ciro ise batıldır. Zira senet bölünemez ve senetsiz hak ileri sürülemez²⁶⁵. Dolayısıyla kambiyo senedi birden fazla lehtar gösterilerek ayrı ayrı devredilemez. Bu temelde Yargıtay, bir bonoda gösterilen iki lehtardan sadece biri tarafından senedin ciro edilmesini “kısmî ciro” olarak değerlendirmiş ve bunun batıl olduğu sonucuna varmıştır²⁶⁶. Ancak kambiyo senedinde cironun lehtarları görünen birden fazla kimse müşterek alacaklı sıfatına sahip iseler, bu ciro geçerlidir²⁶⁷.

Cironun çizilmesi mümkündür. Bu durumda ciro yazılmamış sayılır (TTK 686/1). Ciroyu ancak *çizme hakkına sahip olanlar* çizebilir. Ciro, öncelikle, ciranta tarafından henüz cironun lehtarına kambiyo senedi teslim edilmeden önce çizilebilir. İkinci olarak, ciroyu çizme hakkına sahip diğer kimseler, müracaat borçlusu sıfatıyla hamile ödemede bulunmuş kimselerdir. Müracaat borçlusu olarak hamile ödeme yapan her ciranta, kendi cirosunu ve kendisinden sonra gelen borçluların cirosunu çizebilir (TTK 727/2). Ancak belirtilen iki durumun dışında ciro çizilirse, kambiyo senedinde tahrifata yol açar²⁶⁸. *POROY / TEKİNALP*’e göre, ciro zincirindeki kopukluk bazen, TTK 686/1-c.1 hükmü gereğince, zinciri bozan cironun çizilmesiyle giderilebilir²⁶⁹. Yazarlar, bu görüşlerini açıklamak amacıyla şu örneği vermektedirler: “*Mesela, poliçe L’den C₁’e ve C₁’den X’e ve gene C₁’den C₂’ye teslim edilmişse C₂ X’e yapılan ciroyu çizip düzeltebilir.*” Yazarların bu görüşüne katılmak zordur. Öncelikle, hamil, kendisinden önce yapılan ciroları hiçbir surette çizme hakkına sahip değildir. Daha önce belirttiğimiz hallerin dışında kambiyo senedi ilişkisinde bulunanların

²⁶⁵ İMREGÜN 70; *POROY / TEKİNALP* 157, N. 257.

²⁶⁶ 12. HD, 8.3.1988 t., E. 1987 / 4298, K. 1988 / 2705; *POROY / TEKİNALP* 157, N. 257; *KARAYALÇIN* 138; *KINACIOĞLU* 166; *PULAŞLI* 139.

²⁶⁷ *POROY / TEKİNALP* 157, dn. 94’te anılan TD, 5.10.1954 T, 53/5127 E, 6685 K, sayılı Yargıtay içtihadı; *PULAŞLI* 142.

²⁶⁸ ÖZTAN 587; *POROY / TEKİNALP* 157, N. 258.

²⁶⁹ *POROY / TEKİNALP* 166, N. 270.

böyle bir hakkı mevcut değildir. Kaldı ki, bu görüş, kötünîyetli iktisapların korunmasına yol açabilir²⁷⁰. Verilen örnek üzerinden açıklamak gerekirse; örneğin C₁'in, X'ten poliçeyi çalarak yeniden iktisap etmesi ile C₂'ye ciro yoluyla devretmesini meşru hale getirmiş oluruz. Böylelikle esasında şekli anlamda hak sahibi olmayan C₂, hem şekli hem de maddi anlamda hak sahibi olmayan C₁'in kendi iradesi ile şekli anlamda hak sahibi sıfatını iktisap edecektir. Nitekim yazarlar da tam cironun çizilerek beyaz ciro'ya çevrilmesi meselesini bir Yargıtay kararı etrafında tartışır iken, belirttiğimiz kötünîyetli iktisap ve kullanımları göz önünde bulundurmıştır²⁷¹. Öğretide de bu görüş kabul edilmektedir²⁷².

Daha önce senedi ciro yoluyla devretmiş bir kişiye tekrar ciro yapılmış ise, bu kişinin kendisinden önce gelen ciroları çizmesi halinde durum ne olacaktır? Örneğin, L-C₁-C₂-C₃-C₁-C₄-H ciro silsilesinde C₁, kendisine ikinci kez ciro yapılarak iktisap ettiği senetteki önceki cirosundan sonra gelen cirantaları (C₂ ve C₃'ü) çizebilir mi? Bu soruya olumsuz cevap vermek gerekir²⁷³. Zira 727/2 hükmü buna engeldir. Keza, ciro zincirinin uzaması durumunda, sonraki hamiller açısından C₂ ve C₃'ün müracaat borçlusu sıfatını taşımaları gerekliliği de bu görüşümüzü kuvvetlendirmektedir. Kısacası C₁'e, kendisine tekrar ciro edilmesinden dolayı, önceki cirosundan sonra gelen cirantaları çizme hakkı verilirse, ikinci cirosundan sonra gelen cirantaların ve hamilin müracaat borçluları sınırlandırılmış olur.

Burada özellik arz eden bir durum da cirantanın tam ciroyu beyaz ciro hâline getirerek devredip edemeyeceği hususudur. Konu “Çizilmiş cirolar bu hususta yazılmamış sayılır.” (TTK 686/1-2.c) hükmü ile yakından alakalıdır. Ciranta cironun bir kısmını çizme hakkına sahip midir? Senedi önce tam ciro ile senedi devretmek isteyen ciranta, devretmeden önce sadece imza kısmı kalacak şekilde ciroyu çizebilir

²⁷⁰ **TEKİL** 130.

²⁷¹ **POROY / TEKİNALP** 157 vd., N. 258.

²⁷² **İMREGÜN** 71, **TEKİL** 130.

²⁷³ **İMREGÜN** 71.

mi?²⁷⁴ Başka bir ifade ile, tam ciro yapılan kişinin adı silinerek, ciro, beyaz ciroya dönüştürülebilir mi? *Kanımızca* TTK 686/1-2.c hükmünü, cironun tamamı için anlamak gerekir; cironun bir kısmının çizilmiş olması, cironun yazılmamış sayılmasını gerektirir. Ancak bunu mutlak olarak uygulamak hakkaniyete uygun düşmez. Burada *cironun esaslı unsurları* ve *cironun esaslı olmayan unsurları* ayırımında konuyu ele almak gerekir. Şöyle ki, cironun kısmen çizilmesine cevaz verilmesi hâlinde, maddi anlamda ve şekli anlamda hak sahibi olmadan senedi iktisap eden herkes, önceki cirolardan tam ciroları beyaz ciro hâline getirecek şekilde çizerek, kendisini senedin şekli anlamda hak sahibi durumuna getirebilir²⁷⁵. Bu cironun esaslı unsurlarının silinmesi anlamına gelir. TTK 686/1-2.c bu durumda cironun yazılmamış olduğunu hükme bağlamaktadır. Sonuç olarak, tam ciroyu beyaz ciroya çevirmek mümkün değildir²⁷⁶. Dolayısıyla, ciranta kendi cirosunu çizmek istiyor ise, bunu imzasını da kapsayacak şekilde yapmalı ve daha sonra tekrar ciro yapmak istemesi durumunda yeniden imza atarak, kambiyo senedini devretmelidir. Nitekim, bu durumda ciroda cirantaya ait iki imza bulunmuş olmalıdır: *üzeri çizilmiş imza* (yazılmamış sayılacak olan ciroya ait imza) ve *çizilmemiş imza*. Cirantanın ciroya eklemiş olduğu tarih, bedel, adres gibi cironun esaslı olmayan unsurlarını silmesi halinde ise, ciroyu ayakta tutmak gerekir. Sadece silinen kısmın yazılmamış sayılması hakkaniyete uygun düşer.

TTK 686/1 hükmünde zikredilen *çizmek* ibaresini kalemle çizmek şeklinde anlamak gerekir. Öğretide bazı yazarlar tarafından çizmek ibaresi geniş yorumlanarak, silmek, kazımak, ciro şerhinin üzerine kâğıt veya bant yapıştırmak gibi işlemleri de kapsar şekilde kullanılmaktadır²⁷⁷. Kalemle çizme ciro beyanının kim tarafından çi-

²⁷⁴ Bu hususta Yargıtay 12. Hukuk Daire'sinin 19.04.1979 t., E. 979 / 3473, K. 979 / 3664 sayılı kararı ve bu kararın olumlu yönde eleştirisi için bkz. **POROY / TEKİNALP** 158, N. 258; *aksi yönde KARAYALÇIN* 143.

²⁷⁵ **POROY / TEKİNALP** 158, N. 258.

²⁷⁶ **DOĞANAY** 1836; **ÖZTAN** 587; **TEKİL** 130.

²⁷⁷ **DOĞANAY** 1836; **KARAYALÇIN** 142; **ÖZTAN** 587; **PULAŞLI** 140; **TEKİL** 130.

zildiğini göstermekte ispat kolaylığı sağlar. Daha önce belirttiğimiz gibi, ciro ancak çizmeye yetkili kimseler tarafından çizilebilir. İhtilaf halinde çizme işleminin kimin tarafından yapıldığı gramofolik inceleme yoluyla saptanmaya çalışılabilir. Fakat silmek, kazımak, bant yapıştırmak gibi çizme yöntemlerinde bu ispat kolaylığından yararlanma imkânı bulunmamaktadır, kimin tarafından cironun çizildiği hususunun saptanması oldukça güçtür. *Kanaatimizce*, bu şekilde ciro üzerinde yapılan değişiklikleri ve oynamaları karine olarak senet metninde tahrifat saymak gerekir. TTK 748 çerçevesinde senette imzası bulunan kişilerin sorumluluklarını da bu tahrifat neticesinde belirlemek gerekir.

V. Ciroda Kişiler

Kambiyo senedinde ilk ciroyu, *ilk hamil*²⁷⁸ olan kambiyo senedinin lehtarı yapar. Lehtar (ve sonraki hamiller) ciroyu temsilci vasıtasıyla da yapabilir. Bu durumda temsilci sıfatının açıkça belirtilmesi gerekir. Aksi takdirde, ciro zincirinde kopukluk meydana gelebilir. Kambiyo senedini ciro yoluyla devralan veya beyaz ciro ile devredilmiş kambiyo senedini sadece zilyetliğin devri ile iktisap eden kimse de ciranta sıfatı ile senedi devredebilir.

Mirasbırakanın ölümü halinde kambiyo senedinin mirasçılar tarafından nasıl devredileceği hususunu incelemek gerekir. Kambiyo senedinin miras yolu ile iktisabı halinde, cironun tüm mirasçılar tarafından; miras ortaklığına bir mümessil tayin edilmiş ise, mümessil tarafından yapılması gerektiği öğretide ve uygulamada genellikle kabul edilmektedir²⁷⁹. *ÖZTAN*, maddi hamil - şekli hamil ayrımının burada önemli olduğunu, şeklen hamil olmayan bir kimsenin ciro zincirinde ciranta sıfatı ile

²⁷⁸ “*Police, çek ve bonolarda, senet kime veya kimin emrine ödenecekse o kimseye hâmil denir*” (YILMAZ, Hukuk Sözlüğü 313). Buna karşılık, ÜLGEN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA 127)’de, *ilk hamil* olarak, lehine ciro yapılan kişiden bahsetmektedir. Oysa kambiyo senedinin lehtarı, senedin ilk alacaklısı sıfatına sahiptir ve senette *ilk hamil* olan kişidir.

²⁷⁹ İMREGÜN 74; POROY / TEKİNALP 160, N. 262; PULAŞLI 142; ÜLGEN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA) 127.

yer alamayacağını savunmuştur²⁸⁰. Maddi hukuk açısından hamil olup, şeklen hamil olmayan kişilere örnek olarak mirasçıları veren yazar, akabinde şeklen hamil olmayan kimselerin kambiyo senedini bir temlik işlemi ile devredebileceğini belirtmiştir. Aynı başlık altında, yazar belirttiğimiz açıklamalarının aksine miras halinde, mirasçıların tamamı tarafından poliçenin cirosunun yapılması gerektiğini belirtmiştir²⁸¹. *Kanaatimizce*, kambiyo senedinin miras yoluyla intikali söz konusu olduğu durumlarda da ciro edilebilmesi gerekir. Zira veraset belgesi poliçeye iliştilerle mirasçılar tarafından ciro yapılması mümkündür. Böylece yazarın²⁸² ileri sürdüğü, her seferinde senedin gerçekten devre yetkili bir kimse tarafından ciro edilip edilmediğinin etraflı şekilde araştırılması gereği ortadan kalkmış olur. Aynı şekilde haczolunmuş kambiyo senedini devralmak (İİK 120) veya bir işletmeyi devralmak (TBK 202) yoluyla külli ya da cüzi halefiyet ilkesi gereği iktisap eden kişiler de ciranta sıfatı ile senedi devredebilirler.

Tüzel kişilerin organ veya temsilcileri de kanun ve esas sözleşme hükümlerine göre tüzel kişi adına kambiyo senedini ciro yoluyla devredebilirler²⁸³. Buna karşılık bir kimse, tüzel kişi adına temsile yetkili olmadığı halde tüzel kişi unvanı altında ciro yapar veya birlikte temsilin zorunlu olduğu durumlarda temsilci tarafından tek başına imza atmak suretiyle ciro yapılır ise, bu durum tüzel kişinin sorumluluğunu doğurmaz²⁸⁴. Yetkisiz temsilci, kambiyo senedinden şahsen sorumlu olur (TTK 678).

²⁸⁰ ÖZTAN 562.

²⁸¹ ÖZTAN 565; ayrıca bkz. ÖZTAN 654, küllî halefiyet ile senedin iktisabı hakkındaki açıklamalar.

²⁸² ÖZTAN 563.

²⁸³ Tüzel kişinin devlet, belediye, ticaret şirketi, vakıf veya dernek vs. olmasına göre temsil yetkisine sahip organ veya temsilci statüsü değişken olduğundan biz çalışmamızda *temsilci* kavramını kullanacağız.

²⁸⁴ ÖZTAN 403; POROY / TEKİNALP 135, N. 211; PULAŞLI 91.

Adi şirket, donatma iştiraki ve yapı ortaklığının tüzel kişiliklerinin bulunmaması sebebiyle kambiyo senetlerinde lehtar olarak gösterilmeleri mümkün değildir²⁸⁵. Dolayısıyla kambiyo taahhüdü yolu ile hakları iktisaba ve borçları yüklenmeye ehil olmayan adi şirket, donatma iştiraki ve yapı ortaklığının tam cironun lehtarı olarak da gösterilmeleri söz konusu değildir. Bu nedenle, tüzel kişiliği bulunmayan ortaklıklar lehine tam ciro ancak tüm ortaklar belirtilerek yapılabilir.

Kambiyo senedinin hamili birden fazla ise, senedin devrine ilişkin usul aralarındaki ilişkiye göre belirlenir. Senedin hamilleri *alternatif hamil* olarak görünüyolar ise, herhangi biri tarafından yapılan ciro geçerlidir²⁸⁶. Örneğin “*L₁ veya L₂’ye ödeyiniz*”, şeklinde düzenlenen bir poliçede, L₁ ve L₂’den herhangi biri diğerinin iradesinden bağımsız olarak senedi ciro ile devredebilir. Birden fazla kişi *kümülatif hamil* olarak gösterilmişler ise, müşterek hamillerden her birinin ayrı olarak (ya da ortak temsilci vasıtası ile) imzalarının bulunması suretiyle kambiyo senedini ciro etmeleri gerekir²⁸⁷. Örneğin “*L₁, L₂ ve L₃’e ödeyiniz*”, şeklinde düzenlenen bir poliçede, lehtarların tamamının imzaları ile senedin ciro edilmesi gerekir. Aksi takdirde, kısmi ciro söz konusu olur ve bu ciro TTK 682/2 hükmü çerçevesinde batıldır.

Ciro, daha önce kambiyo senedinde yer almayan bir kişiye yapılabileceği gibi, herhangi bir şekilde kambiyo senedinde yer alan kişilere de yapılabilir²⁸⁸: Örneğin keşideci (düzenleyen), avalist, lehtar, ciranta... Bu konuda bir sınırlama getirilmemiştir (TTK 681/3). Burada kambiyo senedinin muhataba, keşideciye ve avaliste ciro edildiği durumlar özellik arz eder.

²⁸⁵ DOMANIÇ, Şerh 117; ERBEN, Ekbel: Bono, Poliçe Benzeri Kıymetli Evrakta Lehtar veya Muhatap Sıfatı ile Yer Alan İsimlerin Hukuki Geçerliliği, ABD, 1976, S. 6, s. 1004; GÖLE, Celal: Kambiyo Senetlerinde Lehtarın Belirsizliği, BATİDER, C. XIV, 1988, S. 3, s. 18; ÖZTAN 460; POROY / TEKİNALP 130; N. 202.

²⁸⁶ KARAYALÇIN 137; ÖZTAN 564; PULAŞLI 142; TEKİL 135.

²⁸⁷ KARAYALÇIN 137; ÖZTAN 564; PULAŞLI 142.

²⁸⁸ KINACIOĞLU 165; ÖZTAN 565; POROY / TEKİNALP 160, N. 262; ÜLGEN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA) 127.

*Poliçeyi kabul etmiş muhataba, keşideciye veya bonoda düzenleyene yapılan ciro, kambiyo senedindeki hakkı dondurur*²⁸⁹. Zira kabul eden muhatap (bonoda düzenleyen) senet bedelini nihayetinde ödeyecek kişidir; keşideci ise (bonoda düzenleyen), senedi tedavüle sokan ilk kişidir. Bu kimseler senedi tekrar ciro yoluyla tedavüle sokabilirler (TTK 681/3-2.c). Kabul etmiş muhatap, keşideci veya bonoda düzenleyen vadede senedi ciro yoluyla elinde bulunduruyor ise, burada alacaklı ve borçluluk sıfatları birleşmiş olacağından borç sona erer²⁹⁰. Kabul etmemiş muhataba yapılan ciro, kambiyo senedindeki hakkı dondurmaz. Nitekim, böyle bir durumda muhatap, sadece müracaat borçlusu durumundadır ve kambiyo senedinin asıl borçlusu sıfatını taşımamaktadır. Dolayısıyla, muhatabın müracaat borçlusu sıfatıyla hamile yapacağı ödeme kambiyo ilişkisini sona erdirmez.

Kambiyo senetlerinden çekte cironun özellik arz ettiği durumlar vardır. Bunlardan bir tanesi, muhatabın yaptığı cironun batıl olmasıdır (TTK 789/2). Çekte kabul müessesesinin bulunmamasına paralel bir hüküm getirilerek muhatabın çekte ciranta sıfatıyla yer almasına izin verilmemiştir. Bu hükmün amacı muhatabın herhangi bir şekilde kambiyo ilişkine girmesini önlemektir²⁹¹. Bir diğer özellik ise, muhataba yapılan cironun makbuz hükmünde olmasıdır (TTK 789/4). Bu hususta bir istisna getirilerek, muhatabın birden fazla şubesi olması halinde, muhatap şubeden başka bir şube üzerine yapılan ciro geçerli sayılmıştır (TTK 789/4). Muhatap banka üzerine yapılan cironun makbuz hükmünde sayılabilmesi için tam ciro ile devredilmiş olması gerekmektedir²⁹².

Avalist, kambiyo ilişkisi içinde olduğu halde senette ciranta sıfatına sahip olabilmesi için, senedin kendisine devredilmiş olması gerekir. Sadece avalist sıfatı ile

²⁸⁹ KINACIOĞLU 166; POROY / TEKİNALP 160, N. 262; PULAŞLI 142; TEKİL 135; ÜLGEN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA) 127.

²⁹⁰ KINACIOĞLU 166.

²⁹¹ KENDİGELEN (ÜLGEN / HELVACI / KAYA) 212.

²⁹² KENDİGELEN (ÜLGEN / HELVACI / KAYA) 212; PULAŞLI 230.

senette imzasının bulunması avaliste ciro zincirinde bulunma yetkisi vermez. Aksi takdirde son cironun beyaz ciro olduğu bir senette avalistin yapacağı devir işlemi, ciro zincirinde kopukluk meydana getirebilir.

Kambiyo senedinde ciranta olarak görünen bir kişiye yapılan ciroya öğretilde *mükerrer ciro* denmektedir²⁹³. Böyle bir durumda cirantaya rücu edilir ise, bu kişi, kendisinin iki cirosu arasında kalan kişilere müracaat edemez; ancak ilk cirosundan önceki kişilere müracaat edebilir²⁹⁴. Örneğin, L-C₁-C₂-C₃-C₄-C₂-C₅-H ciro zincirine sahip bir kambiyo senedinde C₂'ye müracaat borçlusu sıfatıyla başvurulması durumunda, ödeme yapan C₂, C₃ ve C₄'e senet bedelini ödemeleri için başvuramaz. Zira kendisi de aynı zamanda onların müracaat borçlusu sıfatına sahiptir. C₂ için sadece L ve C₁ müracaat borçlusu konumundadır. Görüldüğü gibi böyle bir durumda alacaklı-borçlu sıfatı tek kişi üzerinde birleşmekte fakat kambiyo ilişkisi devam etmektedir. Bu kıymetli evrak hukukuna ilişkin özel bir durum olup, TTK 681/3, TBK 135/1'in düzenlemesinin istisnasını oluşturmaktadır.

VI. Cironun Çeşitleri

A. Genel Olarak

Öğretilde cironun çeşitli yönlerden tasnifi yapılmıştır: yapılış şekli yönünden, yapılış zamanı yönünden, yasaklanmış olup olmaması yönünden, yapılış amacı yönünden vs... Bunlar arasında en fazla yapılış şekli yönünden²⁹⁵ ve yapılış amacı yönünden cironun tasnifi üzerinde durulmuştur. Biz de diğer tasniflere kısaca değinmekle birlikte şekil ve amaç yönünden tasnifler üzerinde ayrıntılı olarak açıklamalarda bulunacağız.

²⁹³ **POROY / TEKİNALP** 160, N. 262; **ÜLGEN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA)** 127; *mükerrer ciro* kavramı hakkındaki eleştirilerimiz için bkz. *Ciro Lehtarının Daha Önce Senet Borçlusu Olup Olmaması Yönünden*.

²⁹⁴ **POROY / TEKİNALP** 160, dn. 102; **PULAŞLI** 142.

²⁹⁵ **POROY / TEKİNALP**, Tam ciro/Beyaz ciro ayrımını temlik cirosunun türleri olarak incelemektedir (**POROY / TEKİNALP** 161 vd., N. 264 vd.).

B. Şekil Yönünden Ciro

1. Tam Ciro

Lehine ciro yapılan kişinin ismini ve devir beyanını ihtiva eden ciroya, *tam ciro* denir²⁹⁶. Örneğin “*Hıdır ADIGÜZEL’e ödeyiniz. (İmza B)*”. Ciro şerhinde emrine kaydının bulunup bulunmaması herhangi bir sonuç doğurmaz²⁹⁷. Örneğin “*Hıdır ADIGÜZEL’e ciro ettim. (İmza B)*”. Senet üzerinde yer alan kayıtların muamelattaki cari anlamlara uygun şekilde yorumlanması gerektiğinden²⁹⁸, cirantanın devir için kullandığı beyanları da bu şekilde incelemekte fayda vardır.

Tam ciro, son hamil dışında, lehine ciro yapılan teminat sorumluluğu yükler²⁹⁹. Zira senedi tam ciro ile iktisap eden kişi, kendi imzası ile senedi devretmek zorundadır. Bu, lehine ciro yapılan kişinin TTK 684/3’teki imkândan yararlanamamasının bir sonucudur.

2. Beyaz Ciro

Lehine ciro edilen kişinin ismini ihtiva etmeyen veya lehtar belli olmayan ciroya, “*beyaz (açık) ciro*” denir. Beyaz ciro yalnızca imzadan oluşabileceği gibi, kambiyo senedinin devrini veya ödeme emrini ihtiva eden bir ibareden de oluşabilir. Örneğin “*ödeyiniz (İmza B)*”, “*...emrûhavalesine ödeyiniz (imza B)*” veya “*(imza B)*” gibi.

Kambiyo senedinin arka yüzüne veya alonj üzerine yapılmayan imzadan ibaret beyaz ciro geçersizdir. Bu husus TTK 683/2’de açıkça düzenlenmiştir. Keza, senedin

²⁹⁶ Ciro kavramının yazılı bir beyan olması ve cirantanın imzasının aslı unsur olması sebebiyle, tanıda geçen ciro kavramının imzayı da kapsadığını belirtmek gerekir. Öğretide yapılan tanımlarda imzanın unsur olarak sayılması bu anlamda gereksizdir. Bkz. ALIŞKAN 160; DOMANIÇ 126; KARAYALÇIN 139; ÖZTAN 569.

²⁹⁷ KINACIOĞLU 175.

²⁹⁸ ÖZTAN 45.

²⁹⁹ DOMANIÇ, Şerh 126.

ön yüzüne keşideci ve muhatap (poliçede) dışında atılan her imza aval hükmündedir (TTK 701/3).

Hamiline yazılı ciro, beyaz ciro hükümlerine tabidir. Kambiyo senetlerinden poliçe ve bono hamiline yazılı olarak düzenlenemezler. Bu nedenle 865 sayılı mülga Türk Ticaret Kanunu'nda hamiline yazılı ciro batıl sayılmıştır (865 sy. TTK 537/2). Beyaz cironun kabulü ile hamiline cironun yasak olması arasındaki çelişki Cenevre Konferansı'nda giderilerek, bu yasak kaldırılmıştır³⁰⁰. 6762 sayılı mülga TTK 594/3 ile 6102 sayılı TTK'da 682/3 da hamiline yazılı ciroya cevaz verilerek, bunun beyaz ciro hükmünde olduğu düzenlenmiştir. Kambiyo senedinin hamiline yazılı ciro ile devri, onu hamiline yazılı senede dönüştürmez³⁰¹. Sadece kambiyo senedinin tedavül gücünü arttırır.

Beyaz ciro, tam cironun hükümlerini doğurduğu gibi, lehtara tanıdığı imkânlar da daha geniştir. TTK 684/2'deki imkânlar şu şekildedir:

- **Doldurma yetkisi:** Kambiyo senedini beyaz ciro ile devralan kimse, boş bırakılan *cironun lehtarı* kısmına kendi adını veya bir başkasının adını yazabilir. Böyle bir durumda senet sanki daha en başta tam ciro ile devredilmiş gibi işlem görür. Doğal olarak, senet başkasının adına doldurulur ise, senedi fiilen dolduran kişi (beyaz ciro ile senedi iktisap eden kişi) ya senedin tekrar tedavülü için adına doldurma işlemi yaptığı kişiye senedi imzalamak için teslim edecek, ya da senedi temsilci sıfatıyla imzalayarak ciro etmek zorunda kalacaktır. İlk durumda beyaz ciroyu dolduran kişi artık kambiyo ilişkisi içine hiç girmemiş gibi olur. İkinci durumda ise, yetkisiz temsile ilişkin hükümlerin uygulanmasını gerektiren hallerde *dolduran kişinin* sorumluluğuna gidilir.

Doldurma yetkisi, tam ciroya nazaran daha geniş görünse de, cirantanın durumunu ağırlaştırmayacak kayıtların dercedilmesi ile sınırlıdır. Örneğin hamil,

³⁰⁰ KARAYALÇIN 140; ÖZTAN 575.

³⁰¹ ÖZTAN 575.

beyaz ciroya protestodan muafiyet kaydı koyamaz³⁰². Yine hamil, ancak kendi cirantasının yapmış olduğu son beyaz ciroyu doldurma yetkisine sahiptir³⁰³. Aksi takdirde, daha önceki beyaz ciroya yapılan eklemeler tahrifata yol açar³⁰⁴.

- **Cirosuz devir yetkisi:** Beyaz ciro, senedi hamiline yazılı senet haline getirmez fakat hamiline yazılı senet gibi tedavülünü sağlar. Beyaz ciro ile senedi iktisap eden kişi, senet üzerinde hiçbir işlem yapmadan, zilyetliğin geçirilmesi yoluyla senedi devredebilir (TTK 684/2-c). Bu durumda, senedi devreden kişi, ciranta olarak görünmeyeceğinden, kambiyo senedi borçlusu sıfatıyla da sorumlu olmayacaktır.

- **Ciro ile devir yetkisi:** Tam ciroda olduğu gibi, beyaz ciroda da senet hamili, senedi tam ciro ya da beyaz ciro ile devretme yetkisine sahiptir. Böylelikle, kişi, ciranta sıfatı ile sorumluluk altına girer.

C. **Ciro Lehtarının Daha Önce Senet Borçlusu Olup Olmaması Yönünden**

Ciro, kambiyo senedinde imzası bulunan bir kişinin lehine yapılabileceği gibi, üçüncü bir kişi lehine de yapılabilir. Kambiyo senedi borçlusuna yapılan ciroya *geriye* (*geriye doğru*) *ciro* denir³⁰⁵. Keşideci, kabul etmiş muhatap, lehtar, ciranta veya

³⁰² ÖZTAN 577.

³⁰³ ÖZTAN 577.

³⁰⁴ ÖZTAN 577.

³⁰⁵ KINACIOĞLU 165; ÖZTAN 636. Geriye ciro kavramı, öğretide bazı yazarlar tarafından farklı bir anlamda kullanılmaktadır. Müracaat hakkının kullanılması aşamasında hamilin senet borçlularına yeni bir ciro ile başvurabilmesi gerekip gerekmediği “*geriye ciro*” başlığı altında incelenmektedir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. KAYA (ÜLGEN / HELVACI / KENDİGELEN) 181; POROY / TEKİNALP 220, N. 372. Yine Yargıtay da geriye ciro kavramını müracaat aşamasında hamilin başvuru ödeme sonucunda yaptığı ciroya özgü olarak kullanmaktadır. Hatta Yargıtay eski kararlarında hamilin müracaat haklarını kullanırken borçlu lehine ciro yapması gerektiği, ancak bu şekilde ödeme yapan borçlunun meşru hamil sıfatıyla kendi borçlularına başvurabileceği yönünde sonradan terk ettiği içtihatlarla sahiptir. Yargıtay’ın bu yönde içtihatları ve bunların eleştirisi için bkz. TEKİNALP, Ünal: Geriye Giro ve Teminat Senedi Sorunları, XI. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara 1994, s. 185 vd.

aval veren (avalat) lehine yapılan ciro bu minvaldedir. Örneğin K-L-C₁-C₂-L(C₃)-H şeklinde bir ciro zincirinin bulunduğu kambiyo senedinde, C₂'nin L(C₃)'e yapmış olduğu ciro, bir geriye cirodur. Böyle bir durumda alacaklı ve borçlu sıfatları birleşmektedir. Fakat burada TBK 135/1'deki borcun sona ermesine ilişkin hüküm uygulanmaz. TBK 135/3'te kıymetli evraka ilişkin hükümler saklı tutulmuş, TTK 681/3'te ise, geriye ciro halinde senedin tekrar tedavüle koyulabileceği belirtilmiştir. Cirantaya yapılan geriye ciro hakkı dondurmaz. Zira ciranta asıl borçlu olmadığı için, ilk yaptığı cirodan önce gelen kişilere başvurabilecektir. Buna karşılık, poliçeyi kabul etmiş muhataba, keşideciye veya bonoda düzenleyene yapılan ciro, kambiyo senedindeki hakkı dondurur³⁰⁶.

Öğretide kambiyo senedinde ciranta olarak görünen kişiye yapılan ciroya *mükerrer ciro* denildiğinden bahsetmiştik³⁰⁷. *Mükerrer*'in sözlük anlamı “*tekrarlanmış, yinelenmiş*”tir³⁰⁸. Dolayısıyla, burada yanlış bir kullanımdan söz etmek mümkündür. Zira, cirantaya yapılan ciro ile yinelenmiş olan husus ciro işleminin kendisi değil, ciro lehtarının senet alacaklısı sıfatıdır. Örneğin K-L-C₁-C₂-L(H) şeklindeki bir ciro zincirinde lehtar, hamil durumundadır ve senedi tekrar ciro etmemiştir. Görüldüğü gibi ilk ciranta olan lehtara sadece bir kez ciro yapılmıştır. Lehtarın senedi ilk iktisabında senet kendisine ciro yoluyla devredilmemiştir. Bu anlamda lehtara yapılan tekrarlanmış bir ciro mevcut değildir. Bununla birlikte lehtar daha önce keşideciden senedi devralarak kazandığı alacaklılık sıfatını bu kez kendisine yapılan ciro ile kazanmıştır. Öğretide kullanılan mükerrer ciro kavramı bu durumu açıklamakta yetersiz kalmaktadır. *Kanaatimizce* cirantaya yapılan ciroya ilişkin olarak *mükerrer iktisap* veya *mükerrer alacaklılık* kavramlarının kullanılması daha doğru olacaktır. Zira, örneğimizde L, senedin ikinci kez alacaklısı durumuna geldiği halde, ikinci kez ciranta durumuna girmemektedir. Mükerrer ciro kavramının ise, cirantanın tekrar ciro

³⁰⁶ KINACIOĞLU 166; POROY / TEKİNALP 160, N. 262; PULAŞLI 142; TEKİL 135; ÜLGİN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA) 127.

³⁰⁷ Bkz. *Ciroda Kişiler*.

³⁰⁸ <http://tdkterim.gov.tr/bts/>.

zincirine ciranta sıfatıyla dahil olması durumunda kullanılması uygun olacaktır. Örneğin K-L-C₁-C₂-L(C₃)-H ciro zincirinde L'nin C₃ sıfatıyla H'ye yapmış olduğu ciroya mükerrer ciro denilmesi, kavramların kullanımı açısından daha doğru olacağı düşüncesindeyiz. Zira, L'nin iki ayrı cirosu olduğu görülmektedir.

Senedi kabul etmemiş muhataba yapılan ciro, geriye ciro vasfını taşımaz. Zira, senedi kabul etmemiş muhatabın senetten doğan bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Muhatap senedi ciro ederse, sorumluluğu ciranta sıfatıyla sınırlı olur. Hamil sıfatıyla kabul etmemiş muhatap sıfatının birleştiği durumda, muhatabın müracaat hakkını kullanabilmesi için ayrıca kendi üzerine protesto çekmesi gerekmez³⁰⁹. Zira, kişinin kendisini protesto etmesi hem hayatın olağan akışına ters düşer, hem de usul ekonomisi yönünden gereksiz bir formalitedir³¹⁰. Kabul etmeme protestosu olmadan müracaat bu durumda ispat yönünden sıkıntı yaratmaz. Burada kabul etmeyen kişinin kendisi müracaat borçlularına başvurduğundan bu durumun ayrıca bir ispat vasıtasıyla ileri sürülmesi gerekmemektedir.

Geriye ciroda, senedi iktisap eden kişinin başvurabileceği müracaat borçlularının kimler olacağı incelenmesi gereken bir diğer husustur. Zira, geriye ciro dolayısıyla hamilin ilk ciro dolayısıyla kendisinden önce gelen senet borçluları olduğu gibi ikinci ciro dolayısıyla da kendisinden önce gelen senet borçluları vardır. Örneğin K-L-C₁-C₂-C₃-C₂-H ciro zincirinde müracaat borçlusu sıfatı ile H'ye ödeme yapan C₂'nin müracaat borçluları kimlerdir? Kambiyo senedini geriye ciro ile iktisap eden kişi, müracaat haklarını kullanırken, daha sonra senet borçlusu sıfatıyla sorumlu olacağı kişilere karşı başvuru hakkına sahip değildir. Bu durum, *geriye verilmesi gereken şeyi talep eden kimse kötünîyetle hareket eder*³¹¹(*dolo facit qui petit quod redditurus est*³¹²) ilkesi gereğince ve MK 2 hükmü çerçevesinde değerlendirilir. Do-

³⁰⁹ Aksi yönde KARAYALÇIN 198; KINACIOĞLU 166; ÖZTAN 636.

³¹⁰ HUECK / CANARİS 86 (zikreden ÖZTAN 636, dn. 427).

³¹¹ KAYA (ÜLGEN / HELVACI / KENDİGELEN) 181.

³¹² ÖZTAN 637.

layısıyla örneğimizde H'ye ödeme yapan C₂, C₃'e alacağı için müracaat borçlusu sıfatıyla başvuramaz. C₂'nin müracaat haklarını K, L ve C₁'e karşı kullanabilir. Burada kısıtlama sadece C₂ yönündendir. Yoksa H'ye karşı C₃'ün müracaat borçlusu sıfatı sona ermemektedir.

Geriye ciro rehin cirosunda iki şekilde yapılabilir. İlk olarak, senedi *mükerrer iktisap* eden kişi senedi rehin cirosu ile almış olabilir. Örneğin K-L-C₁-C₂-L(H) şeklinde bir ciro zincirinde L'ye yapılan ciro rehin cirosu olabilir. Bu durumda L, TTK 689'a göre rehin cirosu hükümleri çerçevesinde, rehin hakkı sahibi sıfatı ile K'ya başvurabilir. L, C₃ sıfatıyla yeni bir ciro yaparsa bu ciro tahsil cirosu hükmündedir (TTK 689/1). İkinci olarak ise, senedi mükerrer iktisap eden kişi, senedi rehinli alacaklıdan ciro yoluyla devralmış olabilir. Örneğin K-L-C₁-C₂-L(H) şeklinde bir ciro zincirinde C₂'ye yapılan ciro rehin cirosu ise, C₂'nin L'ye yapmış olduğu geriye ciro tahsil cirosu hükmündedir (TTK 689/1).

D. Cironun Yapılış Zamanı Yönünden

Ciro esas itibariyle, vadeden önce veya sonra yapılabilir. Bir cironun vadeden sonra yapılmış olması, onun hukuki niteliği esas itibariyle etkilemez. Bu “etkilenmeme” nispeten kısa bir süre için söz konusudur. Zira, ödememe protestosundan veya ödememe protestosunun düzenlenmesi için öngörülmüş süreden sonra yapılan ciro, *alacağın temlik* hükmündedir (TTK 690/1). Belirtilen süreler içinde yapılmayan ciroya *gecikmiş ciro* denir³¹³. Kabul etmeme protestosunun çekilmesinden sonra ödeme için ayrıca ibraza gerek olmadığı gibi, ödememe protestosu çekilmesi de gereksiz olduğundan (TTK 714/4), kabul edilmeme protestosu çekildikten sonra yapılan ciro da gecikmiş cirodur ve alacağın temlik hükmündedir³¹⁴. Bu durumun belli

³¹³ ALIŞKAN 330, ŞAHİN, Ayşe: Kambiyo Senetlerinde ‘Gecikmiş Ciro’ya Bağlı Hukuki Sonuçlar, Prof. Dr. Fırat ÖZTAN’a Armağan, C. 2, Ankara 2010, s. 1928 vd; ÖZTAN 637.

³¹⁴ POROY / TEKİNALP 159, N. 261. Aksi yönde bkz. KARAYALÇIN 135-136; ŞAHİN 1933-1934.

başlı sonuçları, şahsî def'ilerin ileri sürülebilmesi ve teminat fonksiyonunun bulunmamasıdır (BK 188)³¹⁵.

Gecikmiş cironun, tam veya beyaz ciro olması alacağın temlik sonucunun doğumu açısından fark yaratmaz³¹⁶. Zira, kanundan doğan bir sonuç söz konusudur. TTK 690/1 hükmü çerçevesinde sadece imzadan oluşan, yani bir temlik beyanı içermeyen devir de alacağın temlik hükmünde olacaktır. Burada kanundan doğan bir sonuç olduğu için tarafların gerçek iradesi önemli değildir.

Tarih kaydının cironun zorunlu bir unsuru olmadığından daha önce bahsetmiştik³¹⁷. Karine olarak, tarihsiz ciro, ödememe protestosunun düzenlenmesi için öngörülen süreden önce yapılmış sayılır (TTK 690/2). Böylelikle aksi ispat edilinceye kadar, bir ciro, alacağın temlik hükümlerini doğurmaz, normal bir ciro olarak işlem görür. İspat külfeti, cironun yukarıda belirtilen tarihlerden sonra yapıldığını iddia eden senet borçlusuna aittir.

E. Cironun Yasaklanmış Olup Olmaması Yönünden

Kambiyo senedinin cirosu keşideci veya cirantalar tarafından yasaklanabilir. Bunun için, senede *menfi emre kaydı* veya *cironun kabil olmadığı kaydı* dercedilmesi yeterlidir. Örneğin, “emre yazılı değildir”, “cirosu yasaklanmıştır”, “ciro yapılamaz” gibi (TTK 681/2).

Keşideci ile cirantaların ciroyu yasaklayan kayıtları farklı sonuçlar yaratır. Keşideci tarafından konulan ciro yasağı, emre yazılı senedi nama yazılı senet haline

³¹⁵ **POROY / TEKİNALP** 159, N. 261; **PULAŞLI** 141; **ÜLGEN** 126. Gecikmiş cironun hukuki sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **ŞAHİN** 1940 vd.

³¹⁶ **DOMANIÇ** Şerh, 39; **KENDİGELEN** 171; **ÖZTAN** 573; **ŞAHİN** 1959. Yargıtay eski tarihli kararlarında gecikmiş bir beyaz cironun alacağın temlik hükümlerinde olduğunu kabul etmekteydi bkz. 12. HD, 15.10.1980 t., 1980 / 5933 E., 1980 / 7480 K (www.kazanci.com). Yargıtay, yeni tarihli kararlarında bu görüşünden dönmüştür. Yüksek Mahkemeye göre, alacağın temlikinin şekil şartlarını taşımayan bir cironun alacağın temlik hükümlerine tabi olması mümkün değildir. Bkz. 19. HD, 29.04.2005 t., 2004 / 8134 E, 2005 / 4829 K (www.kazanci.com).

³¹⁷ Bkz. Cironun Şekli başlığı.

getirir. Kambiyo senedi bundan sonra alacağın temliki ile devredilir. Ciro yasağına ilişkin kayda keşideci ve senet ile borçlanan herkes dayanabilir. Cirantanın koyduğu ciro yasağı ise, senedin türü üzerinde herhangi bir değişiklik yaratmadığı gibi, senedin ciro ile devrini dahi engellemez. Cirantanın koyduğu kayıt, sonraki cirantaların yapacağı ciolar bakımından, hamillere karşı kendi sorumluluğunu kaldırmaya yöneliktir (TTK 685/2)³¹⁸.

Görüldüğü üzere, keşidecinin koyduğu ciro yasağı kaydı senedin daha en başta türünü değiştirerek, tedavüle bu şekilde çıkmasını sağlarken, cirantanın dercettiği kayıt sadece kendi sorumluluğunu sınırlandırmaya yöneliktir. Pek tabiidir ki, cirantanın koymuş olduğu ciro yasağına (veya menfi emre kaydına), diğer senet borçlularının tamamının imzaları ile onay vermesi durumunda, bu kayıt senedin tahvili sonuçlarını da doğurur.

Kambiyo senedine *rehin cirosu yapılamaz* şeklinde bir kayıt düşülmüş ise bunun etkisi ne olur? Keşidecinin rehin cirosunu yasaklaması *kanaatimizce* senedin niteliğini değiştirmez. Senet keşideci tarafından konulmuş rehin cirosu yasağını içeren bir kayıt ile nama yazılı hale dönüşmez. Keşideci sorumsuzluk kaydı koyamayacağından rehin cirosu ile senedi devralan kişiye karşı sorumlu kalmaya devam eder. Rehin cirosundan önce sorumluluk altına girmiş olan cirantalar ise, rehin cirosu lehlerine ve sonra gelen hamillere karşı sadece rehin cirosu ile sorumlu olmayacaklarını ileri sürebilirler.

F. Cirantanın Teminat Yükümlülüğünü Kaldırıp Kaldırmaması Yönünden

Ciranta, kendisinden sonra gelenlere karşı, kambiyo senedinin kabul edilmesinden veya ödenmemesinden dolayı senet borçlusu sıfatıyla sorumlu olmaktadır. Bu sorumluluktan kurtulmak isteyen ciranta, cironun teminat fonksiyonunu kendi

³¹⁸ Cirantanın ciroyu yasaklayan kaydı içeren cirosuna öğretide *isme ciro* denilmektedir (ÖZTAN 639). İsmi ciro dolayısıyla sorumsuzluğa sadece, bunu yapan ciranta (ve varsa lehine aval veren) dayanabilir, diğer senet borçluları bundan yararlanamaz.

açısından kaldırarak senedi devretme yoluna gidebilir (TTK 685/1). Bunun için ciranta, ciro şerhine teminatı kaldıran bir ibare eklemelidir. Kaydın şekline ilişkin herhangi bir sınırlama getirilmediğinden, ciranta duraksamaya yer vermeyecek şekilde örneklendirdiğimiz gibi bir kayıt ile kendisini sorumluluktan kurtarabilir. Örneğin “bilâ teminat”, “bilâ mesuliyet”, “ödememeden sorumlu olmadan”, “garantisiz” gibi.

G. Yapılış Amacı Yönünden

1. Temlik Ciro

Kambiyo senedinin mülkiyeti ile birlikte senetten doğan hakları karşı tarafa devretmek amacıyla yapılan ciroya, *temlik ciro* denir. Temlik ciro ile ciranta artık senedin nihai alacaklısı sıfatını kaybeder ve ciro yaptığı şahsa ve ondan sonra gelecek olanlara karşı sorumlu olur. Ciro şerhinde, cironun hangi amaçla yapıldığı anlaşılmıyor ise, temlik için yapıldığı kabul edilir. Cironun temlik dışında, başka bir amaç için yapıldığını iddia eden taraf³¹⁹, iddiasını ispat ile mükelleftir. Ancak TTK 688/1 ve 689/1 maddelerinde cironun şerhinin bulunmadığı durumlara ilişkin düzenlemeler de mevcuttur. Anılan madde hükümlerine göre, tahsil veya rehin ciro ile senedi devralan kişinin yaptığı ciro, tahsil ciro hükmündedir.

Senedi temlik ciro ile devralan kişi, senetten doğan bütün haklara sahip olduğundan, senedi kabul ve ödeme için ibraz edebilir, protesto düzenleyebilir, dava açabilir, sulh, feragat ve ibra gibi hukuki işlemleri yapabilir.

Temlik cirosunun üç fonksiyonu vardır:

³¹⁹ ÖZTAN, temlik haricinde bir amaçla verilen cironun hangi amaç için verildiğini ispat külfetini cirantaya yüklemektedir (ÖZTAN 539). Oysa herhangi bir senet borçlusu şahsî def’ileri hamile karşı da ileri sürebilmek için senedin kendisine tahsil veya rehin cirosuyla intikal ettiğini ileri sürebilir. Böyle bir durumda cironun ne için yapıldığının ispatını cirantaya yüklemek iyiniyet kurları ile bağdaşmaz.

- **Temlik fonksiyonu:** Ciro ile senette mündemiç hak devredilmiş olur. Temlik fonksiyonu ile iyiniyetli iktisaplar korunur³²⁰.

- **Teşhis fonksiyonu:** Meşru hamilin tayininde ciro zincirinin muntazam olması rol oynar. Bu yanıyla ciro, senet borçlusuna alacaklıyı teşhis etme imkanı tanır. Esasen buradaki “teşhis” şekli hak sahipliğine istinaden gerçekleşmektedir³²¹.

- **Teminat fonksiyonu:** Senedi ciro yoluyla devreden kişi, senedin kabul edilmemesi veya ödenmemesi durumunda bedeli bizzat ödeyeceğini kabul etmiş sayılır³²².

Yukarıda da izah olunduğu üzere üç fonksiyondan teminat fonksiyonu senet üzerine açık bir kayıt konarak bertaraf edilebilir³²³. Bu, bir sorumsuzluk kaydı veya cironun yasaklanmasına ilişkin bir kayıt yardımıyla olur.

³²⁰ ARSLANLI 105 vd; İMREGÜN 75; KARAYALÇIN 145 vd; KINACIOĞLU 168 vd; ÖZTAN 579 vd; POROY / TEKİNALP 162, N. 266; PULAŞLI 143 vd; ÜLGEN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA) 128.

³²¹ ARSLANLI 108 vd; İMREGÜN 75; KARAYALÇIN 141 vd; KINACIOĞLU 167 vd; ÖZTAN 581 vd; POROY / TEKİNALP 166, N. 270; PULAŞLI 144 vd; ÜLGEN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA) 128 vd.

³²² ARSLANLI 110 vd; İMREGÜN 76; KARAYALÇIN 144 vd; KINACIOĞLU 172 vd; ÖZTAN 598 vd; POROY / TEKİNALP 170, N. 273; PULAŞLI 145 vd; ÜLGEN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA) 129 vd. “Temlik cirosunun hükümlerini düzenleyen TTK’nun 596, 597 ve 598. maddelerine göre bu tür cironun üç fonksiyonu vardır. Bunlardan birisi de cirantayı, hamile ve kendisinden sonra gelen cirantalara karşı senet bedelinden dolayı sorumluluk altına sokmasıdır. Yasal deyimle ‘teminat vazifedir’. Ne var ki, cironun oluşturduğu bir güvence, hamilin bonoyu ibraz etmemesi veya ödememe protestosu çekmemesi halinde nihayete ermekte ve bu takdirde hamil, bonoyu tayin eden kimse hariç olmak üzere cirantalara ve diğer borçlulara karşı müraaat hakkını kaybetmektedir.” 11. HD 25.05.1978 t, 1978/ 2311 E, 1978/ 2790 K (BAŞBUĞOĞLU, Tarık: Uygulamalı Türk Ticaret Kanunu, Açıklamalar – İçtihatlar, C. 1, Ankara 1988, s. 804).

³²³ ÖZTAN 606.

2. Tahsil Ciroosu

Kambiyo senedi alacaklısı, senet bedelini bizzat tahsil etmek zorunda değildir. Bu gibi durumlarda, alacaklı, kendisine bir temsilci atayarak, senet bedelinin tahsilini sağlayabilir³²⁴. Bu yolla yapılan ciroya *tahsil ciroosu* denir (TTK 688).

Tahsil ciroosu açık veya örtülü (inançlı) yapılabilir. *Açık tahsil ciroosu*, vekâlet kaydının açıkça yer aldığı cirodur. Bunun için ciro şerhinde “bedeli tahsil içindir”, “vekâleten”, “kabz içindir” veya vekâleti gösteren başka herhangi bir kaydın bulunması gereklidir (TTK 689/1). Açık tahsil cirousunun sadece teşhis fonksiyonu vardır. Senedin mülkiyetine ve senetten doğan alacaklara ciranta (tahsil ciroosu ile devreden) sahip olduğundan, temlik fonksiyonu bulunmamaktadır³²⁵. Keza ciranta, tahsil ciroosu ile senedi devralan kişinin müracaat borçlusu durumuna gelmediğinden, cironun teminat fonksiyonu da tabiatıyla bulunmamaktadır.

Tahsil ciroosu ile senedi devralan kişi, senedi ancak bir tahsil ciroosu ile devredebilir. Bu, *kimse sahip olduğundan fazlasını devredemez* ilkesinin bir sonucudur³²⁶. Tahsil ciroosundan sonra yapılan temlik (beyaz veya tam) veya rehin ciroosu (açık veya örtülü), tahsil ciroosu hükmündedir (TTK 688/1, 689/1).

Tahsil ciroosu hamile, senet bedelini ciranta adına kabz ve buna bağlı işlemleri yapma yetkisi verdiğine göre, bu işlemlerin neler olduğunun saptanması gerekir. Hamilin, ödeme için senedi ibraz, kabul etmeme veya ödememe protestosu çekmesi, müracaat haklarını kullanması, dava açması, makbuz vermesi gibi haklarının bulun-

³²⁴ Bunun birçok nedeni olabilir: Muhatap (bonoda düzenleyen) ile ayrı yerlerde bulunmak, senet işleri ile uğraşmamak, borçlu ile arasında husumet bulunması gibi. Bu sebepler için genel olarak bkz. **KARAYALÇIN** 149.

³²⁵ **ARSLANLI** 115; **İMREGÜN** 77; **KARAYALÇIN** 151; **ÖZTAN** 611; **PULAŞLI** 147; **ÜLGİN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA)** 132.

³²⁶ **ÖZTAN** 613.

duğu hususunda öğretide, görüş birliğı vardır.³²⁷ Fakat senedi tahsil cirosu ile alan kimsenin *sulh*, *feragat* ve *ibraya* yetkili olup olmadığı hususu öğretide tartışmalıdır. Bir fikre göre³²⁸, tahsil cirosu lehtarı *sulh*, *feragat* ve *ibraya* da yetkilidir. Yazarlar bu görüşün gerekçelerine yer vermemişlerdir. Bizim de iştirak ettiğimiz diğer bir fikre göre³²⁹ ise, *sulh*, *feragat* ve *ibra* tahsil yetkisini aşan işlemlerdir ve hamil bunlar için yetkilendirilmiş sayılamaz. Zira, hamilin senet üzerinde tasarruf yetkisi bulunmamaktadır. Keza, kanunkoyucu da bir tahsil cirosunu ancak bir tahsil cirosunu izleyebileceğini belirtmiştir (TTK 688/1). Dolayısıyla senedi temlik yetkisine sahip olmayan kimsenin *sulh*³³⁰, *feragat*³³¹ gibi işlemleri yapması da beklenemez.

Tahsil cirosu, şahsî def'ilerin dermeyanı bakımından özellik arz eder. Kambiyo senedi borçlusu, hamile (tahsil cirosu lehtarı), cirantaya (tahsil cirosu ile devreden kişi) karşı sahip olduğu şahsî def'ileri ileri sürebilir, fakat hamilin şahsına karşı sahip olduğu def'ileri ileri süremez (TTK 688/2). Zira, hamil senedin esas alacaklısı olmayıp, temsilci sıfatındadır. Ayrıca, kambiyo senedini tahsil cirosu ile devralan kişi, kendi cirantasına karşı müracaat hakları çerçevesinde başvuramaz, kendi cirantasına karşı kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile takip yapamaz³³².

³²⁷ ARSLANLI 114; İMREGÜN 76; KARAYALÇIN 150; KINACIOĞLU 177; ÖZTAN 612; POROY / TEKİNALP 173, N. 279; PULAŞLI 148; TEKİL 133; ÜLGEN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA) 132.

³²⁸ KARAYALÇIN 150; KINACIOĞLU 177.

³²⁹ ARSLANLI 114; ÖZTAN 612; POROY / TEKİNALP 173, N. 279.

³³⁰ *Feragat*, davacının, talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesidir (HMK 307). Bu tek taraflı bir irade beyanı ile olur. Vekilin feragatte bulunabilmesi için, vekâletnamesinde açık bir feragat yetkisinin bulunması gerekir (HMK 74). KURU 526 vd; PEKCANITEZ / ATALAY / ÖZEKES 301 vd.

³³¹ *Sulh*, görülmekte olan bir davada, tarafların aralarındaki uyuşmazlığa bir sözleşme ile kısmen ya da tamamen son vermeleridir (HMK 313/1). Feragatte olduğu gibi sulhte de ancak vekâletnamede açık bir yetki bulunması halinde, vekil *sulh* sözleşmesi yapabilir (HMK 74). KURU 534 vd; PEKCANITEZ / ATALAY / ÖZEKES 304 vd.

³³² POROY / TEKİNALP 173, N. 281a.

Cirantanın ölümü veya fiil ehliyetini kaybı tahsil cirosu ile verilen kabz yetkisini sona erdirmez (TTK 688/3). Bu şekilde, BK 513/1 maddesinde düzenlenmiş olan vekâlet sözleşmesinin ölüm ve fiil ehliyetini kaybetme hallerinde sona ermesine ilişkin genel kurala bir istisna getirilmiştir. TTK 688/3 hükmü kambiyo senedinin itibarını ve tedavül kolaylığını artırmak amacıyla konulmuştur³³³.

*İnançlı tahsil cirosu*³³⁴, temlik cirosunun taraflar arasındaki bir anlaşma ile senet bedelini tahsil maksadıyla yapılmasıdır. İnançlı tahsil cirosunda taraflar arasındaki ki güven ilişkisinin bir tezahürü söz konusudur³³⁵. Bu durumda hamil, kendi adına fakat başkası hesabına hareket etmektedir. Üçüncü kişiler açısından, yapılan ciro, temlik cirosu hükmündedir. Dolayısıyla iyiniyetli üçüncü kişilerin temsilciden temlik veya rehin cirosu yoluyla iktisapları korunur. Ciranta ile hamil arasında inançlı tahsil cirosu bulunduğunu ispat eden borçlu cirantaya karşı sahip olduğu def'ileri hamile karşı da ileri sürebilir.

3. Rehin Cirosu

Ciro şerhinde “bedeli teminattır”, “bedeli rehindir” ibaresini veya rehnetmeyi belirten diğer herhangi bir ibareyi içeren (TTK 689/1) veya bu ifadeleri içermemekle birlikte ciranta ile ciro lehtarları arasında bir anlaşma ile senedin rehin amacıyla devrine ilişkin ciroya, *rehin cirosu* denir.

Rehin cirosu, çalışmamızın esas konusu olduğu için burada sadece tanımına yer vermekle yetiniyoruz.

³³³ **KARAYALÇIN** 151.

³³⁴ İnançlı tahsil cirosu öğretide *fidüsiyer ciro*, *gizli tahsil cirosu*, *örtülü tahsil cirosu*, *gizli tevkil cirosu*, *itimada dayanan ciro* gibi farklı şekillerde de isimlendirilmektedir. Bkz. **KARAYALÇIN** 149; **KINACIOĞLU** 177; **ÖZTAN** 618; **POROY / TEKİNALP** 171, N. 277; **PULAŞLI** 149; **TEKİL** 133.

³³⁵ İnançlı tahsil cirosu, tahsil amacıyla veya iskonto amacıyla yapılmaktadır. Bu hususta bkz. **POROY / TEKİNALP** 171, N. 277, s. 172, N. 278; **ÖZTAN** 618. İnançlı tahsil cirosunun yapılmasındaki temel amaç, ciro edilenin aradaki anlaşmadan daha güçlü bir hak ve görünüm kazanmasını sağlamaktır. **POROY / TEKİNALP** 171, N. 277; **PULAŞLI** 149.

§ 2 HAK SAHİBİNİ TESPİT ŞEKLİNE GÖRE KAMBIYO SENETLERİNDE REHİN CİROSU

I. Nama Yazılı Kambiyo Senetlerinin Rehni

A. Rehnin Kurulması

Nama yazılı kıymetli evrakın tanımına TTK 654'te yer verilmiştir: “*Belli bir kişinin adına yazılı olup da onun emrine kaydını içermeyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmayan kıymetli evrak nama yazılı senet sayılır*”³³⁶. Bu tanıma göre bir kıymetli evrakın nama yazılı sayılabilmesi için iki şartın mevcudiyeti aranır. İlk olarak senet, kimin lehine düzenleniyor ise o kişinin ismini ihtiva etmelidir. İkincisi ise, senet *emre kaydını* taşımamalı ve aynı zamanda senedin kanunen emre yazılı sayılan senetlerden olmaması gerekir.

Kambiyo senetleri, aksine bir kayıt taşımadıkları taktirde, kanunen emre yazılı senet sayılırlar. Bir kambiyo senedi nama yazılı olarak düzenlenmek isteniyor ise, keşideci tarafından *menfi emre kaydı* veya bu sonucu doğuracak başka bir kaydın (*ciro edilemez kaydı* gibi) yazılması gerekir (TTK 681/2). Bu hususların dışında, düzenlenirken emre veya hamiline yazılı olan bir kambiyo senedi daha sonra tüm borçluların iştirakiyle nama yazılı senede de dönüştürülebilir (tahvil) (TTK 650)³³⁷.

Rehin cirosu yapılmış bir senet daha sonra tahvil edilirse, *kanaatimizce* artık rehin yeni senet türüne göre hüküm doğurmalıdır. Örneğin emre yazılı kambiyo senedi rehin cirosuyla devredildikten sonra nama yazılı hale dönüştürülürse, rehin ciro-sunu rehin beyanı olarak değerlendirmek gerekir. Böylelikle nama yazılı senet üzerinde alacaklının rehin hakkı devam eder.

³³⁶ Tanımın yetersizliğine ilişkin eleştiriler için bkz. KINACIOĞLU 40; ÖZTAN 198.

³³⁷ Emre yazılı senetlerin nama yazılı senetlere tahvili veya nama yazılı senetlerin emre yazılı senetlere tahviline ilişkin kanunda bir hükme yer verilmemiştir. Öğretide TTK 650'nin uygulanması yoluyla bunun mümkün olduğuna ilişkin bkz. DOMANIÇ, Şerh 36; HELVACI (ÜLGEN / KENDİGELEN / KAYA) 65; ÖZTAN 260.

Nama yazılı senetlerin devri alacağın temlik ve zilyetliğin geçirilmesi yoluyla yapılır (TTK 647). Rehin, rehin amacıyla devredilmek istenen senedin üzerine veya bu senede iliştilirilmiş ayrı bir kâğıt (alonj) üzerine irade beyanının dercedilmesi suretiyle değil, irade beyanını ihtiva eden senedin zilyetliğinin rehin alana devri ile kuru-lur³³⁸. Rehin hakkı kurulduktan sonra başkalarına da intikal edebilir. Senedi miras, cebri icra veya satış suretiyle iktisap eden kişi rehin hakkına sahip olur³³⁹.

B. Rehinin Hükümleri

Nama yazılı senetler, kamu itimadına mazhar olmayan senetlerdir³⁴⁰. Bu özelliğinden dolayı, nama yazılı kambiyo senedinin rehin amacıyla devredildiği açıkça belli ise, üçüncü kişiler tarafından malik sıfatı ile iktisabı söz konusu olamaz. Bunda rehin iradesinin senedin veya alonjun üzerinde olması önem taşımaz³⁴¹.

Senedin vadesi ile rehne konu alacağın vadesi aynı olmayabilir. Birinci ihtimal rehne konu alacağın vadesinin, senedin vadesinden önce gelmiş olmasıdır. Bu ihtimalde alacaklı seçimlik bir hakka sahiptir³⁴². Birinci seçenek, İİK 145 vd. hükümlerine göre rehinin paraya çevrilmesidir. Senet satılır (paraya çevirme); senedi icra dairesinden iktisap eden kişi vade tarihinde keşideciye (veya kabul etmiş muhataba) başvurarak ödeme yapılmasını ister³⁴³. Bu yolu kullanarak alacağına kavuşabilir. İkinci seçenek ise, senedin vadesini beklemektir. İkinci halde, senetten doğan haklarını kullanarak alacağına kavuşabilir.

³³⁸ SİRMEN 67.

³³⁹ KUBİLAY 503.

³⁴⁰ KARAYALÇIN 22; ÖZTAN 177; POROY / TEKİNALP 43, N. 38; TEKİL 47.

³⁴¹ Rehin beyanının ayrı bir kâğıda yazılması esasen MK 956/2'ye göre değil, MK 955'e göre rehin kurulmasına ilişkin hükümlere tabidir. Fakat nama yazılı senetlerde kural olarak iyi niyet korunmadığından (TTK 655), bu tür senetlerin MK 956/2 veya MK 955 çerçevesinde rehni, kural olarak aynı sonuçları doğurur. GÜRİSOY / EREN / CANSEL 131; KÖPRÜLÜ / KANETİ 542; KUBİLAY 503; SİRMEN 67.

³⁴² KUBİLAY 503.

³⁴³ ÜLGEN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA) 135.

Diğer bir ihtimal ise senedin vadesinin rehne konu alacağın vadesinden önce gelmesidir. Bu durumda, rehin alacaklısı, kambiyo senedinin vadesinde keşideciye (veya kabul etmiş muhataba) ibraz ederek ödeme yapılmasını ister. Senet ödenirse alacağını tahsil eder. Rehinli alacaklı yönünden rehin hakkı sona erer. Hamil, senedi cirantasına geri verir³⁴⁴.

Nama yazılı senet borçlusuna MK 955 hükmü gereğince rehin işlemi dolayısıyla ihbarda bulunulmasına gerek yoktur. Zira, rehin işlemi senet üzerine veya ayrı bir kâğıt üzerine yapılacak irade beyanıyla oluşacaktır. Senedin devir amacı buradan belirlenebilir nitelikte olacağından, senet borçlusunun ayrıca bilgilendirilmesi hususu önem taşımaz. Senet borçlusu rehin verene veya senet alacaklısına yapacağı ödeme için diğerinin rızasını almak durumundadır (MK 961/2); bu rızanın bulunmaması halinde borçlu, borcun tevdi yükümü altındadır (MK 961/3). Senet borçlusunun senet bedelini ödememesi durumunda, rehin veren borçlu aleyhine icra takibine girişmek veya dava açmak suretiyle alacağı tahsil eder³⁴⁵.

Rehin alanın senet üzerinde sadece rehin hakkı bulunması nedeniyle rehin alanın ölümü halinde, mirasçılar da sadece rehin hakkını iktisap ederler³⁴⁶. Aynı şekilde, rehin alanın iflâs etmesi durumunda, rehin veren, istihkak iddiasında bulunabilir³⁴⁷.

II. Hamiline Yazılı Kambiyo Senetlerinin Rehin Ciro

A. Rehnin Kurulması

Poliçe ve bono hamiline yazılı olarak düzenlenemezler (TTK 671/1-f, 776/1-e). Kambiyo senetlerinden yalnızca çek hamiline yazılı şekilde düzenlenebilir (TTK

³⁴⁴ ÜLGEN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA) 135.

³⁴⁵ KÖPRÜLÜ / KANETİ 460; KUBİLAY 503.

³⁴⁶ KUBİLAY 503.

³⁴⁷ KUBİLAY 503; WIELAND 754.

785/1-c). Belirli bir kişi lehine ve “veya hamiline” kaydını veya buna benzer bir kaydı taşıyan çek hamiline yazılı sayılır (TTK 785/2).

Hamiline yazılı kambiyo senedi, taraflar arasındaki rehin anlaşmasına dayanarak çekin zilyetliğinin devralana geçirilmesi ile kurulur (MK 956/1, TTK 647/1). Taraflar arasındaki rehin anlaşmasının yazılı olması şart değildir³⁴⁸. Bununla birlikte, uyumsuzluk halinde ispat kolaylı bakımından yazılı bir rehin sözleşmesinin yapılmasında fayda vardır. Rehin veren, senedin rehin amacıyla devredildiğine ilişkin bir makbuz verilmesini rehin alandan isteyebilir³⁴⁹.

Rehin veren veya rehin, çekin rehnedildiğini borçluya ihbar edebilir (MK 955/2). Bu bildirim rehnin kurucu unsuru değildir. Kendisine bildirimde bulunulmayan borçlu, senedi kendisine ibraz eden kişiye karşı iyiniyetle ödemede bulunursa borcundan kurtulur (TTK 646/2).

Hamiline yazılı kambiyo senedi rehin ciro su³⁵⁰ ile veya adi bir alacak gibi de rehnedilebilir. MK 955/1 çerçevesinde adi alacak şeklinde rehnedilen kambiyo senedinin hamili kıymetli evrakın sağladığı himayeden yararlanamaz³⁵¹.

B. Rehnin Hükümleri

Hamiline yazılı kambiyo senedini rehin tesisi amacıyla devralan kişi, senedin mülkiyetini değil, sadece rehin hakkını iktisap eder. Bunun sonucu olarak, rehnin alacaklı senedin mülkiyetini başkasına temlik etmeye çalışırsa, emniyeti suistimal suçunu işlemiş olur³⁵².

³⁴⁸ KUBİLAY 501; SİRMEN 62. Bu hususta ayrıca rehin sözleşmesi ile ilgili açıklamalarımıza bkz. yuk. sayfa?

³⁴⁹ KUBİLAY 501.

³⁵⁰ Çekte rehin cirosuna ilişkin tartışmalar için bkz. aşağı.

³⁵¹ SİRMEN 63.

³⁵² KUBİLAY 501.

Rehin konusu hamiline yazılı kambiyo senedini miras veya cebri icra yoluyla iktisap etmiş kişi, rehinli alacaklının yerine geçer. Dolayısıyla bu kişiler de senedin mülkiyetini değil, rehin hakkını iktisap etmiş olurlar.

III. Emre Yazılı Kambiyo Senetlerinde Rehin Ciroosu

A. Rehnin Kurulması

Emre yazılı kambiyo senetleri, sınırlı bir aynı hakkın kurulması amacıyla, senet üzerine veya ayrı bir kâğıt üzerine dercedilecek ciro beyanı ile her halde senet üzerindeki zilyetliğin geçirilmesi yoluyla rehnedilir (TTK 647/1, 2). Poliçe, bono ve çek, kambiyo senetleri olup kanunen emre yazılı senetlerdir (TTK 681/1, 778/1, 788/1). Dolayısıyla bu senetler üzerinde sınırlı aynı hak tesisi de ciro ve zilyetliğin geçirilmesi yoluyla sağlanır.

Kambiyo senedi, senette mündemiç hakkın geçirilmesi veya bu hakkın tahsili amaçlarıyla devredilebilir. Kambiyo senedinde devrin amaçlarından biri de senetteki mündemiç hak üzerinde rehin hakkı kurmaktır (TTK 689). Kambiyo senedinin³⁵³ devrinin teminat amacı ile yapılması halinde rehin cirosundan bahsedilir³⁵⁴.

Rehin ciroosu, açık veya inançlı rehin ciroosu şeklinde yapılabilir³⁵⁵. *Bedeli teminatı* veya *bedeli rehindir* ibaresini veyahut rehnemeyi belirten başka herhangi bir kaydı içeren ciro ile açık rehin ciroosu kurulabilir (TTK 689/1). İnançlı rehin ciroosu ise, senedin rehin ciroosu ile devredildiğine ilişkin ciro beyanında herhangi bir kayda yer verilmeyerek ve rehin anlaşmasını cironun tarafları arasında bırakılarak kurulabilir. İnançlı rehin ciroosu Kanun'da ayrıca düzenlenmemiştir.

³⁵³ Bir kambiyo senedi olan çekte uygulanabilecek poliçeye ilişkin düzenlemeleri gösteren TTK 818'de, rehin cirosunu düzenleyen TTK 689'e atıf yapılmaması dolayısıyla çekte rehin cirosunun yapılıp yapılamayacağı yönündeki tartışmamız için Bkz.

³⁵⁴ Rehin cirosunun tanımını için Bkz.

³⁵⁵ DOMANIÇ, Rehin Ciroosu 522; KINACIOĞLU 179; KUBİLAY 504; ÖZTAN 625; POROY / TEKİNALP 174, N. 283; SİRMEN 63.

1. Açık (Alenî) Rehin Ciro su

Türk Ticaret Kanunu'nun 689'uncu maddesi maddesine göre, *bedeli teminattır, bedeli rehindir* ibaresini veya rehnetmeyi belirten diğer herhangi bir şerh ile rehin alana ciro yapılması ve senet zilyetliğinin devri halinde *açık (alenî) rehin ciro su* söz konusu olur. Bu ciro, senedin üzerine yazılabileceği gibi alonj üzerine de yazılabilir (TTK 683).

Açık rehin cirosunun şekil yönünden asgari şartının, ciro lehtarının ismini, devir ibaresini ve ciro edenin imzasını kapsayan bir tam ciro olduğu öğretide savunulmaktadır³⁵⁶. *Kanaatimiz*, şekil yönünden devir ibaresi ve ciro edenin imzası, açık rehin cirosunun asgari şartını sağladığı yönündedir.

Rehin cirosunda temin edilen borç miktarının gösterilmesine gerek yoktur³⁵⁷. Bu halde, borç miktarının rehnedilen senedin miktarı kadar olduğu karine kabul edilir³⁵⁸. Bu karinenin aksi, haricen yapılmış bir sözleşmede miktar belirtilmiş ise, bu sözleşme ile veya başka herhangi bir yazılı delil ile de (HMK 201) ispatlanabilir.

Eğer temin edilen borç miktarı ile rehne konu senette yazılı miktar birbirinden farklı ise, ispat bakımından kolaylık ve ihtilafların önlenmesi yönünden miktar kaydının ciro şerhine yazılması faydalıdır. Örneğin 10.000 TL'lik bir borç için, 12.000 liralık bir bono rehnediliyorsa, *10.000 TL için teminattır* şeklinde bir kaydın kullanılması yerinde olur³⁵⁹.

Esasen burada bir kısmî cironun varlığı düşünülebilir, böyle bir ciro batıldır (TTK 682/2). Fakat, örneğimizdeki gibi bir cironun kısmen rehin, kısmen de tahsil

³⁵⁶ İMREGÜN 78; SİRMEN 64. Bu husus aşağıda *Beyaz Ciro Yolu ile Rehin Ciro su Yapılabilir mi?* başlığı altında ayrıca incelenecektir. Bkz.

³⁵⁷ DOMANIÇ 523; ÖZTAN 626; SİRMEN 64.

³⁵⁸ DOMANIÇ, Rehin Ciro su 524.

³⁵⁹ DOMANIÇ, Rehin Ciro su 523.

cirosu hükmünde olduğu kabul edilir³⁶⁰. Ciro lehtar, senet bedelinin tamamını tahsil etmeye yetkilidir. Bu bedelin kendi alacağı olan kısmı kadarını (10.000 TL) iktisap etmiş olur. Alacağından fazla olan kısmı (2.000 TL) ise tahsil cirosu hükümleri (TTK 688) çerçevesinde cirantaya iade eder³⁶¹.

2. Gizli (Örtülü-İnançlı) Rehin Ciro su

Ciro şerhinde, rehne ilişkin herhangi bir kaydın bulunmadığı, ciro lehtar, lehine kambiyo senedi üzerinde bir rehin hakkı kurmak için yalnız taraflar arasında kalan bir rehin anlaşmasına uygun olarak yapılan ciroya *gizli (örtülü) rehin cirosu* denir.

Gizli rehin cirosu tam veya beyaz ciro şeklinde yapılabilir³⁶². Dış görünüş itibariyle bir temlik cirosu söz konusu olsa da taraflar arasında rehin cirosunun tüm hüküm ve sonuçları doğar. Burada inanc, bir temlik ile mülkiyet hakkının geçişi değil, sadece ciro lehtarına rehin hakkı kazandırılması söz konusudur³⁶³.

Maddi hukuk anlamında gizli rehin cirosunun lehtarının hukuki durumu ile açık rehin cirosunun lehtarının hukuki durumuna benzer. Fakat şekli hukuk anlamında ciro lehtar, kambiyo senedinin maliki durumundan olduğundan, kambiyo senedini bir temlik cirosu ile devrederse, senedi devralan iyiniyetli üçüncü kişi malik sıfatını

³⁶⁰ DOMANIÇ, Rehin Cirosu 523; SİRMEN 64; ÜLGEN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA) 135. ÖZTAN, buradaki cironun hukuki niteliği ile ilgili açıkça tahsil cirosu dememekle birlikte, ciro edilenin, poliçe bedelini tahsil ettiği takdirde, bu bedel kendisine rehine temin edilen alacağını aşyorsa, aşan kısım için tamamen *temsilci* durumunda olduğundan bahsetmektedir (ÖZTAN 627).

³⁶¹ DOMANIÇ, Rehin Cirosu 523; ŞİMŞEK 89; ÜLGEN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA) 135.

³⁶² KINACIOĞLU 180; ÖZTAN 631.

³⁶³ ÖZTAN 632; SİRMEN 65.

kazanır (TTK 686/2)³⁶⁴. Kötüniyetli hamil ise kıyasen TTK 689 hükmü çerçevesinde yalnız kambiyo senedinin bedelini tahsile yetkili sayılabilir³⁶⁵.

Gizli rehin cirousuyla kambiyo senedini rehnalan kimseye karşı yapılan icra takiplerinde, senedin maliki istihkak davası açarak senet üzerindeki haczin kaldırılmasını (İİK 96 vd) veya iflâs masasına giren mallarından ayrılmasını (İİK 228) isteyebilir³⁶⁶.

Önemli diğer bir husus da tahsil ciro su şeklinde gizli rehin ciro su yapılması durumudur³⁶⁷. *Kanaatimizce* böyle bir durumda, taraflar arasındaki anlaşmaya uygun olarak rehin ciro sunun varlığı kabul edilmelidir (BK 19/1).

Zira, dış görünüşte bir tahsil ciro sunun mevcut olması nedeniyle ciro lehtarını senedi ancak bir tahsil ciro su ile devretmeye yetkilidir (688/1). Dolayısıyla, tahsil ciro sunun lehtarını olarak görünen kişi senedin mülkiyetine sahip olmadığı için, ne senedin mülkiyetini devreden bir işlem yapabilir ne de senet üzerinde bir sınırlı aynî hak kurabilir.

Ciro lehtarını ile ciranta arasındaki hukuki ilişki bir rehin sözleşmesi olması sebebiyle, kambiyo senedinin bedelini tahsil eden ciranta, rehin miktarı kadar kısmı muhafaza edecek, arta kalan kısım var ise, bunu cirantasına vekâlet ilişkisi çerçevesinde iade edecektir.

Tahsil ciro su yoluyla gizli rehin ciro su, temlik ciro su yoluyla yapılan gizli rehin ciro suna nazaran, teminat veren ciranta açısından daha güvenlidir. Bu işlemi daha güvenli kılan, ciro lehtarının sahip olduğu haklar değildir. Zira, hem temlik ciro su

³⁶⁴ KINACIOĞLU 180; ÖZTAN 632; SİRMEN 65. YİBK, 5.11.1969 t., 1969 / 6 E., 1969 / 7 K., RG 31.12.1969 t., S. 13388.

³⁶⁵ KINACIOĞLU 180, dn. 238'deki yazarlar.

³⁶⁶ SİRMEN 65, dn. 166'taki yazarlar.

³⁶⁷ ÖZTAN 625.

yoluyla hem de tahsil cirosu yoluyla gizli rehin cirosu yapıldığını ispat eden cirantanın, ciro lehtarını ile arasındaki hukuki ilişki aynıdır: rehin sözleşmesi.

Bununla birlikte iyiniyetli üçüncü kişilerin kambiyo senedi dolayısıyla sahip olacakları haklara karşı ciro lehtarının durumu farklıdır. Şöyle ki, tahsil cirosu yoluyla gizli rehin cirosunun lehtarından senedi devralan kişi, senedin mülkiyetine ve dolayısıyla tahsili halinde senet bedeline hak kazanamamaktadır. Böyle bir durumda hamil yine, teminat amacıyla senedi devreden cirantanın vekili durumundadır. Oysa temlik cirosu yoluyla gizli rehin cirosunun lehtarı senedi iyiniyetli üçüncü kişiyi devrederse, bu kişi senedin mülkiyetine hak kazanır. Dolayısıyla senet bedelini tahsil etmesi halinde bunu cirantaya iade etmekle yükümlü değildir.

Tahsil cirosu yoluyla gizli rehin cirosunu güvenli kılan ve bu hususta en önemli özellik ise, cirantanın hamilin müracaat borçluları arasında yer almamasıdır. Zira tahsil cirosunun teminat fonksiyonu bulunmadığından ve zaten arada bir vekâlet ilişkisi mevcut olduğundan cirantanın kendi ciro lehtarına ve sonra gelen hamillere karşı kambiyo senedinden doğan bir borcu söz konusu değildir.

3. Teminat Amacıyla İnançlı Temlik

Rehin konusu kambiyo senedinin teminat amacıyla inançlı olarak temlik mümkündür³⁶⁸. Burada da yine görünüşte bir temlik cirosu vardır. Bu işlem, gizli rehin cirosunda olduğu gibi yine güvene dayalı bir işlem olmakla birlikte, hüküm ve sonuçları bakımından gizli rehin cirosundan ayrılır.

Burada alacaklıya teminat sağlama amacı bulunduğundan, kambiyo senedinin ifa yerine geçmek üzere veya ifa için yapılmış bir edanın mevcudiyetinden söz edilemez³⁶⁹. Eğer senedi teminat olarak alan hamil, temin edilen alacak için kambiyo

³⁶⁸ ESKİÖCAK 14; OKTAY-ÖZDEMİR 659; ÖZSUNAY 36 vd; ÖZTAN 632; SİRMEN 66. İnançlı muamelelerin kredi için teminat fonksiyonu olarak kullanılmaları ve özellikle bunun başlıca nedenleri hususunda özellikle bkz. ÖZSUNAY 36 vd.

³⁶⁹ ÖZTAN 633.

senedi ile tatmin olma yoluna (malı paraya çevirme) gider ise, o zaman senedin ifa için verildiği kabul edilebilir³⁷⁰.

Teminat amacıyla inanca temlikte, kambiyo senedinin mülkiyeti ciro lehtarına geçer³⁷¹. Fakat alacaklı, temlik sonucunda iktisap ettiği mülkiyet hakkının sağladığı bütün yetkileri sınırsız bir şekilde kullanma hakkına sahip değildir. Alacaklı, yalnızca teminat amacıyla sınırlı olarak tasarruf yetkisine sahiptir³⁷².

Kambiyo senedini elinde teminat olarak tutan hamilin, kambiyo senedinin özelliği gereği, hakkı koruyucu işlemleri yerine getirmesi gerekir³⁷³. Örneğin, poliçenin zamanında kabule arzı, kambiyo senetlerinin zamanında ödenmek için ibrazı, gerektiğinde protesto çekilmesi gibi. Hakkı koruyucu işlemleri yerine getirmek hamil açısından hem bir haktır, hem de bir yükümlülüktür.

4. Emre Yazılı Senetteki Alacağın Adi Alacak Olarak Rehnedilmesi

MK 955/1'e göre, yazılı bir rehin sözleşmesi düzenlenerek, emre yazılı senede bağlanmış alacağın rehnedilmesi mümkündür. Fakat böyle bir durumda rehin alanın kıymetli evrak hukukuna özgü korumadan faydalanması mümkün değildir³⁷⁴.

Emre yazılı senetlerde, ödenmeme protestosundan veya bu protestonun düzenlenmesi için belirli olan sürenin geçmesinden sonra yapılan temlik cirosu TTK 690/1 uyarınca adi alacağın temlik hükümlerine tabi olduğuna göre, bu tür senetlerin rehin

³⁷⁰ ÖZTAN 633, dn. 409'daki yazarlar.

³⁷¹ ESKİOCAK 15; OKTAY-ÖZDEMİR 658; ÖZTAN 632;

³⁷² ESKİOCAK 15; OKTAY-ÖZDEMİR 680; ÖZSUNAY 36 vd; KÖPRÜLÜ / KANETİ 462; ÖZTAN 634.

³⁷³ ÖZTAN 634.

³⁷⁴ SİRMEN 67, dn 171'deki yazarlar.

cirosuyla rehninde de adi alacakların rehnine ilişkin hükümlerin uygulanması gerekir³⁷⁵.

B. Rehin Cirousunun Kurulmasında Özellik Arz Eden Durumlar

1. Beyaz Ciro Yolu ile Rehin Ciroosu Yapılabilir mi?

Ciro lehtarının, diğer bir ifade ile rehin alanın, ciro beyanında gösterilmesi gerekli midir? Rehin cirousunun beyaz ciro şeklinde yapılıp yapılamayacağı hususu öğretilerde tartışmalıdır.

Bir görüşe göre, rehin cirousunun tam ciro şeklinde yapılması şart değildir³⁷⁶. TTK 683/2’de “Lehine ciro yapılan kişinin ciroda gösterilmesine gerek olmadığı gibi, ciro, cirantanın sadece imzasından ibaret olabilir” hükmü ile beyaz ciro tanımına yer verilmiştir. Rehin cirosunda, ciro lehtarının gösterilmesi zorunluluğu kanunun bu açık hükmünden anlaşılmaktadır³⁷⁷. Yine bu minvalde, TTK 680 ve 684 maddeleri ile beyaza imza kabul edildiğinden, tam ciro şartının rehin cirosunda aranmaması gerekir³⁷⁸. Bununla birlikte beyaz cironun, rehin ciroosu amacıyla yapıldığı hususunda ihtilafa düşülmesi halinde iddia sahibinin iddiasını HMK 201 çerçevesinde yazılı delillerle ispat etmesi gerekir (MK 6). Medeni Kanun’un 956. maddesinde de kıymetli evrakın rehninde lehtarın senet üzerinde belirtilmesi şartı aranmamaktadır.

Aksi görüşe göre ise, beyaz ciro, senedin *hamiline yazılı senet* gibi tedavülüne imkan sağladığından rehin cirousunun beyaz ciro ile yapılması yeterli değildir³⁷⁹. Zira, rehin ciroosu lehtarın senedi ancak bir tahsil ciroosu ile başkasına devir yetkisine sahip

³⁷⁵ DOMANIÇ, Rehin Ciroosu 537; SİRMEN 67.

³⁷⁶ DOMANIÇ, Rehin Ciroosu 523; SAYMEN / ELBİR 766; ŞİMŞEK, Ticari Senetler 90; WIELAND 754.

³⁷⁷ ŞİMŞEK, Ticari Senetler 90.

³⁷⁸ DOMANIÇ, Rehin Ciroosu 523.

³⁷⁹ ÖZTAN 576; POROY / TEKİNALP 161, N. 264; SİRMEN 64.

olduğundan (TTK 689/1), vekâleten devredilmiş bir senedin hamiline olarak elden ele dolaşması TBK 507 çerçevesinde vekâlet ilişkisine aykırıdır³⁸⁰.

Yargıtay ise, beyaz cironun karine olarak temlik cirosu hükmünde olduğunu yönünde içtihatlarla bulunmuştur³⁸¹. Taraflarca aksinin iddia edilmesi durumunda ise, yüksek mahkeme beyaz cironun temlik amacının dışında başka bir amaçla yapıldığı iddiasının tanıkla ispat edilmeyeceğini, bu iddianın yazılı delille ispat edilmesi gerektiğini belirtmiştir³⁸².

Kanaatimizce beyaz ciro şeklinde rehin cirosu yapılabilmesi hususunun değerlendirilmesinde ikili bir ayırım yapılmak gerekir.

Öncelikle beyaz ciro, “*bedeli teminattır*”, “*bedeli rehindir*” veya buna benzer bir şerh düşülerek fakat rehin lehtarının (ciro lehtarının) ismini ihtiva etmeksizin yapılmış olabilir. Ciro şerhinde senedin rehin için devredildiğine ilişkin bir kayıt ihtiva eden ciroları çalışmamızın bundan sonraki bölümlerinde *rehin şerhli beyaz ciro* olarak isimlendirileceğiz.

Hem öğreti hem de Yargıtay konuyu ele alırken beyaz cironun sadece imza ile yaratılmasının rehin cirosu sonucunu doğurup doğurmayacağı hususu tartışılmış fakat rehin şerhli beyaz ciro şeklinde oluşturulacak bir cironun hüküm ve sonuçları

³⁸⁰ Yazarlar konuyu hem tahsil hem de rehin cirosu kapsamında birlikte ele almaktadırlar ve her iki ciro türü için de aynı sonuca ulaşmaktadırlar (ÖZTAN 576; POROY / TEKİNALP 161, N. 264). *Arslanlı* ise, tahsil cirosunun beyaz ciro ile yapılabileceği yönünde görüş belirtmesine rağmen, rehin cirosunun beyaz ciro ile yapılabilmesi hususunda herhangi bir değerlendirmede bulunmamıştır (ARSLANLI 114).

³⁸¹ “‘Beyaz ciro’, kural olarak ‘temlik cirosu’ niteliğinde yazılı bir kambyo taahhüdü işlemidir.” 11. HD, 06.12.1990 t, 1990/ 7483 E, 1990/ 7865 K (KAÇAK 280-281); “Lehtarın beyaz cirosu kural olarak temlik cirosu sayılır.” 12. HD, 25.03.1999 t, 1999/3945 E, 1999/4055 K (KAÇAK 282).

³⁸² “Kambyo senedini açık ciro ile temellük eden bankanın, sırf dahili muamelelerinde kolaylık ve intizam sağlamak için, lastik mühürle sonradan bastığı (teminat senetleri) ibareli klişe, başka delillerle teyyüt etmedikçe senedin rehin cirosu ile verildiğini göstermez.” İİD 28.02.1967 t, 1967/1858 E, 1967/2053 K (KAÇAK 284); “Davacının ‘bonoları tahsil amacıyla beyaz ciro ettiği’ iddiası, ...HUMK’un 290’ıncı maddesi uyarınca tanıkla ispat edilemez. Diğer yönden, ilişkinin senede bağlanmış olması nedeni ile yakın hısımlık durumlarındaki şahit dinlenmesine imkan vermez.” 11. HD, 06.12.1990 t, 1990/ 7483 E, 1990/ 7865 K (KAÇAK 280-281).

üzerinde pek durulmamıştır. Rehin şerhli beyaz ciro, rehin cirosunun tüm hüküm ve sonuçlarını doğrudur³⁸³.

Keza, beyaz cironun tanımlandığı TTK 683/2’de, bu cironun sadece temlik cirosu şeklinde yapılabileceği konusunda bir sınırlandırma yapılmamıştır. Yine bu minvalde, rehin cirosunu düzenleyen TTK 689’da da rehin cirosunun sadece tam ciro şeklinde yapılmasını gerektiren bir hükme de yer verilmemiştir.

Rehin şerhli beyaz cironun karine olarak *temlik cirosu* sayılması da mümkün değildir. Her şeyden evvel bu durum, tarafların iradesine uymamaktadır. Keza, ciro şerhinde yer alan teminat kaydı da temlik cirosu ile bağdaşmamaktadır.

Hamil, beyaz cironun temlik cirosu olarak yapıldığını fakat sonradan ciroya eklenen kayıt ile rehin şerhli beyaz ciro haline getirildiğini iddia ediyorsa, bu hali ispat etmekle yükümlüdür³⁸⁴.

Burada üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise, beyaz ciro ile rehin cirosunun yapılamayacağını savunan müelliflerin işin mahiyetinin (vekâlet ilişkisinin) bu duruma müsaade etmediği düşüncesidir³⁸⁵.

BK 506/1 gereğince her ne kadar vekil, işi şahsen ifa etmek zorunda ise de TTK 689/1 rehin cirosu hamiline senedin tahsil için bir başkasına devrine cevaz vermektedir. Yine lehtarı belirtilmemiş bir rehin cirosu ile senedi devreden cirantanın hamil tarafından başkasını tevkile zımnen razı olduğunun kabulü gerekir. Zira, vekâlet ilişkisinde müvekkil, vekili başkasını tevkile açık veya zımnen yetkili kılabilir³⁸⁶. Böyle bir durumda vekil, müvekkile karşı sadece seçmede ve talimat vermede gerekli özeni göstermekle yükümlüdür (BK 507/2).

³⁸³ ŞİMŞEK 90.

³⁸⁴ Beyaz cironun sağladığı doldurma yetkisi ilişkin açıklamalar için bkz yuk.

³⁸⁵ KUBİLAY 505; ÖZTAN 576; POROY / TEKİNALP 161, N. 264.

³⁸⁶ ARAL 421 vd.

Ciranta, sadece imza atmak suretiyle rehin amacıyla beyaz ciro yapmış olabilir. Bu türden bir ciro *çıplak beyaz ciro* olarak adlandırılabilir. Çıplak beyaz ciro halinde, karine olarak temlik cirosunun varlığının kabul edilmesi gerekir. Öğretideki görüşler ve Yargıtay uygulaması da yukarıda açıkladığımız nedenlerle bu yöndedir. Fakat bu ihtimalde dış görünüş itibariyle bir temlik cirosunun varlığından bahsedilse de, iç ilişkide rehin cirosunun varlığını yazılı delille (HMK 201) ispatlayan cirantanın, bu durumu ciro lehtarını olan kişiye karşı ileri sürebilmesi gerekir. Ancak her halûkarda iyiniyetli üçüncü kişilere karşı, cirantanın çıplak beyaz cironun rehin amacıyla yapıldığı yönündeki iddiasını ileri sürememesi gerekir.

Çıplak beyaz ciroda da ciro lehtarının ciranta ile arasındaki iç ilişki rehin şerhli beyaz cirodaki gibidir. Fakat dış ilişkide, ciro lehtarının yapacağı bir tam ciro veya beyaz ciro iyiniyetli üçüncü kişiler nezdinde temlik cirosu hükümlerini doğuracaktır.

Dolayısıyla bu iki beyaz ciro arasındaki fark, cironun karine olarak temlik cirosu mu rehin cirosu niteliğinde mi olduğu ve ciro lehtarının yaptığı cironun dış ilişkide doğurduğu sonuçtur.

2. Çekte Rehin Cirosu Yapılabilir mi?

Çekte rehin cirosunun yapılamayacağı fikri öğretide çoğunluk yazarlarınca ve Yargıtay tarafından kabul edilmektedir. Bu husustaki tartışmalar *kanaatimizce* 5941 sayılı Çek Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle tekrar değerlendirilmelidir. Biz de 5941 sayılı Çek Kanunu'nun öncesi ve sonrası ayrı ayrı değerlendirerek *çekte rehin cirosu yapılabilir mi?* sorusuna cevap arayacağız.

aa. 5941 sayılı Çek Kanunu'ndan Önceki Dönemde Çekte Rehin Cirosu

1926 tarih ve 865 sayılı Ticaret Kanunu'nda çekte rehin cirosunun yapılabileceğine ilişkin hükme yer vermiştir (865 sayılı TK 617, 544). Fakat 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda bu hüküm düzenlenmemiştir. Yine 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun çekin devrine ilişkin TTK 788-793 maddelerinde rehne ilişkin herhangi bir hükme yer verilmemiştir.

TTK'da çeke uygulanacak poliçe hükümlerine atıf yapan 818/1 maddesinde ise, temlik ve tahsil cirosuna atıf yapılmasına rağmen rehin cirosunu düzenleyen 689. maddeye atıf yapılmamıştır. Bundan dolayı, öğretide birçok yazar tarafından, kanunkoyucunun çekte rehin cirosunu yasakladığını ve dolayısıyla çekin rehin ciro-suyla devrinin mümkün olmadığı savunulmaktadır³⁸⁷. Yargıtay içtihatları da bu yön-dedir³⁸⁸.

Çekte rehin cirosunun yasaklanmış olmasının sebebi, öğretide çekin, poliçe ve bono gibi bir kredi aracı değil, bir ödeme aracı olmasına ve çek için kısa ibraz sürele-rinin öngörülmüş olmasına bağlanmaktadır³⁸⁹. Zira, çek bir teminat aracı değildir ve çekin ibraz edilmesi ile ödenecek bedelin kendisinin rehnolunması daha uygun bir çözümdür³⁹⁰.

Çekte rehin cirosunun yapılamaması ile ilgili gerekçeler arasında *Franko*'nun gerekçesi ilgi çekicidir. Yazar bu hususta aynen şöyle demektedir:

*“Çek'te terhin cirosu yapılamaz. Filhakika, çek bir kredi vasıtası değil bir ödeme vasıtasıdır. Yani çek keşidecisi kimseden alacaklı değil bilakis lehdara borç-ludur. Bu itibarla, bir kimsenin borcunu terhin etmesi hiçbir mana ifade etmez.”*³⁹¹

³⁸⁷ DOĞANAY 1887; FRANKO 24; KALPSÜZ / EREM / ÇELEBİCAN 82; KENDİGELEN (ÜLGEN / HELVACI / KAYA) 211; KUBİLAY 501; ÖZTAN 1147; POROY / TEKİNALP 274, N. 465; PULAŞLI 227; REİSOĞLU, Çek 174; SİRMEN 63.

³⁸⁸ “...takip dayanağı çek hamiline düzenlenmiştir. Çek arkasında (hamil olduğu anlaşılan)Soner Özen'in bedeli teminattır şeklindeki cirosu teminat cirosu niteliğinde olup, T.T.K. 730. maddesinde aynı kanun 601. maddesine bir gönderme yapılmadığından geçerli değildir...” 12. HD, 15.03.2002 t., 2002 / 3254 E., 2002 / 5259 K (www.kazanci.com); 12. HD, 26.06.2008 t., 2008 / 10960 E., 2008 / 13565 K., (www.kazanci.com).

³⁸⁹ FRANKO 24; İMREGÜN 128; KALPSÜZ / EREM / ÇELEBİCAN 82; KENDİGELEN (ÜLGEN / HELVACI / KAYA) 211; KUBİLAY 501; ÖZTAN 1147; POROY / TEKİNALP 274, N. 465; PULAŞLI 227; SİRMEN 64; TEKİL 173.

³⁹⁰ ÖZTAN 1147; SİRMEN 64.

³⁹¹ FRANKO 24.

Öğretide çekin rehin cirosu ile devredilebileceğini savunan görüş de mevcuttur³⁹². Çekler kısa vadeli rehin işlemlerinde karşılık teşkil edebilirler; özellikle kısa vadeli teminatı gerektiren resmi müzayede, arttırma veya eksiltme işlemlerinde çeklerin rehnedilmesi mümkündür³⁹³.

Her ne kadar Ticaret Kanunu'nda çeklerin rehnine cevaz verilmemiş olsa da HMK 87/1'de bir davada teminatın belirlenmesi tarafların serbest iradesine bırakılmıştır. Bu hüküm mucibince çekin tarafların anlaşmasına uygun olarak rehnedilmesine bir engel yoktur³⁹⁴.

Yine Medeni Kanunu'nun alacak ve haklar üzerinde rehin kurulmasına ilişkin hükümlerinde senede bağlı veya senetsiz adi para alacakları ile kıymetli evraka bağlı alacaklar üzerinde rehin kurulabileceği düzenlenmiştir (MK 955, 956, 957).

İkinci görüşü benimseyen yazarlar, yukarıda açıklanan nedenlerin yanı sıra, po- liçe ve bonoların da genellikle çek gibi bir ila üç aylık kısa vadeli olarak tanzim edildiklerini, dolayısıyla çekte rehin cirosunun kabul edilmesini ve buna ilişkin bir düzenlemeye Ticaret Kanunu'nda yer verilmesi gerektiğini belirtmektedirler³⁹⁵.

Kanaatimizce, 1926 tarih ve 865 sayılı Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş olmasına rağmen 1956 tarih ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda ise düzenlenmemiş olan çekin rehin cirosuna ilişkin hükümlere 2011 tarih ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda da yer verilmemiş olması, kanunkoyucunun bu husustaki iradesini ortaya koyduğu söylenebilir.

Fakat, öğretideki bu tartışmalara rağmen, kanunkoyucu tarafından çekte rehin cirosunu yasaklayan açık bir hükme yer verilmemiştir. Dolayısıyla TTK'nın sistema-

³⁹² ARSLANLI 116; DOMANIÇ, Şerh 598.

³⁹³ DOMANIÇ, Şerh 598.

³⁹⁴ DOMANIÇ, Şerh 599.

³⁹⁵ DOMANIÇ, Şerh 599.

tiğinin çekte rehin cirosuna uygun olup olmadığına ilişkin tartışmaları sona erdirecek bir düzenleme mevcut değildir.

Çekte *inançlı rehin cirosunun* yapılabileceği hususu ise, öğretide oybirliği ile kabul edilmektedir³⁹⁶. Böyle bir durumda, ciranta iyiniyetli üçüncü kişilere karşı temlik cirosunun tüm hüküm ve sonuçları ile sorumludur.

Aynı şekilde, Medeni Kanun'un rehne ilişkin hükümlerine göre, çek üzerinde rehin hakkının kurulabileceği de hem öğretide³⁹⁷ hem de Yargıtay içtihatlarında³⁹⁸ kabul edilmektedir.

bb. 5941 sayılı Çek Kanunu'ndan Sonraki Dönemde Çekte Rehin Cirosu

TTK sisteminde çekin kısa ibraz sürelerine sahip olduğundan bahsetmiştik. Çek görüldüğünde ödenen³⁹⁹ bir kambiyo senedi olduğu (TTK 795/1) için ileri keşi-

³⁹⁶ ARSLANLI 118; DOMANİÇ, Şerh 599; KINACIOĞLU 327; ÖZTAN 1148; POROY / TEKİNALP 274, N. 465; PULAŞLI 227.

³⁹⁷ ARSLANLI 118; DOĞANAY 1887; DOMANİÇ, Şerh 599; KINACIOĞLU 327; ÖZTAN 1148; POROY / TEKİNALP 274, N. 465; PULAŞLI 227.

³⁹⁸ "...çekin rehin cirosu ile devri mümkün olmadığından çekin Medeni Kanunun rehine ilişkin hükümlerinden yararlanmak suretiyle rehnedilmesi mümkün olduğu halde yasaya aykırı yapılan rehin cirosu sonuç doğurmaz..." 12. HD, 15.03.2002 t., 2002 / 3254 E., 2002 / 5259 K., (www.kazanci.com)

³⁹⁹ 6762 sayılı TTK 705'in kenar başlığının "Protestodan ve Vadeden Sonraki Ciro" ve 707'nci maddenin kenar başlığının "Vade" şeklinde olması ve 1474'üncü maddeye göre kenar başlıklarının metne dahil olması sebebiyle, öğretide, çekte vadenin bulunup bulunmadığına ilişkin teorik tartışmalara neden olmuştur. Genel kabul gören görüş, esasen çekte teknik anlamda bir vadenin olmadığı yönündedir. Çeke konulacak aksi bir kayıt (örneğin vadesinde muteberdir veya üzerinde yazılı keşide tarihinden önce ibraz edilemez gibi.) TTK 707/1 hükmü çerçevesinde yazılmamış sayılır; böyle bir kayıt çekin geçerliliğini etkilemez. DOĞANAY 2134; FRANKO 18; KENDİGELEN (ÜLGEN / HELVACI / KAYA) 213; KINACIOĞLU 322; NARBAY 208; ÖZTAN 1079; POROY / TEKİNALP 260, N. 443; PULAŞLI 238. Yargıtay içtihatları da bu yöndedir. "...TTK'nın 707. maddesinde 'çek görüldüğünde ödenir. Buna aykırı herhangi bir kayıt yazılmamış hükmündedir' denilmesine, takip konusu çekteki 10.02.1992 tarihin vade olarak kabul edileceğinden yok hükmünde sayılacağına, çeklerde TTK'nın 615. maddesi uygulama yeri bulunmadığına..." 12. HD, 04.12.1992 t., 1992 / 8611 E, 1992 / 15573 K, (KAÇAK 810). Diğer bir görüşe göre ise, çekte tek tip vade söz konusudur. O da görüldüğünde vadelidir; bunun dışındaki vadeler kabul edilemez. ARSLANLI 51; DOMANİÇ, Şerh 965; İMREGÜN 126. 6102 sayılı TTK'da ise, yukarıdaki maddelerin karşılıkları olan 793 ve 795'inci maddelerinin kenar başlıklarında ve metinlerinde vade'den hiç bahsedilmemiştir.

de tarihli bir çekin üzerindeki keşide tarihinden önce ibrazı halinde de TTK 795/2 çerçevesinde ödenmesi gerekir.

5941 sayılı Çek Kanunu ile TTK'nın 795. maddesi hükmünden sapılmıştır. Buna göre, 31/12/2017 tarihine kadar çekin yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir (ÇekK Geçici Madde 3/5).

01/01/2018 tarihinden itibaren ise, üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihinden önce ibraz edilen çekin karşılığının Türk Ticaret Kanununun 795'inci maddesi uyarınca kısmen veya tamamen ödenmemiş olması hâlinde, bu çekle ilgili olarak hukukî takip yapılamaz. İleri düzenleme tarihli çekle ilgili olarak hukukî takip yapılabilmesi için, çekin üzerindeki düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde bankaya ibraz edilmesi ve karşılıksızdır işlemine tabi tutulması şarttır (ÇekK 3/8)⁴⁰⁰.

Böylelikle kanunkoyucu, üzerine vade yazılamayan çeki, zımnen vadeli hale getirmiş olmaktadır. Bunun anlamı, keşideci çeki düzenlerken çek üzerine yine vade yazamayacaktır fakat ileri keşide tarihi yazarak karşılıksız çıkacak çek üzerinde hukuki işlem yapılmasını önleyecektir.

Çek, bu düzenleme ile ödeme aracı olmaktan çıkmış ve kredi aracı olmuştur. Hal böyle iken, çekte rehin cirosunun yasak olmasını çekin ödeme aracı olmasına bağlayan görüşün benimsenmesi mümkün görünmemektedir.

⁴⁰⁰ ÇekK 3/8 ile Geçici Madde 3/5 arasında şöyle bir fark mevcuttur: Geçici Madde 3/5'te üzerindeki keşide tarihinden önce muhatap bankaya ibraz edilen çek hakkında, bankada karşılığının bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, herhangi bir işlem yapılamaz. Bu ibraz, yok hükmündedir. ÇekK 3/8 hükmüne göre ise, bir çekin üzerinde yazılı keşide tarihinden önce muhatap bankaya ibrazı geçerlidir. Çek üzerinde yazılı bedelin karşılığının bulunup bulunmadığına bakılır. Bu ibraz sonucunda bankada çekin kısmen veya tamamen karşılığı mevcutsa ödeme yapılır. Fakat çekin karşılığının kısmen veya tamamen bulunmaması halinde, hiçbir hukuki işlem yapılamaz. Çek, üzerinde yazılı keşide tarihinde (ve sonrasında) tekrar ibraz edilmek üzere hamile iade edilir. Hamilin çek üzerine *karşılıksızdır* kaşesinin vurulmasını isteme hakkı olmadığı gibi bu isteğe uymayan banka görevlisi hakkında da ÇekK 7/4'te yer alan cezai işlem yapılamaz.

3. Teminat Senedi ile Rehin Ciro su İlişkisi

Kambiyo senetlerinin uygulamada teminat olarak kullanılma şekillerinden biri de senedin, keşideci tarafından *teminattır*, *teminat senedidir*, *bedeli teminat olarak ahz olunmuştur*, *işbu çek teminattır* gibi kayıtlar düşölerek veya hiçbir kayıt düşmeden sadece rehin anlaşması ile lehtara verilmesidir⁴⁰¹. Bu tür senetler için ekseriyetle *teminat senedi*, *teminat çeki*, *teminat bonosu* kavramları kullanılmaktadır⁴⁰². Çekte rehin ciro su yasağının genel kabul görmesi sebebiyle, teminat kaydı ile çekin devri uygulamada sık rastlanılan bir durumdur⁴⁰³.

Teminat senedinin temelinde de rehin ciro su nda olduğu gibi bir rehin anlaşması bulunmaktadır. Bununla birlikte kambiyo senedinin bu şekilde teminat sözleşmesine konu olması şekil ve sonuçları bakımından rehin ciro su ndan farklıdır. Öncelikle teminat senedi daha en başta, senet tedavüle çıkartılırken keşideci tarafından yaratılır. Rehin ciro su ise, tedavülde bulunan bir senet üzerine cirantalar tarafından konulur. Diğer bir fark ise, teminat senedini alan lehtar ile rehin ciro su ile senedi devralan kişinin hak ve yetkileridir. Teminat senedinin lehtarı senedin mülkiyetini elde eder. Dolayısıyla lehtar senedi temlik ciro su ile devretmeye yetkilidir. Bununla birlikte senedi rehin ciro su ile devralan kişi senet üzerinde mülkiyet değil fakat bir sınırlı aynî hak olan rehin hakkı kazanır. Bunun neticesinde rehin ciro su ile senedi elinde bulunduran kişi ancak bir tahsil ciro su ile senedi devretmeye yetkilidir (TTK 689/1).

Yargıtay bazı kararlarında bir borcun teminatı olarak düzenlenmiş senetlerin kambiyo senedi vasfı taşımadığına hükmetmiştir⁴⁰⁴. Bu sebeple Yargıtay, bu türden

⁴⁰¹ ÖZTAN 1075; POROY / TEKİNALP 220, N. 373; TEKİNALP 192.

⁴⁰² ÖZTAN 1075; POROY / TEKİNALP 220, N. 373; TEKİNALP 192.

⁴⁰³ ÖZTAN 1075.

⁴⁰⁴ “...takibe dayanak yapılan senedin; İstanbul 13. İcra Müdürlüğü’nün 2004/2680 E, sayılı dosyasında takip edilen borcun teminatı olarak taraflar arasında düzenlendiği anlaşılmaktadır... Bu durumda, takip dayanağı senedin mücerret borç ikrarını içermediği düşünüldüğünde, iptalin yasal dayanağının İİK’nın 170/a-2. maddesi olduğunun kabulü gerekir.” 12. HD, 20.10.2006 t., 2006 / 16478 E, 2006 / 19735 K (KAÇAK 1240).

senetler için kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip yapılamayacağı yönünde kararlar vermiştir⁴⁰⁵. Buna karşılık Yargıtay bazı kararlarında ise, senet üzerinde “teminat senedi” ibaresi bulunsa dahi, senedin kambiyo senedi vasfına sahip olacağını belirtmiştir⁴⁰⁶. Öğretide Yargıtay’ın birinci görüşünün isabetsiz olduğu savunulmaktadır⁴⁰⁷. Kambiyo senedi üzerinde yer alan teminat kaydının hangi borcun teminatı olduğu bilgisini taşııyorsa, böyle bir kayıt senedin mücerretliğine etki etmez⁴⁰⁸.

C. Rehnin Hükümleri

1. Rehin Verenle Rehin Alan Arasındaki İlişki

Ticaret Kanunu’nda herhangi bir özel düzenleme bulunmadığından, rehin verenle rehin alan arasındaki ilişkinin, Medeni Kanun’da bu konuda yer alan genel hükümlere tabi olduğu söylenebilir (MK 954-961). Bu yaklaşım çerçevesinde, rehin bir borca teminat olarak verildiğine göre, senedi rehin cirosu ile devralan lehdar, borcun ödenmemesi halinde, alacağını senet bedeli üzerinden tahsil etmek hakkını elde eder. Öte yandan, senet borçlusu meşru hamile senet bedelini ödemekle yükümlüdür. Rehin alan, senedi elinde bulunduranın meşru hamil olmasına bağlı olarak, tahsil edilen senet bedeli üzerinden alacağını öncelikle elde etme hakkına sahiptir (MK 946/2).

⁴⁰⁵ “Açıklanan nedenlerle takibe dayanak senedin taraflar arasındaki ‘cezai şartın’ teminatı niteliğinde verildiği anılan şartın gerçekleşip gerçekleşmediğinin yargılamayı gerektirdiği dayanak belgenin mücerret borç ikrarını içermediği için kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile takip yapılması usulsüz bulunduğu...” 12. HD, 04.04.2005 t., 2005 / 4309 E, 2005 / 7140 K (KAÇAK 1241); “İddia edildiği gibi senet arkasında lokanta işletmesi sırasında kaybolacak mallara karşılık teminat olarak verildiği yazılı ise, kayıtsız şartsız borç ikrarını taşımayan bu belge bono vasfında değildir. Kambiyo senetlerine mahsus yolla takip yapılamaz.” 12. HD, 27.05.1992 t., 1995 / 221 E, 1995 / 7327 K (ERİŞ, Gönen: Açıklamalı-İçtihatlı Uygulamalı Çek Hukuku, 5. B., Ankara 2004, s. 280).

⁴⁰⁶ “İcra takibinin dayanağı olan 11.09.1999 ve 26.09.1999 vade tarihli her iki bononun ön yüzünde ve sadece ‘teminat senedi’ ibaresinin bulunması onun kambiyo senedi vasfını ve bu senetlere mahsus özel yol ile takibe dayanak yapılmasını engellemez.” 12. HD, 27.03.2000 t., 2000 / 4031 E., 2000 / 4561 K (KAÇAK 1243); “...[B]onoların ön yüzünde ve sadece ‘teminat’ ibaresinin bulunması onun kambiyo vasfını ve bu senetlere mahsus özel yol ile takibe dayanak yapılmasını engellemez.” 12. HD, 25.03.2005 t., 2005 / 4464 E, 2005 / 6337 K (KAÇAK 1242-1243) .

⁴⁰⁷ ÖZTAN 1075 vd; POROY / TEKİNALP 220 vd, N. 373; TEKİNALP 192 vd.

⁴⁰⁸ ÖZTAN 1076.

Rehin verenin bütün malları haczedilse veya iflasına karar verilse bile, üçüncü şahısların rehinli senet bedelinden alacaklarına kavuşabilmeleri, rehin alanın bütün alacağını tahsil etmiş olmasına veya bu alacağının düşmüş olmasına bağlıdır⁴⁰⁹.

Rehin alan, alacağını kural olarak öncelikle rehinli senet bedelinden tahsil etmek zorundadır (İİK 45). Bu itibarla rehin alan, rehin hakkını koruduğu sürece, borçlunun diğer mallarına veya iflas masasına başvuramaz. Ancak rehin alan, rehinli senet bedelinden tahsilatını hiç veya tamamen yapamamış ise, rehin hakkından feragat ederek veya rehin hakkının hükümsüz kalmış olması hallerinde alacağı için rehin veren aleyhine haciz veya iflas yoluna gidebilecektir⁴¹⁰.

Rehin cirosunda rehnedenin, senette yazılı meblağın kabul ve tediye edileceğini, rehin alana karşı şahsen garanti edip etmediği yani rehin cirosunda teminat fonksiyonu olup olmadığı konusu önemli teorik tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Türk Ticaret Kanunu'nda da bu konuda olumlu ya da olumsuz açık bir hükmün bulunmaması, iki karşıt görüşün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bir fikre göre⁴¹¹, rehin cirosunda rehin veren bononun ödenmesini, poliçenin kabul ve ödenmesini garanti etmektedir. Yazarlar özellikle Yargıtay'ın uygulamayı belirleyen aksi yöndeki kanaatini eleştirmektedirler. Buna göre, Yargıtay'ın ileri sürdüğü görüşün aksine, *“rehin hukuku kuralları uyarınca, rehin alacaklısı, alacağının ödenmemesi halinde, rehin konusu şeyin mülkiyetine sahip bulunan rehin borçlusunu, rehlin paraya çevrilmesi hükümleri uyarınca takip edip rehin konusu şeyi paraya çevirebilir. Rehin konusu malın mülkiyetinin rehin borçlusunda bulunması takibe ve rehnedilen şeyin paraya çevrilmesine engel oluşturmaz. Rehin cirosunda, rehin alacaklısının, rehin bedelini, poliçenin borçlusundan tahsil etmesi nasıl rehin hukuku anlamında bir çeşit rehlin paraya çevrilmesi ise, poliçe bedelini borçludan alamadığı takdirde, rehin*

⁴⁰⁹ DOMANIÇ, Rehin Ciro su 524.

⁴¹⁰ DOMANIÇ, Rehin Ciro su 525.

⁴¹¹ POROY / TEKİNALP 177-178, N. 287.

alacaklısının rehin borçlusuna müracaatı da gene poliçe hukuku anlamında bir paraya çevirme işlemidir”⁴¹².

Sonuç itibarıyla rehin cirosunun teminat fonksiyonu bulunduğunu değerlendiren diğer bir yaklaşıma göre⁴¹³, bu konuda bir düzenleme boşluğu bulunmaktadır ve bu boşluk MK 1 uyarınca doldurulmalıdır. Bu görüş uyarınca *“rehin cirosunun iktisadi gayesi ve fonksiyonu, rehinalan hamilin yani alacaklının borcun borçlu tarafından ödenmesi riskini ticari senette yazılı tutar ile teminat altına almaktır. Rehin cirosunda rehnedir ciranta, bu tutarla sınırlı olarak şahsen sorumlu değildir sonucuna varmak hem rehin cirosunun iktisadi gayesine ve fonksiyonuna, hem de iş hayatında güvenin korunması ilkesine aykırıdır”*. Bu görüş çerçevesinde de rehin cirosunda rehin veren, bononun ödenmesini, poliçenin kabulünü ve ödenmesini hiç değilse rehin bedeli tutarında garanti etmiştir.

Bu konuda ileri sürülen üçüncü bir görüşe göre⁴¹⁴ ise, rehin cirosunda teminat fonksiyonunun bulunmadığı hususunun senette veya senet dışında yazılı olarak belirtilmesi mümkündür. Bu durumda teminat fonksiyonunun bulunmadığı def’i, sadece rehnedir tarafından rehin alana karşı dermeyanı mümkün olan şahsi bir def’i niteliğini taşır.

Diğer bir kısım müelliflerce savunulan⁴¹⁵ ve Yargıtay tarafından da benimsenen aksi görüş uyarınca⁴¹⁶, rehin cirosunun teminat fonksiyonu bulunmamaktadır.

⁴¹² **POROY / TEKİNALP** 177, N. 287.

⁴¹³ **KARAYALÇIN**, Rehin Ciro 243-245.

⁴¹⁴ **DOĞANAY** 1458.

⁴¹⁵ **ARSLANLI** 124; **DOMANIÇ**, Rehin Ciro 535; **ÖZTAN** 334.

⁴¹⁶ Bu konuda öğretildeki değerlendirmeler Yargıtay’ın konuyla ilgili 10.02.1975 tarihli ve 1974 / 5692 E, 1975 / 848 K. sayılı ilke kararı niteliğindeki içtihadına dayalı olarak yapılmaktadır. Bu kararda Yargıtay yedi gerekçe ile rehin alacaklısı hamilin, rehnedir cirantasına başvuru hakkının olmadığı yönünde hüküm vermiştir: “1 - *Türk Ticaret Kanunun 690. maddesi gereğince emre muharrer senetlere de uygulanan aynı kanunun 601. maddesinde öngörülen ve bir hakkın başkasına rehn edilmesi maksadıyla yapılan ciro, rehin ciro 535 niteliğini taşır. Rehin ciro 535 rehin hakkının*

Rehin alan hamilin senede dayanarak senet bedelini tahsil amacıyla kendi ci-
rantasına başvurması mümkün değildir, rehin cirosu ile senedin hamili olan şahıs
ancak rehin verenle arasındaki rehin sözleşmesine dayanarak rehin vereni -kendi
cirantasını- takip edebilir. Yargıtay'ın bu görüşü aşağıdaki gerekçelere dayanmakta-
dır:

*doğabilmesi için poliçede (bedeli teminattır), (bedeli rehindir) ibarelerinin bulunması yahut ter-
sini ifade eden diğer herhangi bir kaydı ihtiva etmesi ve poliçenin de rehin alana teslim edilmesi
gereklidir. Ancak teslim ve ciro, senet üzerindeki mülkiyet hakkını rehin alana intikal ettirmede-
ğinden mülkiyet, ciro eden şahısta kalır. 2 - Nitekim tahsil cirosu hakkındaki Türk Ticaret Kanu-
nunun 600. maddesinin ilk fıkrasında (hamilin, poliçeden doğan bütün hakları kullanabileceği,
fakat o poliçeyi ancak tahsil cirosu şeklinde tekrar ciro edebileceği) ifade edildiği gibi, rehin ci-
rosuna ilişkin 601. maddenin ilk fıkrasında da aynı şekilde (hamilin poliçeden doğan bütün hakla-
rı kullanabileceği, fakat kendisi tarafından yapılan bir cironun ancak tahsil cirosu hükmünde)
olacağı, hükme bağlanmıştır. Bu hükümlerin incelenmesinden, tahsil cirosu veya rehin cirosu ile
poliçeyi veya aynı Kanunun 690. maddesi delaletiyle emre muharrer senedi elinde bulunduran
hamilin bu hakları yönünden her iki ciro nev'i arasında, bir nitelik farkı yoktur. 3 - Eski Ticaret
Kanununun 543. maddesinin ilk fıkrası, tahsil cirosunda (hamilin o poliçeden mütevellit kaffei
hukuku istimal edebilir ise de, o poliçeyi ancak tevkil suretiyle ciro edebilmesini, 544. maddesinin
ilk fıkrasında da rehin cirosunda (hamilin poliçeden mütevellit kaffei hukuku istimal edebilmesini,
poliçenin kendi tarafından ifa olunan cirosunun yalnız tevkil hükmünde olarak muteber olmasını)
amir bulunuyordu. İsviçre Borçlar Kanununun 1008 ve 1009. maddelerinin ilk fıkralarında da
tahsil ve rehin cirolarında hamilin cirosunun, (tevkil cirosu) şeklinde olabileceği, açıkça belir-
tilmiştir. 4 - Tahsil cirosu tevkili ifade ettiğine ve rehin cirosunda da hamil ancak tahsil cirosu ya-
pabileceğine göre, vekil müvekkili aleyhinde tahsil yoluna başvuramayacağı gibi; rehin cirosunda
dahi hamil, aynı zamanda senedin aynının maliki olan kendi cirantasına senet bedelinden dolayı
müracaat edemez; bu halde rehin cirosu, senette mündemiç alacağı ilişkin hakkın kullanılarak ve-
kil suretiyle tahsil edilecek meblağ üzerinde rehin hakkını temin eder. Nitekim rehin cirosunda, (
bedeli teminattır) veya (bedeli rehindir) gibi ibarelerin kullanılması da rehin, bedel üzerinde ol-
duğunu gösterir; yoksa senedin mülkiyeti ve bu arada asli zilyetliği, fer'i zilyedliği hamile intikal
eder. 5 - Esasen rehin cirosunda, temlik cirosunda olduğu gibi ciranta hamilden senet karşılığını
almaz. Bu itibarla ayrı bir akdi ilişkiye dayanmadıkça rehin cirosu sebebiyle ciranta, hamile karşı
şahsen ve senet bedeli ile sorumlu olmaz. Medeni Kanununun 879. maddesinde de borçlunun, re-
hin sebebiyle ödünç verene karşı şahsen sorumlu olamayacağı beyan edilmiştir. Kaldı ki rehin ci-
rosunda senedin aynının rehnedilmesi, söz konusu değildir. 6 - Türk Ticaret Kanununun 597.
maddesinin ilk fıkrasındaki "cirantanın poliçenin kabul edilmesinden ve ödenmemesinden sorum-
lu" olacağına dair kuralın uygulanması, bu fıkra da belirtildiği veçhile aksine şartın mevcut bu-
lunmamasına bağlıdır. Tahsil ve rehin cirolarında aksine şart, aynı Kanunun 600 ve 601. madde-
lerinde mündemiçtir. Türk Ticaret Kanununun 636. maddesinde (bir poliçeyi keşide, kabul, ciro
eden veya o poliçeye aval veren kimselerin hamile karşı müteselsil borçlu sorumlu) olmalarını da,
kanuni istisnaları ile sınırlamak gerekir. 7 - Yukarıdaki davaya ait açıklamadan da anlaşılacağı
gibi, davalı, davacı banka ile kredi ilişkisi olan kişiye bu kredinin kullanılmasında vekaleten hare-
ket etmekte ise de dava konusu senetlerin lehtarları olarak bu senetleri şahsen rehin cirosu ile dava-
cıya teslim etmiştir. Ciroyu yapan davalının banka ile kişisel bir münasebeti ve sözleşmesi, yoktur.
Şahsen senette yazılı borcu her hangi bir suretle temin ettiğini kabul etmek olanağı da yoktur. Bu
itibarla senedi rehin cirosu ile elinde bulunduran davacı bankanın, rehneden davalıya senet bede-
linden dolayı müracaatı, düşünülemez. Bu nedenlerle davanın kabulüne karar verilmesi kanuna
aykırıdır". Kararın eleştirisi için bkz. **KARAYALÇIN**, Rehin Cirosu 230-232. Rehin cirosunun
teminat fonksiyonu bulunmadığına ilişkin Yargıtay kararlarının bir listesi için bkz. **POROY /**
TEKİNALP 177, N. 287 dn. 142.*

Tahsil cirosu ile rehin cirosu arasında nitelik farkı bulunmamaktadır. Her iki durumda da senedin teslimi ve cironun yapılması ile senet üzerindeki mülkiyet hakkı rehin alana intikal ettirilmediğinden mülkiyet, ciro eden şahısta kalmaktadır. İntikal eden fer'i zilyetliktir, yoksa senedin asli zilyetliği değildir. Yine her iki halde de hamilin senetten doğan bütün hakları kullanabileceği fakat o senedi ancak tahsil cirosu ile ciro edebileceği kabul edilmiştir (TTK 688, 689). Bu nedenle rehin cirosunda hamil, senedin aynının maliki olan kendi cirantasına senet bedelinden dolayı müracaat edemeyeceği gibi, sadece tahsil cirosu yapabileceğinden ve tahsil cirosu vekaleti ifade ettiğine göre, vekil durumunda olan rehin alan hamilin müvekkili cirantaya başvurması düşünülemez. Cirantanın hamile karşı şahsen ve senet bedeli ile sorumlu olmayacağı konusunda rehin mukabilinde ödünç alan borçlunun, ödünç verene karşı şahsen borçlu olmadığını, ödünç verenin önce ödeme ihtarı çekmek ve sonra icra vasıtasıyla sattırmak yetkisine sahip olduğunu düzenleyen MK'nun 965. maddesi de gerekçe olarak gösterilmektedir (MK 965).

Buna karşılık, tahsil cirosu ile rehin cirosunun tamamen aynı nitelikte oldukları söylenemez. Şöyle ki:

Tahsil cirosu ile rehin cirosu farklı amaçlarla yapılan cirolardır. Tahsil cirosu, senet bedelinin tahsil edilmesi, rehin cirosu ise senetten doğan haklar üzerinde rehin tesisi amacı ile yapılır. Def'iler yönünden de iki cironun farkları vardır. Tahsil cirosunda hamil, cirantanın vekili sıfatını taşıdığından, cirantaya karşı ileri sürülebilecek defilerin tümü ona karşı da dermeyan edilebilir. Buna karşılık senedin tüm cirantaları, bu arada senedi rehin cirosuyla devreden şahıs ile keşideci ve önceki hamiller arasındaki ilişkilere dayanan defiler senedi rehin cirosu ile devralan hamile karşı ileri sürülemez. Meğerki hamil, senedi devralırken bile bile borçlunun zararına hareket etmiş olsun (TTK 687).

Yazar'a göre⁴¹⁷ Türk Ticaret Kanunu'nda rehin cirosunun teminat fonksiyonu hususunda bir açıklık bulunmadığından konu şu esaslar çerçevesinde izah edilebilir:

⁴¹⁷ DOMANIÇ, Rehin Cirosu 535 vd.

“aa) Evvela arzedelim ki, kanunumuzun lâfzî ve şekli ifadesine göre, teminat kudreti, sadece temlik cirosu bahsinde tanzim edilmiş ve şeklen ve lafzen bu nevi ciroya hasredilmiştir (TTK 685)⁴¹⁸. bb) Rehinin mesuliyeti için, rehin cirosunda teminat kudreti bulunmasına ihtiyaç da yoktur. Şöyle ki:aaa) Evvela, rahin, rehinle temin edilen borçtan esasen şahsen borçludur. Bu borç, rehinle karşılanamazsa veya rehinden feragat edilir yahut rehin münasebeti borcun ödenmesinden evvel başka bir şekilde sona ererse, aradaki karz anlaşmasına göre, mürtehin alacağını rahinden talep edebileceğine göre, (İİK 45, 152) ayrıca ciroya teminat fonksiyonu tanınmasına lüzum ve sebep kalmamaktadır. bbb) Rehin cirosu ile emre yazılı bir senedin devredilmesi tecdit de olmadığından (TBK 134), yani esas borç münasebeti mevcut ve rahine müracaat için کافی olduğundan teminat kudretine ihtiyaç yoktur. ccc) Rahine müracaat edebilmesi için, mürtehinin bundan başka imkanları da vardır veya olabilir. Mesela, rahinle mürtehin arasındaki münasebet bir cari hesap anlaşması ise, mürtehin merhun senedi, vadesinde ödenmek şartı ile, yani ödenmediği takdirde, rehin senedini iade ile rahini borçlandırma, yani mesul tutma kaydı ile almış ve hesabı cariyeye kaydetmiş sayılır (TTK 90/3, 91). Başka bir ifade ile, merhun senet ödenmediği takdirde, mürtehin, temin edilen alacağı doğuran hukuki sebebe istinat hakkını esasen haizdir. Binaenaleyh burada da teminat kuvvetine ihtiyaç yoktur. ddd) Mürtehin, rahine, rehinden feragat etmek suretiyle de müracaat edebilir, bu bakımdan da teminat fonksiyonuna lüzum kalmaz. eee) Kambiyo senetlerinden birine bağlı bir alacağın temin edilmiş olmasında ise, mürtehinin, rehin hakkından feragat etmeksizin de, rahini haciz veya şartları varsa, iflas yollarından biri ile takibi mümkündür (İİK 167).Tatbikatımız da rehin cirosunda teminat fonksiyonunun bulunmadığı merkezindedir.”

Sonuç olarak, rehin cirosunun tahsil cirosundan farklı olarak rehin amacıyla yapıldığı ve tarafları arasında vekâlet ilişkisi yaratmadığı görülmektedir. MK 965

⁴¹⁸ “Ancak işaret edelim ki, bu husus, rehin cirosunda teminat bulunmaması için yeter bir delil değildir. Filhakika cironun teşhis fonksiyonu da temlik cirosu bahsinde tanzim edilmiştir (TTK 686). Lakin cironun teşhis kudreti, temlik cirosuna mahsus olmayıp, rehin ve tahsil cirolarına da şamil-dir” (DOMANIÇ, Rehin Cirosu 536, dn 1)

hükümünün de genel bir hüküm olarak kambiyo senetlerine uygulanmaması gerekir. Zira bu hüküm istisnai mahiyettedir ve hükümün rehnedan cirantanın şahsi mesuliyeti bulunmadığı görüşünün gerekçesi olarak ileri sürmek isabetli sayılamaz⁴¹⁹. Bütün bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda, rehin cirosu ile senedi devreden cirantanın kabul ile ödemeyi garanti ettiği sonucuna varılabilecektir.

2. Rehin Alanla – Rehin Veren Ciranta Dışındaki – Senet Borçluları Arasındaki İlişki

Ticaret Kanunu hükümleri açısından, rehin alan temlik veya rehin amacıyla senedi yeniden ciro edemez. Rehin alan tarafından yapılan ciro tahsil cirosu hükmündedir (TTK 689/1). Bu itibarla, rehin cirosundan sonra temlik veya rehin cirosu ile senedi devralan hamil, rehin alanın temsilcisi olarak kabul edilmelidir⁴²⁰. Rehin alan yeni bir rehin cirosu yapamazsa da, rehin hakkı istisnaen iradi veya cebri icra yahut miras gibi kanuni yollarla üçüncü kişilere geçebilir⁴²¹.

Ciro ile ilgili olarak getirilen sınırlamanın dışında rehin alan hamil senetten doğan bütün hakları kullanabilir (TTK 689/1). Örneğin, senedi kabul veya ödeme amacıyla ibraz edebilir, protesto keşide edebilir, kabul etmeme veya ödememe durumlarını ihbar edebilir, rücu haklarını kullanabilir. Ayrıca senet bedelini tahsil ve dava edebilir. Rehinle temin edilen alacağın muaccel olup olmaması senet borçlusunu ilgilendirmez. Rehin alan hamil, senetten doğan haklarını kullanırken kendi adına hareket eder.

Rehin hakkı sınırlı bir aynî hak olduğundan, rehin alan her türlü tasarruf işlemi yapmaya yetkili değildir. Dolayısıyla rehin alan, rehin amacının dışında kalan

⁴¹⁹ KARAYALÇIN, Rehin Cirosu 238.

⁴²⁰ DOMANIÇ, Rehin Cirosu 523; KUBİLAY 508; ŞİMŞEK 89; ÜLGEN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA) 135.

⁴²¹ KUBİLAY 508.

işlemleri yapmaya yetkili olmadığı için senet bedelini alma hakkından feragat edemez⁴²².

Rehneden cirantaya karşı ileri sürülebilecek şahsi def'iler rehin alan hamile veya ondan tahsil için senedi devralan kişiye karşı kullanılamaz. Ancak hamil, borçlunun şahsi def'ilerini bertaraf etmek amacıyla bile bile onun zararına hareket etmişse, o takdirde borçlu ile ciranta arasındaki şahsi ilişkilere dayanan def'iler hamile karşı da öne sürülebilir (TTK 689/2). Senetten anlaşılan ve senedin hükümsüzlüğüne ilişkin def'iler ise senedin her hamiline karşı ileri sürülebilir. Burada rehinle güvence altına alınan alacağa ilişkin def'iler özellik arz etmektedir. Örneğin, rehinle temin edilen alacağın nihayete ermiş yahut batıl olduğu, veya bu alacak şarta bağlı ise şartın gerçekleşmediği def'i olarak ileri sürülebilir. Bunun dışında senetteki meblağın rehin cirosuyla temin edilen alacağın tutarından yüksek ise, aradaki farkın ödenmeyeceği def'i olarak ileri sürülebilir⁴²³.

Rehin cirosunda def'i imkanı temlik cirosunda olduğu gibidir. Dolayısıyla rehinli senet borçluları, kural olarak, rehin verene karşı haiz oldukları, senet ilişkisinden veya başka bir ilişkiden doğan ve fakat senetten anlaşılan def'ilerle senedin hükümsüzlüğünü gerektiren def'iler haricinde kalan, şahsi def'ilerini, rehin alana veya ondan tahsil için bu senedi devralan şahıslara karşı kullanamazlar⁴²⁴. Ancak hamil poliçeyi iktisap ederken bile bile borçlunun zararına hareket etmiş ise bu kural uygulanmaz (TTK 689/2). Başka bir deyimle, rehinli senet borçlularının şahsi def'ilerini rehin alana karşı ileri sürebilmeleri için, rehinli alacaklının def'ileri bilmesi yetmemekte, ayrıca, rehinli alacaklının bu def'ileri bertaraf etme amacının mevcudiyeti de

⁴²² **ARSLANLI** 114; **ÖZTAN** 627; **POROY / TEKİNALP** 173, N. 279. Feragatla ilgili açıklama için ayrıca bkz. yuk. sayfa. dn.

⁴²³ **POROY / TEKİNALP** 174, N. 284; **ÜLGEN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA)** 134.

⁴²⁴ **DOMANİÇ** 537; **HELVACI**, Mehmet: Kambiyo Senetlerinde Def'iler, Prof. Dr. Hüseyin ÜLGEN'e Armağan, C. 1, İstanbul 2007, s. 694; **ÖZTAN** 628.

aranmaktadır⁴²⁵. Bu hususun ispatı, genel kural çerçevesinde, şahsi def'ileri rehin alana veya ondan senedi devralan kimselere karşı kullanmak isteyen rehinli senet borçlularına düşer (MK 6).

Keyfiyet rehinli senetle temin edilen alacağı, rehin hakkı ile birlikte temellük, miras yoluyla iktisap veya haczedenden yahut İİK 120, 245 dairesinde devir alan üçüncü şahıslar bakımından da böyledir. Başka bir ifade ile rehin cirosunda def'iler, tahsil cirosundan farklı ancak temlik cirosuna paraleldir.

Buna karşılık, rehinli senet borçluları senetten anlaşılan def'ilerle, senetteki tahhütlerinin hükümsüzlüğüne ilişkin def'ileri her hamile dermeyeran hakkını haiz oldukları gibi, tahsil maksadı hariç, senedi ibraz eden kimselerin şahıslarına has def'ileri de bu kimselerin her birine karşı kullanma hakkına sahiptirler. Rehinli senet, rehin alacaklısı tarafından tahsil maksadı ile devredilmişse, def'iler TTK 688'e tabidir. Senette mündemiç hak rehin hakkından fazla ise, rehinli alacaklının fazla kısım için temsilci sıfatıyla tahsilat yapması sebebiyle, hamile, rehinli alacaklıya karşı sahip olunan şahsi def'iler dermeyeran olunabilir⁴²⁶.

Ödememe protestosunun tanziminden veya bu protestonun tanzimi için kanunda öngörülen (TTK 714) müddetin hitamından sonra yapılan ciro, alacağın devri hükümlerine tabidir (TTK 669/1). Bu nedenle BK 188/1 uyarınca, borçlu rehin durumuna öğrendiği zaman rehin verene karşı haiz olduğu def'ileri rehin alana karşı da öne sürebilir⁴²⁷.

⁴²⁵ **DOMANIÇ**, Rehin Ciro su 537; **HELVACI** 695. Bilerek borçlunun zararına hareket kavramının anlam ve kapsamı için Bkz. **ÖZTAN** 241 vd.

⁴²⁶ **ÖZTAN** 628 vd.

⁴²⁷ **KUBİLAY** 509.

3. Rehin Cirounda Esas Alacağın Tahsili

Rehin ciroosu ile senedin hamili olan kimse, ki bu genellikle bir kredi kuruluşudur, kambiyo senedi ile teminat altına alınan (esas) alacağına kavuşabilmek için aşağıdaki yolları izleyebilir:

Senedin vadesi temin edilen alacaktan önce ise bu durumda senetten doğan bütün hakları kullanabilen rehin alan (TTK 689/1) senet bedelini de tahsil edebilir⁴²⁸. Rehnalanın takas ve mahsup hakkını kullanması ile esas alacak-borç ilişkisi ortadan kalkar. Esas alacak, senet bedelinden fazla olduğu takdirde bundan doğan hak ve borçlar saklıdır⁴²⁹. Bu durumda kendisine alacağından fazla ödeme yapılmış olan hamil, alacağını aşan kısmı rahin ciranaya geri öder⁴³⁰.

Temin edilen alacağın vadesi gelmiş, buna karşılık rehinli senedin vadesi gelmemiş olabilir. Bu durumda istisnai olarak senet borçlusu vadeden önce ödemede bulunmamışsa (TTK 710/2), senet bedeli ödenmemiştir. Rehin alan hamil, ya temerrüt tarihinde veya bu tarihi izleyen günlerde rehnin paraya çevrilmesi yoluna gider ya da senedin vadesini bekler. Birinci ihtimalde İİK 45 vd. hükümleri uyarınca taşınır rehninin paraya çevrilmesi hükümleri uyarınca senet satılır. Senedi icra dairesinden iktisap eden kişi, vadede borçluya başvurarak ödeme ister⁴³¹. Rehnin paraya çevrilmesi yoluna başvurulduktan sonra senet borçlusu ödemede bulunacak olursa talep düşer, satış işlemlerine devam edilmez.

Alacağın vadesinde ödenmemiş olması borçlunun mali durumunun kötüleşmesi olarak değerlendirilerek, senet borçlusuna vadeden önce müracaat hakkı doğacağı söylenebilir mi? Zira vadeden önce rücu hakkını düzenleyen TTK 713/2-b’de senet borçlusunun durumunun bozulması esas alınmıştır. Böyle bir durumda kambiyo se-

⁴²⁸ **POROY / TEKİNALP** 174-175, N. 285.

⁴²⁹ 11. HD, 25.11.1976 t., E. 4805, K. 5135 (**ŞİMŞEK** 608).

⁴³⁰ **KUBİLAY** 510; **ÜLGEN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA)** 135.

⁴³¹ **KUBİLAY** 510; **ÜLGEN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA)** 135.

nedi borçlusu ile rehinle teminat altına alınan alacağın borçlusu birbirinden farklı olduğundan isabetli sayılmamaktadır⁴³².

Rehin verenin temerrüde düştüğü tarihte, rehinli senedin de vadesi gelmiş olmasına rağmen, senet borçlusu ödemedi kaçınıyor olabilir. Bu halde rehlin paraya çevrilmesi yoluna müracaat edilebilir. Rehlin verene geri verip, esas alacağını takip edebilir. Ayrıca TTK 689 hükümünden yararlanmak suretiyle senet borçlusunu icra ve dava yolu ile takip edebilir. Takip sonucu tahsil edilen para rehin alana ödenir.

D. Rehlin Cirounda Teşhis Fonksiyonu

Teşhis fonksiyonu temlik ve tahsil cirounda olduğu gibi rehin cirounda da mevcuttur. Bu sebeple ödemede bulunacak veya senedi devralacak kimselerin, öncelikle senet arkasındaki ciroların muntazam teselsül edip etmediğini araştırmaları gerekir. Ciro zincirinde bir aksaklık bulunması halinde, borçlular tarafından bu hususun senetten kaynaklanan def'iler kapsamında ileri sürülmesi ve hukuka aykırılık taşımadığı ölçüde ve imkanlar dahilinde tamamlattırılması gerekir. Aksi takdirde ödeme ve devralmadan kaçınmaları icap eder (TTK 686, 710)⁴³³. Bu kurala uyulmaması halinde, meşru hamilden başkasına yapılan ödemelerle senet ödenmiş sayılmaz ve senetten kaynaklanan def'ileri kullanmamış olan borçlu meşru hamile karşı yeniden bir ödeme yapmak zorunda kalır. Hatta ciro zincirindeki kopukluk çoğunlukla senedin yüzeysel bir incelemesinden anlaşılabildiğinden, borçlunun sorumluluğuna gitmek

⁴³² KUBİLAY 510; ÜLGEN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA) 135. Aksi görüş için bkz. POROY / TEKİNALP 174-175, N. 285.

⁴³³ “Ciro zinciri olmadan senet arkasına atılan imza aval sayılamayacağı gibi, geçerli bir ciro da sayılamaz. Bu nedenle imza sahibini senet bedelinden sorumlu tutmak mümkün olmaz.” 11. HD, 07.05.1986 t., 1986 / 2173 E, 1986 / 3224 K (BAŞBUĞOĞLU 806).

için, TTK 710'da olduğu gibi, ayrıca, hile veya ağır kusurun ispatına da gerek yoktur⁴³⁴.

Rehinli senet üzerindeki ciro zincirini incelememesi sebebiyle ikinci defa ödemede bulunan borçlunun haksız olarak senedi tahsil eden kimse ile bunun fiiline iştirak eden diğer sorumlulara karşı zararının giderilmesi talebinde bulunma hakkı mevcuttur (TBK 49, 77-81, 112).

Ciro zincirinin incelenmesinde, temlik cirolarından farklı olarak, rehin cirosunda dikkat edilecek diğer bir husus, rehin cirosundan sonra, beyaz ciro da dahil, yeni bir temlik veya terhin cirosunun bulunmamasıdır. Gerçekten de, rehin cirosundan sonra gelecek, yani rehinli alacaklı veya ondan sonraki hamillerin yapacakları ciroların mutlaka tahsil için olması kanun hükmü gereği zorunlu olduğundan (TTK 690/2), rehin cirosundan sonra gelen yeni bir temlik veya rehin cirosuna itibar etmemek ve bu cirolarla senedin hamili olan kişilere ödeme yapmamak veya bu hamilleri rehin alacaklısının temsilcisi olarak düşünmek lazımdır⁴³⁵.

Bu sonuncu prensibe uyulmaması halinde müeyyide, bu yüzden herhangi bir hak sahibinin uğramış bulunduğu zararın telafisidir (MK 945). Mesela, rehin cirosu ile devredilen bir senetle teminat altına alınan bir alacak hacz edilmiş veya devredilmiş ise ve normal olarak teminatın da bu muamelelere tabi olması, dolayısıyla garantinin esas alacakla birlikte intikali gerekir (TBK 134/3, 189, 198, İİK 206). Bu kurala uymaksınız teminatlı alacağı haczeden veya devralan kimse, uğradığı zararı, rehinli alacaklı, ikinci rehinli alacaklı veya malik hamil ile rehinli senet borçlusundan talep hakkını haizdir. Bu prensibin ihlali sebebiyle bir zarar ve mağdur yoksa, rehin cirosundan sonra yapılan yeni bir rehin veya temlik cirosu irade serbestisine istinat ettiği

⁴³⁴ DOMANIÇ, *Rehin Ciro*su 533.

⁴³⁵ DOMANIÇ, *Rehin Ciro*su 533-534.

için geçerli sayılabilecektir⁴³⁶. Yani taraflar bu işlemin geçerli olmadığını iddia edemezler (TBK 26).

E. Rehin Cirousunun Sona Ermesi

1. Temin Edilen Borcun Ödenmesi veya Düşmesiyle

Rehin cirousu, temin edilen alacağın borçlu veya onun hesabına hareket eden üçüncü bir şahıs tarafından ödenmesiyle son bulur. Temin edilen borcun ödenmesiyle, rehin işlemi karşılıksız ve sebepsiz kalır, hükmünü kaybeder. Bu olasılıkta rehinli senedin, üzerindeki rehin cirousunun çizilerek (TTK 699) rehin verene iade edilmesi gerekir (TTK 646, 709, MK 944). Rehin alan senedi iade etmedikçe ödemedi kaçınılabılır. Rehin veren senedi almadan ödemede bulunmuşsa, senedin karşılıksız olduğunu iddia edebilir, ihtiyati tedbir talep ederek, senedin ödenmesini men ettirebilir (HMK 389-399, TTK 757-765).

Rehin hakkı borcun düşmesi ile de sona erebilir. Örneğin para verilmediği için veya ödünç para verilmiş olmakla birlikte borçlunun ehliyetsizliği nedeniyle borç ilişkisinin hükümsüzlüğü halinde rehin ilişkisi de ortadan kalkar.

2. Rehin Alanın Feragatiyle

Rehin alanın tek yanlı feragatiyle da rehin cirousu sona erebilir. Cari hesap sözleşmesi mevcut olduğu takdirde TTK 90'a uygun olarak ya da haciz veya iflas yollarından birini seçmek suretiyle rehin alanın rehin cirosundan feragati mümkündür. Ancak İİK 167 uyarınca esas alacak bir kambiyo senedine bağlı ise, alacaklının haciz veya iflas yoluna başvurması rehinden feragat anlamını taşımaz; rehinalan rehin hakkını da saklı tutarak borçluya haciz veya iflas yolu ile takip yapabilir.

3. Tarafların Anlaşmasıyla

Rehin işleminin bu şekilde sona erebilmesi için anlaşmanın yazılı şekilde yapılması gerekir (TBK 12). Burada yazılı şekil, hem sıhhat hem de ispat şartıdır. Ta-

⁴³⁶ DOMANIÇ, Rehin Cirousu 534.

rafların anlaşması üzerine, anlaşmanın rehinli senet üzerinde belirtilmesi ve senedin rehin verene iadesi gerekir. Buna rağmen muamelenin senet üzerinde yapılmış olması ve senedin iade edilmemesi, rehnin sona ermesine engel olmaz. Rehnin sona ermesi anlaşmasının senet dışında, yazılı olarak yapılması halinde, rehin verenin senet borçlusunu durumdan haberdar etmesi ve bu şahsın protesto edilmesini veya takibe maruz kalmasını engellemesi gerekir. Aksi halde senet borçlusu rehin alana müracaatı üzerine ödemede bulunabilir ve bu ödeme onu borçtan kurtarır. Çünkü kıymetli evrakta hakkın senede bağlı olması ve hamilin hakkı olduğunun normal ciro silsilesinden anlaşılması, bu senedi ibraz eden kişiye ödemenin yapılmasını gerektirir.

4. Rehin Muamelesinin İptaliyle

Esas borç geçerli bir şekilde var olmakla birlikte, rehin cirosunun yapılışındaki bazı aksaklıklar nedeniyle sona erdirilmesi mümkündür. Örneğin rehin cirosunun düzensiz bir ciro silsilesinden sonra yapılmış olması, ciro yapan şahsın ehliyetsiz ve yetkisiz olması gibi. Salahiyetsizlik durumunda yetkisi olmadığı halde imza atan kimse senet bedeli ile sorumludur (TTK 678). Rehin muamelesinin iptal ettirilmesi durumunda da senedin hak sahibinin eline geçirilmesi veya senet borçlusunun haberdar edilerek ödemede bulunmasının engellenmesi, protesto ve takip edilmemesinin sağlanması gerekir. İptale rağmen, üzerinde herhangi bir işlem yapılmamış senedin rehin alanda bırakılması, ödeme ve protestoyu önleyici tedbirlerin mahkemeden kaldırılmaması durumunda senet borçlusunun yapacağı ödeme geçerlidir ve kendisini borçtan kurtarır.

5. Rehinli Alacağın Ödeme Yerine Kabulü İle

Rehinli alacağın rehnalan tarafından ödeme yerine geçmek üzere devralınması durumunda da rehin ilişkisi sona erer. Daha önce rehin hakkı sahibi olan hamil, bu hakkından feragat etmekte fakat buna karşılık alacağı devralmaktadır. Bu alacak tahsil edildiği takdirde hamile ait olur, diğer alacaklılar bu kimseden bir talepte bulunamaz. Hamil senedin hükümsüz olması hali dışında, borçlunun diğer mallarına veya iflas masasına devraldığı alacağı tahsil edememesi nedeniyle müracaat edemez.

6. Rehinli Senedin Ödenmesi veya Paraya Çevrilmesi İle

Senedin borçlu tarafından ödenmesi halinde, tahsil ve ödeme şerhi yazılarak imza ile birlikte senet aslının borçluya iadesi gerekir (TTK 646, 709).

Senedin cebri icra yolu ile satılması durumunda senet üzerindeki rehin hakkı kalkar, satış bedeli rehin alan emrine icraya yatırılır, senet rehin hakkından kurtulmuş olarak senedi satın alana geçirilir.

SONUÇ

Kıymetli evrakın bir türü olan kambiyo senetleri poliçe, bono ve çekten oluşur. Hak sahibinin tespit şekline göre kambiyo senetleri kanunen emre yazılı senetlerdendir. Poliçe ve bono nama ve eksik nama yazılı olarak düzenlenebilirler fakat hamiline yazılı şekilde düzenlenemezler. Çek ise, nama ve hamiline yazılı şekilde düzenlenemesine rağmen eksik nama yazılı düzenlenemez. Senedin hak sahibinin tespit şekline göre kambiyo senetlerinin devri usulü farklılık göstermektedir. Kanunen emre yazılı olan kambiyo senetleri ciro ve zilyetliğin geçirilmesi ile devrolunur. Bununla birlikte kambiyo senetlerinin tek devir ve iktisap şekli ciro değildir. Kambiyo senetleri alacağın temlik, miras, cebri icra, kanun hükmü (TTK 677, 702/3, 742/1) şirketlerin birleşmesi gibi yollarla da intikal edebilir.

Ciro, İtalyanca *dönmek, devretmek* anlamına gelen “*girare*” fiilinden türetilmiştir. Kelime, İtalyanca’da “*giro*”nun telaffuz şeklinin Türkçe’deki yazılışı ile hukumuza yerleşmiştir. TTK’da cironun tanımına yer verilmemiştir. Ciroyu şöyle tanımlayabiliriz: *Ciro, emre yazılı senetlerin (kambiyo senetleri ile TTK 831 hükmü gereğince cirosu kabil diğer senetlerin) senette mündemiç hak ile birlikte devrine yönelik yazılı, soyut bir irade beyanıdır.* *Ciro*, dar anlamıyla tanımda yer alan yazılı irade beyanını ifade eder. Fakat senette mündemiç hakkın devri için bu irade beyanına ilaveten bir de senedin zilyetliğinin geçirilmesi devralana geçirilmesi şarttır. Bu nedenle cirodan bahsedilirken genelde irade beyanının yanında zilyetliğin de geçirilmesini de kapsayacak şekilde geniş anlamda ciro ifadesi kullanılmaktadır.

Ciroyu şekil, ciro lehtarının daha önce senet borçlusu olup olmaması, yapılış zamanı, yapılış amacı, cironun yasaklanmış olup olmaması, cirantanın teminat yükümlülüğünü kaldırıp kaldırmaması ve nihayet yapılış amacına göre çeşitli şekillerde tasnif etmek mümkündür. Yapılış amacına göre temlik, tahsil ve rehin cirosu olarak üç çeşit ciro mevcuttur. Konumuzun temelini oluşturan rehin cirosu TTK 689’da düzenlenmiştir. Rehin cirosu, senetteki hakkın mülkiyetinin devralana geçirilmesi amacıyla değil, isminden de anlaşılacağı üzere, bu hak üzerinde bir rehin hakkı tesisi amacıyla yapılan bir işlemdir.

Kambiyo senetleri, senette mündemiç alacak hakkı ihtiva ederler. Dolayısıyla bu hak bir eşya üzerinde cisimleşmektedir. Bu yönüyle kambiyo senetleri üzerinde kurulan rehin hakkı, teslime bağlı taşınır rehninin bir türü olan “*haklar üzerinde rehin*” niteliğini taşır. Bu niteliğinden dolayı, kambiyo senedi üzerinde kurulan rehin hakkı bir “*sınırlı aynî hak*”tır.

Haklar üzerinde rehnin alacaklısına aynî hak sağlayıp sağlamadığı hususu öğretilerde tartışmalıdır. Olumsuz görüşteki yazarlar da farklı gerekçeler sebebiyle kendi için iki ayrı görüşe sahiptirler. Bir kısım yazarlar, hakların cismanî varlıklarının bulunmaması sebebiyle bunlar üzerinde kurulan rehnin aynî hak niteliğinde olmadığını savunmaktadırlar. Diğer bir kısım yazarlar ise, rehinli alacaklının rehin hakkının asıl alacak ile aynı nitelikte olduğunu, dolayısıyla bu rehin türünün bir aynî hak sağlamadığını belirtmektedirler. Olumlu görüşteki yazarlar ise, pozitif hukukta haklar üzerinde rehnin *Sınırlı Aynî Haklar* başlığının altında düzenlendiğini ve kanunkoyucunun bu suretle eşyalar için geçerli olan aynî hakkın, haklar açısından da mümkün kılındığını belirtmektedirler.

Biz incelediğimiz konu açısından rehin hakkının aynî niteliğinin, hakkın senede bağlanmış olup olmadığına göre değerlendirilmesi gerektiği görüşündeyiz. Buna göre, kambiyo senetleri başta olmak üzere, ihdasi nitelikteki kıymetli evraka bağlanmış hakların, bağlandıkları senetler üzerinde kurulan rehnin alacaklısına aynî hak sağladığı düşünülebilir. Zira, kıymetli evrakın tanımında *senet* unsuru aslî nitelik taşımakta ve kural olarak senetsiz kıymetli evrakın düşünülemeyeceği düzenlenmektedir. Ancak bu aynî hakkın kapsamı ve özellikle teminat fonksiyonu bahşedip bahşetmediği ayrı bir tartışma konusudur. Buna karşılık, senede bağlanmamış haklar üzerinde tesis edilen rehin hakkının, aynî hak niteliğinden bahsedilebilmesini, düzenlemenin Medeni Kanun’daki yeri ile açıklanmasını ise, yeterli bulmamaktayız.

Kambiyo senetleri üzerinde rehin tesisi esas itibariyle özel olarak TTK 689 hükmü çerçevesinde rehin cirosu ile mümkündür. MK 956’da ise genel itibariyle kıymetli evrak üzerinde rehin hakkı tesisi düzenlenmiştir. Esasen TTK 831/2 hükmü çerçevesinde diğer emre yazılı senetlere de rehin cirosunun uygulanacağı düşünülebilir. Fakat söz konusu hüküm sadece cironun şekline, hamilin hak sahipliğine ve se-

nedin geri verilmesine ilişkin düzenlemeleri kapsadığından diğer emre yazılı senetler üzerinde rehin kurulmasına ilişkin TTK 689 uygulanamayacaktır. Bu sebeple diğer emre yazılı senetler üzerinde rehin hakkı tesisi için MK 956'dan yararlanılır. Öğretide ise, TTK 831 düzenlemesi nedeniyle MK 956'nın gereksiz olduğu yönünde görüş de mevcuttur.

Kambiyo senedinin bir alacak hakkı ihtiva etmesi dolayısıyla taraflar arasındaki rehin ilişkisine niteliğine uygun düştükçe Medeni Kanunu'nun "*Alacak ve diğer haklar üzerinde rehin*"i düzenleyen 954-961. maddeleri de uygulanır. Burada hüküm bulunmayan hallerde ise, 954/2'nin atfı ile "*Taşınır rehni*"ne ilişkin MK 939-949 hükümlerinin uygulanması mümkündür. Bunların dışında Medeni Kanunun "*Taşınmaz rehni*"ne ilişkin hükümleri de kıyasen haklar üzerinde rehne ve dolayısıyla da kambiyo senetlerinin rehnine uygulanabilir. Ayrıca Borçlar Kanunu'nun "*Alacağın devri*"ne ilişkin hükümleri bu rehin türünde niteliğine uygun düştüğü oranda uygulama alanı bulur.

Rehin cirosu, açık veya inançlı rehin cirosu şeklinde yapılabilir. *Bedeli teminat* veya *bedeli rehindir* ibaresini veyahut rehnetmeyi belirten başka herhangi bir kaydı içeren ciro ile açık rehin cirosu kurulabilir (TTK 689/1). İnançlı rehin cirosu ise, senedin rehin cirosu ile devredildiğine ilişkin ciro beyanında herhangi bir kayda yer verilmeyerek kurulabilir. Bu şekilde taraflar arasındaki rehin anlaşması üçüncü kişilerden saklanmış olur. Rehin konusu kambiyo senedinin teminat amacıyla inançlı olarak temlik mümkündür. Burada da yine görünüşte bir temlik cirosu vardır. Bu işlem, gizli rehin cirosunda olduğu gibi yine güvene dayalı bir işlem olmakla birlikte, hüküm ve sonuçları bakımından gizli rehin cirosundan ayrılır. MK 955/1'e göre, yazılı bir rehin sözleşmesi düzenlenerek, emre yazılı senede bağlanmış alacağın rehnedilmesi mümkündür. Fakat böyle bir durumda rehin alanın kıymetli evrak hukukuna özgü korumadan faydalanması mümkün değildir.

Rehin cirosunun beyaz ciro şeklinde yapılıp yapılamayacağı hususu öğretilerde tartışmalıdır. Bir görüşe göre, rehin cirosunun tam ciro şeklinde yapılması şart değildir. Beyaz ciro TTK 683/2'de düzenlenmiştir. TTK 689'da düzenlenmiş olan rehin cirosunda, ciro lehtarının gösterilmesi zorunluluğu kanunun bu açık hükmünden an-

laşılmaktadır. Yine bu minvalde, TTK 680 ve 684 maddeleri ile beyaza imza kabul edildiğinden, tam ciro şartının rehin cirosunda aranmaması gerekir. Aksi görüşe göre ise, beyaz ciro, senedin *hamiline yazılı senet* gibi tedavülüne imkan sağladığından rehin cirosunun beyaz ciro ile yapılması yeterli değildir. Zira, rehin cirosu lehtarını senedi ancak bir tahsil cirosu ile başkasına devir yetkisine sahip olduğundan (TTK 689/1), vekâleten devredilmiş bir senedin hamiline olarak elden ele dolaşması TBK 507 çerçevesinde vekâlet ilişkisine aykırıdır. Yargıtay ise, beyaz cironun karine olarak temlik cirosu hükmünde olduğunu yönünde içtihatlarla bulunmuştur. *Kanaatimizce* beyaz ciro şeklinde rehin cirosu yapılabilmesi hususunun değerlendirilmesinde ikili bir ayırım yapılmak gerekir. Öncelikle beyaz ciro, “*bedeli teminattır*”, “*bedeli rehindir*” veya buna benzer bir şerh düşülerek fakat rehin lehtarının (ciro lehtarının) ismini ihtiva etmeksizin yapılmış olabilir. Ciro şerhinde senedin rehin için devredildiğine ilişkin bir kayıt ihtiva eden ciroları *rehin şerhli beyaz ciro* olarak isimlendirmeyi önermekteyiz. Beyaz cironun tanımlandığı TTK 683/2’de, bu cironun sadece temlik cirosu şeklinde yapılabileceği konusunda bir sınırlandırma yapılmamıştır. Yine bu minvalde, rehin cirosunu düzenleyen TTK 689’da da rehin cirosunun sadece tam ciro şeklinde yapılmasını gerektiren bir hükme de yer verilmemiştir. Medeni Kanun’un 956. maddesinde de kıymetli evrakın rehninde lehtarın senet üzerinde belirtilmesi şartı aranmamaktadır. Ciranta, sadece imza atmak suretiyle rehin amacıyla beyaz ciro yapmış olabilir. Bu türden bir ciroyu *çıplak beyaz ciro* olarak isimlendirmeyi önermekteyiz. Çıplak beyaz ciro halinde, karine olarak temlik cirosunun varlığının kabul edilmesi gerekir. Öğretideki görüşler ve Yargıtay uygulaması da yukarıda açıkladığımız nedenlerle bu yöndedir. Fakat bu ihtimalde dış görünüş itibarıyla bir temlik cirosunun varlığından bahsedilse de, iç ilişkide rehin cirosunun varlığını yazılı delille (HMK 201) ispatlayan cirantanın, bu durumu ciro lehtarı olan kişiye karşı ileri sürebilmesi gerekir.

Rehin cirosu ile ilgili bir başka tartışmalı husus ise çekte rehin cirosunun yapıp yapılamayacağına ilişkindir. Çekte rehin cirosunun yapılamayacağı fikri öğretide çoğunluk yazarlarınca ve Yargıtay tarafından kabul edilmektedir. Bu husustaki tartışmalar *kanaatimizce* 5941 sayılı Çek Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle tekrar değerlendirilmelidir.

5941 sayılı Çek Kanunu'ndan önceki dönem: TTK'da çeke uygulanacak poliçe hükümlerine atıf yapan 818/1 maddesinde ise, temlik ve tahsil cirosuna atıf yapılmasına rağmen rehin cirosunu düzenleyen 689. maddeye atıf yapılmamıştır. Bundan dolayı, öğretide birçok yazar tarafından, kanunkoyucunun çekte rehin cirosunu yasakladığını ve dolayısıyla çekin rehin cirosuyla devrinin mümkün olmadığı savunulmaktadır. Yargıtay içtihatları da bu yöndedir. Çekte rehin cirosunun yasaklanmış olmasının sebebi, öğretide çekin, poliçe ve bono gibi bir kredi aracı değil, bir ödeme aracı olmasına ve çek için kısa ibraz sürelerinin öngörölmüş olmasına bağlanmaktadır. Öğretide çekin rehin cirosu ile devredilebileceğini savunan görüş de mevcuttur. Çekler kısa vadeli rehin işlemlerinde karşılık teşkil edebilirler; özellikle kısa vadeli teminatı gerektiren resmi müzayede, arttırma veya eksiltme işlemlerinde çeklerin rehnedilmesi mümkündür. *Kanaatimizce*, 1926 tarih ve 865 sayılı Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş olmasına rağmen 1956 tarih ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda ise düzenlenmemiş olan çekin rehin cirosuna ilişkin hükümlere 2011 tarih ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda da yer verilmemiş olması, kanunkoyucunun bu husustaki iradesini ortaya koyduğu söylenebilir. Fakat, öğretideki bu tartışmalara rağmen, kanunkoyucu tarafından çekte rehin cirosunu yasaklayan açık bir hükme yer verilmemiştir. Dolayısıyla TTK'nın sistematığının çekte rehin cirosuna uygun olup olmadığına ilişkin tartışmaları sona erdirecek bir düzenleme mevcut değildir.

5941 sayılı Çek Kanunu'ndan sonraki dönem: TTK sisteminde çekin kısa ibraz sürelerine sahip olduğundan bahsetmiştik. Çek göröldüğünde ödenen bir kambiyo senedi olduğu (TTK 795/1) için ileri keşide tarihli bir çekin üzerindeki keşide tarihinden önce ibrazı halinde de TTK 795/2 çerçevesinde ödenmesi gerekir. 5941 sayılı Çek Kanunu ile TTK'nın 795. maddesi hükmünden sapılmıştır. Buna göre, 31/12/2017 tarihine kadar çekin yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir (ÇekK Geçici Madde 3/5). 01/01/2018 tarihinden itibaren ise, üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihinden önce ibraz edilen çekin karşılığının Türk Ticaret Kanununun 795'inci maddesi uyarınca kısmen veya tamamen ödenmemiş olması hâlinde, bu çekle ilgili olarak hukukî takip yapılamaz. İleri düzenleme tarihli çekle ilgili olarak hukukî takip yapılabilmesi için, çekin üzerindeki düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde bankaya ibraz edilmesi ve

karşılıksızdır işlemine tabi tutulması şarttır (ÇekK 3/8). Böylelikle kanunkoyucu, üzerine vade yazılamayan çeki, zımnen vadeli hale getirmiş olmaktadır. Çek, bu düzenleme ile ödeme aracı olmaktan çıkmış ve kredi aracı olmuştur. Hal böyle iken, çekte rehin cirosunun yasak olmasını çekin ödeme aracı olmasına bağlayan görüşün benimsenmesi mümkün görünmemektedir.

Rehin cirosu ile ilgili önemli bir hususta, rehinli alacaklının kendi cirantasını takip hakkının bulunup bulunmadığı ile ilgilidir. Başka bir deyişle rehin cirosunda rehnedenin, senette yazılı meblağın kabul ve tediye edileceğini, rehin alana karşı şahsen garanti edip etmediği yani rehin cirosunda teminat fonksiyonu olup olmadığı konusu önemli teorik tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Türk Ticaret Kanunu'nda da bu konuda olumlu ya da olumsuz açık bir hükmün bulunmaması, iki karşıt görüşün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bir fıkre göre, rehin cirosunda rehin veren bononun ödenmesini, poliçenin kabul ve ödenmesini garanti etmektedir. Sonuç itibarıyla rehin cirosunun teminat fonksiyonu bulunduğunu değerlendiren diğer bir yaklaşıma göre, bu konuda bir düzenleme boşluğu bulunmaktadır ve bu boşluk MK 1 uyarınca doldurulmalıdır. Diğer bir kısım müelliflerce savunulan ve Yargıtay tarafından da benimsenen aksi görüş uyarınca, rehin cirosunun teminat fonksiyonu bulunmamaktadır. *Kanaatimizce*, rehin cirosunun tahsil cirosundan farklı olarak rehin amacıyla yapıldığı ve tarafları arasında vekâlet ilişkisi yaratmadığı görülmektedir. MK 965 hükmünün de genel bir hüküm olarak kambiyo senetlerine uygulanmaması gerekir. Zira bu hüküm istisnai mahiyettedir ve hükmün rehnedin cirantanın şahsi mesuliyeti bulunmadığı görüşünün gerekçesi olarak ileri sürmek isabetli sayılamaz. Bütün bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda, rehin cirosu ile senedi devreden cirantanın kabul ile ödemeyi garanti ettiği sonucuna varılabilecektir.

KAYNAKÇA

- Akipek, Jale G. / Akıntürk, Turgut:** Eşya Hukuku, İstanbul 2009.
- Akyazan, Sıtkı:** Menkul Rehninde Teslim Koşulu ve Ayrıcalıkları, BATİDER, C. IX, 1977–1978, S. 1 – 4, s. 325–334.
- Alışkan, Murat:** Kambiyo Senetlerinde Temlik Ciro, İstanbul 1998.
- Arıç, M. Şahap:** Yargıtay İçtihatlarına Göre Haşiyeli Ticaret Kanunu, İstanbul 1946.
- Arsanlı, Halil:** Ticari Senetler Dersleri, 3. B., İstanbul 1954.
- Atalay, Selahattin:** İngiliz Hukukunda Poliçelerin Ciro, AD, 1958, S.1, s.63-68.
- Ay, Hakan / Çakıcı, Ömer:** Yeni Çek Yasası ve Uygulaması, Ankara 2003.
- Ayan, Mehmet:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 6. B., Konya 2010.
- Ayan, Mehmet:** Eşya Hukuku, I, Zilyetlik ve Tapu Sicili, 5. B., Konya 2010.
(AYAN, Eşya-I)
- Ayan, Mehmet:** Eşya Hukuku, III, Sınırlı Ayni Haklar, 2. B., Konya 2000. (AYAN, Eşya-III)
- Ayan, Mehmet (edt) / Arslan, İbrahim (edt) / Atar, Yavuz / Karahan, Sami / Sümer, Haluk Hadi / Ulukapı, Ömer:** Temel Hukuk Bilgisi, 5. B., Konya 2009. (AYAN / ARSLAN)
- Aybay, Aydın / Hatemi, Hüseyin:** Eşya Hukuku, 2. B., İstanbul 2010.
- Ayiter, Nurşin:** Eşya Hukuku, 3. B., Ankara 1987.
- Aytaç, Zühtü:** Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri, Ankara 1988.
- Başbuğoğlu, Tarık:** Uygulamalı Türk Ticaret Kanunu, C. I, Ankara 1988.
- Berki, Şakir:** Ayni Haklar, Ankara 1965.
- Bilge, Necip:** Borçlar Hukuku, Özel Borç Münasebetleri, Ankara 1962.
- Bilgen, Mahmut:** Uygulamada Kambiyo Senetleri, Ankara, 2010.
- Bozer, Ali / Göle, Celal:** Bankacılar İçin Kıymetli Evrak Hukuku Bilgisi, Ankara, 2006.
- Bozgeyik, Hayri:** Kıymetli Evrakta Hakkın Doğuşu ve Borçlunun Def'ileri, Prof. Dr. Fahman Tekil'in Anısına Armağan, İstanbul 2003, s. 481-498.
- Can, Halil / Güner, Semih:** Kıymetli Evrak Hukuku, 2. B., Ankara 1999.
- Cansel, Erol:** Türk Menkul Rehni Hukuku, C. I, Ankara 1967.
- Çakırca, Seda İrem:** Adi Alacakların Rehni, İstanbul 2006.

- Çetin, H. Soner:** İpotekli Borç ve İrat Senedi, Ankara 2004.
- Davran, Bülent:** Rehin Hukuku Dersleri, İstanbul 1972. (DAVRAN, Rehin Hukuku)
- Davran, Bülent:** Teslim Şartlı Menkul Rehni – Sicilli Menkul Rehni, I. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara 1960, s. 161–182. (DAVRAN, Menkul Rehni)
- Dayınlarlı, Kemal:** Borçlar Hukukuna Göre Alacağın Temliki, 4. B., Ankara 2010.
- Demir, Ant:** Türk Hukukunda Taşınır Rehni ve Özellikle Ticari İşletme Rehni, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE., 2002.
- Demirer, S. Doğan:** Hapis Hakkı, AD., C. 77, 1986, S. 1, s. 7 – 15.
- Doğanay, İsmail:** Türk Ticaret Kanunu Şerhi, 4. B., İstanbul 2004.
- Domaniç, Hayri:** TTK Şerhi IV: Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 1990.
- Domaniç, Hayri:** Kambyo Senetlerinde Rehin Ciroosu, Ord. Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'e Armağan, Ankara 1964, s. 519-541. (DOMANIÇ, Rehin Ciroosu)
- Dural, Mustafa:** Eşya Hukuku Dersleri, İstanbul 1981.
- Edgü, Ekrem:** Ticaret Hukuku, III. Kıymetli Evrak, Ankara 1965.
- Engin, Baki İlkay:** Alacağı Temlik Edenin Garanti Sorumluluğu, Ankara 2002.
- Erben, Ekbel:** Bono, Poliçe Benzeri Kıymetli Evrakta Lehtar veya Muhatap Sıfatı ile Yer Alan İsimlerin Hukuki Geçerliliği, ABD, 1976, S. 6, s. 1002-1007.
- Ergün, Mecvi:** Kambyo Senetlerine Özgü Takip Yolları, Ankara 1989.
- Ergüne, M. Serkan:** Hukukumuzda Taşınır Rehninin, Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu, İstanbul 2002.
- Eriş, Gönen:** Açık Emre Yazılı Senet (Bono) ve Bazı Sorunlar, Yargıtay Dergisi, 1978, C. IV, S. 1-2, s. 175-189.
- Eriş, Gönen:** Açıklamalı- İctihatlı Türk Ticaret Kanunu, C. I-II-III-IV-V, 2. B., 2010.
- Eriş, Gönen:** Açıklamalı-İctihatlı Uygulamalı Çek Hukuku, 5. B., Ankara 2004.
- Erdoğan, İhsan:** Alacağın Temliki ve Kıymetli Evrakın Devri, Prof. Dr. Jale AKİPEK'e Armağan, Konya 1991, s. 479-505.
- Erman, E. Sabri:** Poliçe-Bono-Çek ve Kambyo Senetlerine Ait Özel Takip, Ankara 1973.
- Erol, Nevzat:** Takip Hukukunda Kambyo Senetleri Poliçe, Bono, Çek Ve Bankalar Kanunu, Ankara 1971.

- Ertaş, Şeref:** Eşya Hukuku, 6. B., Ankara 2005. (ERTAŞ, Eşya Hukuku)
- Ertaş, Şeref:** Türk Hukukunda Teslimsiz Taşınır Rehni, TNBHD., S.127, 2005, s. 77-91. (ERTAŞ, Taşınır Rehni)
- Ertekin, Erol / Karataş, İzzet:** Uygulamada Ticari Senetler: Menfi Tesbit Ve İstir-dat Davaları İle 3167 Sayılı Çek Yasası Hakkında Açıklama-Uygulama, 2. B., Ankara 1996.
- Esener, Turhan / Güven, Kudret:** Eşya Hukuku, 4. B., Ankara 2008.
- Eskiocak, Ali:** Teslime Bağlı Taşınır Rehninde Alacaklının Hukuki Durumu, İstanbul 2009.
- Feyzioğlu, Feyzi N. / Doğanay, Ümit / Aybay, Aydın:** Eşya Hukuku Dersleri, İstanbul 1968.
- Franko, Nisim İ.:** Ticari Senetlerden Çek ve Ciro, TNBHD, S. 38, 1983, s. 13-24.
- Göksoy, Y. Can:** Anonim Ortaklıkta Payın Rehni, Ankara 2001.
- Göktürk, H. Avni:** Türk Medeni Hukuku – Ayni Haklar, Ankara 1949
- Göle, Celal:** Çek Hukuku, Ankara 1989.
- Göle, Celal:** Kambiyo Senetlerinde Lehdarın Belirsizliği, BATİDER, C. XIV, 1988, S. 3, s. 17-26.
- Göle, Celal:** Kıymetli Evrak Hukuku, 2. B., Ankara 2010.
- Gültekin, Özkan:** Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali, 5. B., Ankara 2010.
- Günay, Erhan:** Uygulamada Çek Rehberi, 2. B., Ankara 2010.
- Gürbüz, A. Hulusi:** Bankalarla Ticari Senetler İlişkisi, Ankara 1981.
- Gürbüz, A. Hulusi:** Ticari Senetlerde (Kambiyo Senetlerinde) Bedelsizlik Sorunu, I. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, 1984, s. 263-331.
- Gürbüz, A. Hulusi:** Yargıtay Uygulaması Işığında Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar, İstanbul 1985.
- Gürsoy, Kemal T./Eren, Fikret/ Cansel, Erol:** Türk Eşya Hukuku: Zilyetlik, Tapu Sicili, Mülkiyet, Sınırlı Aynî Haklar, 2. B., Ankara 1983.
- Haznedar, İ. Murat:** Kambiyo Senetlerinin Genel Özellikleri ve Kambiyo Senetlerinin Haczi, LHD, 2003, S. 8, s. 1931-1937.
- Helvacı, İlhan:** Bankaların Taşınır Rehni Uygulamalarındaki Gelişmeler, Banka ve Ticaret Hukuku Sorunları Sempozyumu, 2010. (HELVACI, İlhan)

- Helvacı, Mehmet:** Kambiyo Senetlerinde Defiler, Prof. Dr. Hüseyin ÜLGİN'e Armağan, C. 1, İstanbul 2007, s. 647- 703. (HELVACI, Mehmet)
- Hirsch, Ernst E.:** Ticaret Hukuku Dersleri, 3. B., İstanbul 1948.
- İmregün, Oğuz:** Kıymetli Evrak Hukuku, 3. B., İstanbul 2001.
- İnan, Nurkut / Kıvanç, Serpil:** Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin Çeke İlişkin Kararları (1979- 1982), I. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, 1984, s. 123-162.
- Kaçak, Nazif:** İçtihatlarla Bono, Poliçe ve Çek, 5. B., Ankara 2010.
- Kalpsüz, Turgut / Erem, Faruk / Çelebican, Gürkan:** İktisadi ve Hukuki Yönden Çek, 2. B., Ankara 1974.
- Karahacıoğlu, Ali Haydar/ Doğrusöz, M. Edip/ Altın, Mehmet:** Türk Hukukunda Rehin: İlgili Kanunlar, Tüzükler, Yönetmelikler ve Yargıtay Kararları, Ankara 1996.
- Karayağcı, Yaşar:** Rehin Cirounda Rehnedirirantının Hukuki Durumu, I. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara 1984, s. 227-262.
- Karayağcı, Yaşar:** Ticaret Hukuku Dersleri: Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri), 3. B., Ankara 1970.
- Karlı, Özlem:** Sebebi Gösterilmeyen Borç Tanınması, İstanbul 2008.
- Kaya, Arslan:** Yargıtay Kararları Işığında Bono ve Poliçe Borçlusunun Tevdi Hakkı, Tevdi Etmeyen Borçlusunun Temerrüdü ve Temerrüd Faizi Ödenmesi Sorunu Üzerine Bir İnceleme, , Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, C. 1, İstanbul 2007, s. 705-725.
- Kendigelen, Abuzer:** Çek Hukuku, 4. B., İstanbul 2007.
- Kılıçoğlu, Ahmet M.:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 14. B., Ankara 2011.
- Kınacıoğlu, Naci:** Kıymetli Evrak Hukuku, 5. B., Ankara 1999.
- Kocaimamoğlu, Sururi:** Ticari Senetler Tatbikatı ve Banka Muameleleri, Ankara 1959.
- Köprülü, Bülent / Kaneti, Selim:** Sınırlı Aynî Haklar, 2. B., İstanbul 1982.
- Kubılay, Huriye:** Kambiyo Senetlerinin Rehni, Kudret Ayiter Armağanı, Ankara 1987, s. 497-514.

- Kuntalp, Erden:** Teminat Kavramı, Teminat Türleri ve Bunlardan Doğan Sorumluluk, Reha Poroy'a Armağan, İstanbul 1995, s. 263 – 299.
- Kürşat, Zekeriya:** Birlikte Rehin, Prof. Dr. Özer Seliçi'ye Armağan, Ankara 2006, s. 393-426.
- Narbay, Şafak:** Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Kıymetli Evrak Hukuku Kitabında Yapılan Düzenlemeler ve Değişiklik Önerilerimiz, Prof. Dr. İrfan Baştuğ'a Armağan, DEÜHFD, 2005, C.VII, Özel Sayı, s. 173-222.
- Oğuzoğlu, A. Çetin / Oğuzgözü, Özkan:** Bono ve Çek Sorunları, 8. B., İstanbul 2003.
- Oğuzman, Kemal / Seliçi, Özer / Özdemir, Saibe Oktay:** Eşya Hukuku: Zilyedlik-Tapu Sicili, Taşınmaz ve Taşınır Mülkiyeti, Kat Mülkiyeti, Sınırlı Aynî Haklar, 12. B., İstanbul 2009.
- Öğütçü, A. Tahir/ Altın, Mehmet:** Ticari Senetler: Poliçe, Bono, Çek ve Özel Takip Yolları, Ankara 1980.
- Öğütçü, A. Tahir/ Doğrusöz, M. Edip:** Rehin Hukuku, Ankara 1982.
- Özbay, Ekrem:** Ticaret Hukukunda Rehin Senedi, İstanbul 1942.
- Özdemir, Saibe Oktay:** Teminat Amaçlı Alacak Devri ve Toptan Temlik Sözleşmeleri, İHFM., 1999, C. LVII, S. 1 – 2, s. 265-299.
- Özdemir, Saibe Oktay:** Teminat Amaçlı Mülkiyet Devri Sözleşmeleri, MHB. (Ayşel Çelikel' e Armağan), C. 19 – 20, S. 1 – 2, İstanbul 2001, s. 657 – 683.
- Öztan, Fırat :** Kıymetli Evrak Hukuku, 2. B., Ankara 1997.
- Öztürk, Hanife Dirikkan:** Kıymetli Evrakın Ziyarı ve İptali, Ankara 1990.
- Poroy, Reha/ Tekinalp, Ünal:** Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 19. B., İstanbul 2010.
- Pulaşlı, Hasan:** Kıymetli Evrak Hukuku, 9. B., Ankara 2009.
- Reisoğlu, Sefa:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. B., İstanbul 2012. (REİSOĞLU, Sefa, Borçlar Hukuku)
- Reisoğlu, Seza:** Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek, İstanbul 2003. (REİSOĞLU, Çek)
- Reisoğlu, Seza:** Menkul İpoteği: Teslimsiz Menkul Rehni, Ankara 1965. (REİSOĞLU, Menkul İpoteği)

- Sarı, Suat:** Alacaklıya Rehni Paraya Çevirme Yetkisi Verilmesi, LHD, 2007, S. 50, s. 405-425.
- Sayhan, İsmet:** Kambiyo Senetlerinde Mücerretlik İlkesi ve Bedel İlişkisi, Ankara 2006.
- Saymen, Ferit H. / Elbir, Halid K.:** Türk Eşya Hukuku – Aynî Haklar, İstanbul 1954.
- Serozan, Rona:** Mülkiyeti Saklı Tutma Anlaşması ve Teminatın Temlik, Prof. Dr. Erdoğan MOROĞLU'na 65. Yaş Günü Armağanı, İstanbul 1999, s. 987-1014.
- Serozan, Rona:** Taşınır Eşya Hukuku, 2. Bası, İstanbul 2007.
- Serozan, Rona:** Taşınır Eşya Mülkiyetinin Devrinde: Ayni Tasarruf Sözleşmesinin Borçlanma Sözleşmesinden Ayrılığı ve Soyutluğu, Prof. Dr. Tahir ÇAĞA'nın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 397-412.
- Seven, Vural:** Hamiline Yazılı Çekte Ciranta Tarafından Konan “Bedeli Teminattır” Kaydının Hukuki Sonucu, DEÜHFD, C. V, S. 2, 2003, s. 143-158.
- Seviğ, Vasfi Raşid:** Ticaret Kanunu Şerhi, C. II, Ankara 1936.
- Sirmen, Lâle:** Alacak Rehni, Ankara 1990.
- Şahenk, Ekrem/ Bulut Celil:** Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Poliçe, Bono (Emre Muharrer Senet) ve Çek (Eski Kanunla Mukayeseli Olarak), İstanbul 1957.
- Şahin, Ayşe:** Kambiyo Senetlerinde ‘Gecikmiş Ciro’ya Bağlı Hukuki Sonuçlar, Prof. Dr. Fırat ÖZTAN'a Armağan, C. 2, Ankara 2010, s. 1925 – 1966.
- Şensöz, Ebru / Özbilen, Arif Barış / Savaş, Burcu:** Alacak Rehninin Teminat Altına Alınan Alacak ve Rehin Yükü Bakımından Kapsamı, İTÜSBD, C. IV, S. 8, 2005/2, s. 233 – 252.
- Şimşek, Edip:** Hukukta ve Cezada Ticari Senetler, Ankara 1983. (ŞİMŞEK, Ticari Senetler)
- Şimşek, Edip:** Kambiyo Senetlerinde Haksız İktisap Davası, BATİDER, 1977, C. IX, S. 2, s. 349-368.
- Şimşek, Edip:** Tahsil Ciro ve Bazı Sorunlar, ABD, 1977, S. 2, s. 268-280.
- Tandoğan, Haluk:** Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 2. C, 3. B., Ankara 1987.
- Tekinalp, Ünal:** Evraksız Kıymetli Evrak veya Kıymet Haklarına Doğru, BATİDER, 1988, C.XIV, S. 3, s.1-16.

- Tekinalp, Ünal:** Geriye Ciro ve Teminat Senedi Sorunları, XI. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara 1994, s. 196-206.
- Tekinay, S. Sulhi:** Menkul Mülkiyeti ve Sınırlı Aynî Haklar, İstanbul 1994.
- Törüner, Ekrem:** Takip Konusu Alacağın Temliki, ABD, Ankara 1993, S. 4, s. 605-608.
- Tuhr, Andreas von (çev. Cevat EDEGE):** Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, C. I-II, İstanbul 1952.
- Tuna, Ergun:** Ticaret Hukuku, C. III, Kıymetli Evrak, İstanbul 2004.
- Tunçomağ, Kenan:** Ticari Senetlerde Şekil, İBD, 1955, C. XXIX, S. 9-10, s. 463-483.
- Turanboy, Asuman:** Varakasız Kıymetli Evrak, Ankara, 1998.
- Türk, Ahmet:** Kambiyo Senedi Borçlusu Tarafından Açılan Bedelsizliğe ve Hükümsüzlüğe Dayalı Menfi Tespit Davalarının Gösterdiği Özellikler, Prof. Dr. İrfan Baştuğ Armağanı, DEÜHFD, C.VII, Özel Sayı, 2005, s. 307-382.
- Türkeş, Şükrü:** Tatbikatta Bonolar, Mahiyeti, Takibi, Tahsili, Hatır Bonoları, 2. B., İstanbul 1975.
- Tüzel, H. Nalan:** Kambiyo Senetlerinde Tahsil Ciro, Bursa 2005.
- Uyar, Talih:** Gerekçeli-İçtihatlı İcra İflas Kanunu Şerhi (İİK. 167-170b), C. IX, 2. B., Ankara 2008.
- Ülgen, Hüseyin/ Helvacı, Mehmet/Kendigelen, Abuzer/ Kaya, Arslan:** Kıymetli Evrak Hukuku, 6. B., İstanbul 2009.
- Wieland, C. (çev. İsmail Hakkı Karafakı):** Kanunu Medenide Ayni Haklar, C. II, Ankara 1949.
- Yasan, Mustafa:** Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme, Ankara 2008.
- Yenice, Arife Özge:** Teminat Sözleşmelerinde Rücu İlişkileri, İstanbul 2009.
- Yılmaz, A. Lerzan:** Kambiyo Senetlerinde Defiler, İstanbul 2007.
- Yılmaz, Ejder:** Hukuk Sözlüğü, Genişletilmiş 5. B., Ankara 2006.
- Yiğit, İlhan:** Hamiline Yazılı Senedin Rıza Hilafına Tedavüle Çıkarıldığı Def'i, Prof. Dr. Fahman Tekil'in Anısına Armağan, İstanbul 2003, s. 523-543.
- Zwahlen, Mary:** Zilyedliğin Havalesi, KUBALI'ya Armağan, MHAD, 1974, S. 11, s. 383-407.